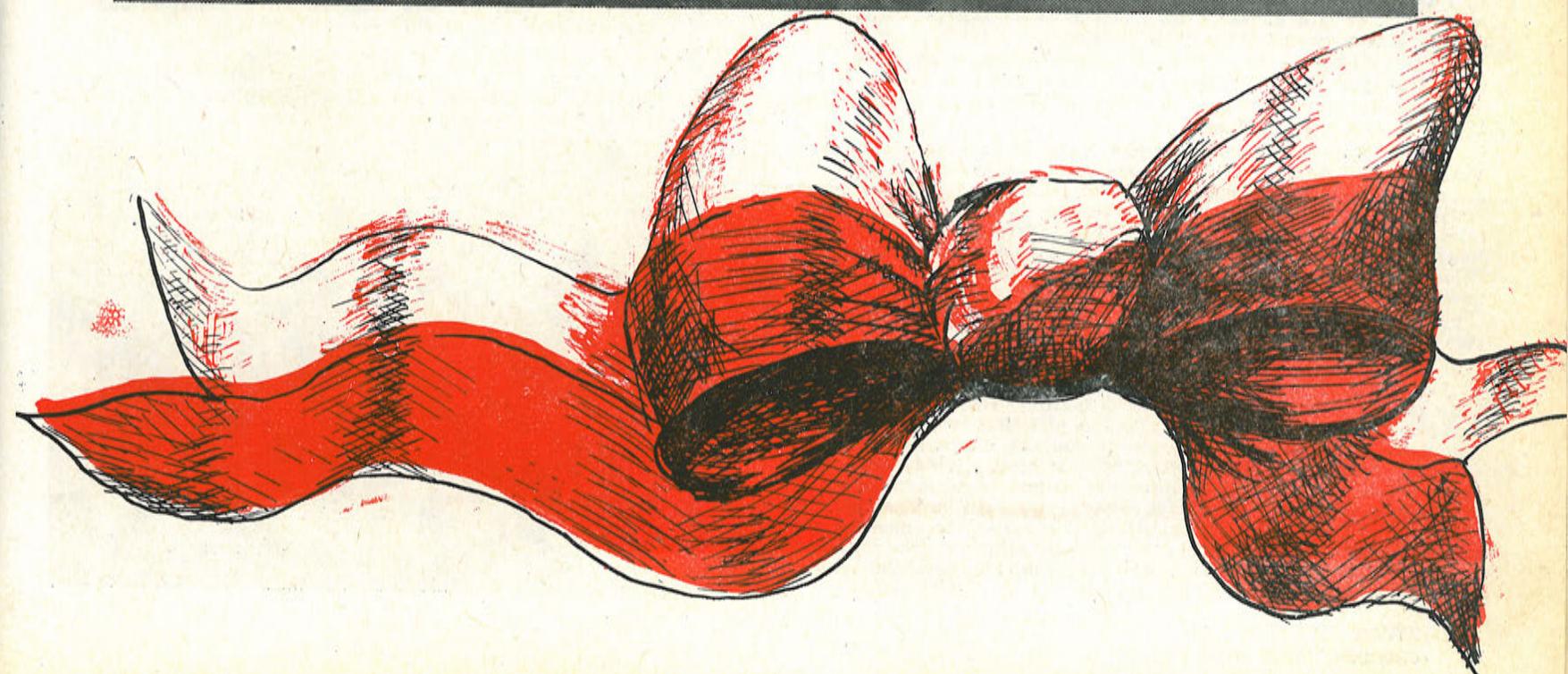
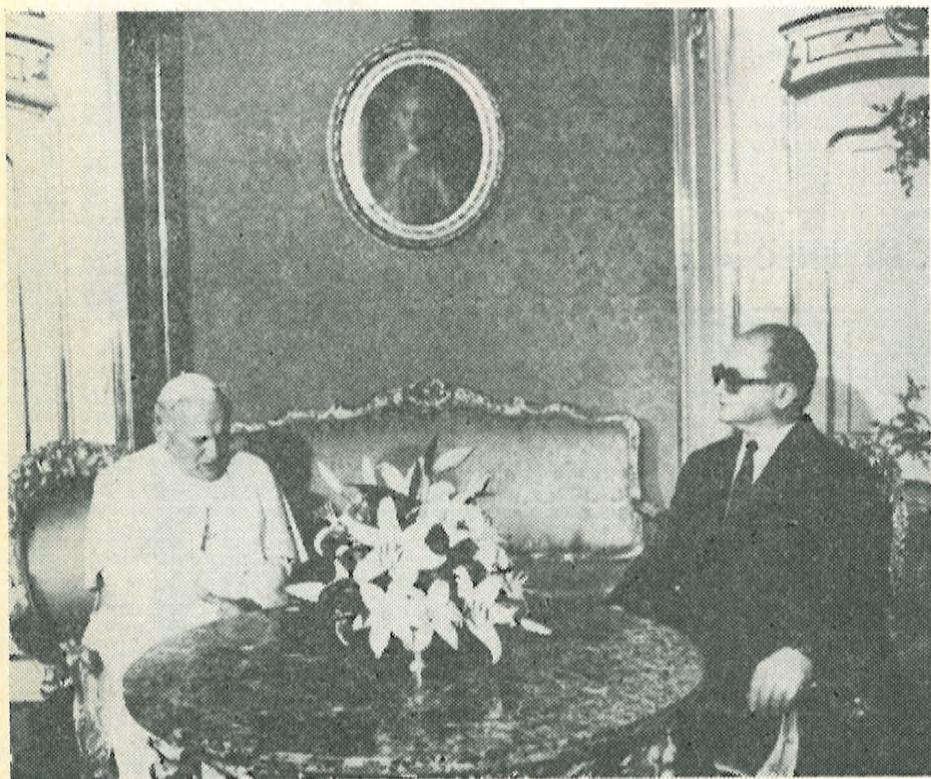

ŽIVOT

KULTÚRNO SPOLOČENSKÝ ČASOPIS • JÚL • ČERVENEC • LIPIEC 1987 (ČÍSLO 350) CENA 10 ZŁ

3. NÁVŠTĚVA JANA PAVLA II. V POLSKU

Na pozvání nejvyšších státních orgánů PLR a episkopátu Polska v ponděli 8. června t.r. přijel do naší vlasti papež Jan Pavel II., hlava vatikánského státu a římskokatolické církve ve světě. Tato třetí cesta papeže do vlasti souvisela především s II. eucharistickým kongresem, jemuž předsedal. V osobě Jana Pavla II. Polsko přivítalo rovněž státníka angažujícího se trvale a důsledně do rozvoje dialoga a porozumění jako základu mezinárodního pořádku.

Jan Pavel II. navštívil Varšavu a Lublin, kde na předměstí tohoto města v bývalém hitlerovském vyhlazovacím táboře v Majdanku uctil památku 360 tisíc zavražděných vězňů; dále byl v Tarnově, Krakově, Štětině, Gdaňsku a na Westerplatte, kde padly první výstřely II. světové války, a znova ve Varšavě. Tam v neděli 14. června Jan Pavel II. ukončil návštěvu v rodné zemi a letadlem Polských aerolinií LOT se vrátil do Ríma. Jak známo, televize, rozhlas a tisk po celou dobu pobytu papeže Jana Pavla II. v Polsku průběžně informovaly o této náboženské a státní události.

Zvlášť významnou událostí bylo setkání papeže Jana Pavla II. a předsedy státní rady PLR armádního generála Wojciecha Jaruzelského na Královském zámku ve Varšavě. V projevu na tomto setkání Wojciech Jaruzelski řekl mj.:

„Jiné je dnes Polsko, do kterého Vaše Svatost přijela na svou třetí duchovní pouť. Uklidnily se rozbořené vlny, uhasly ohně, často rozněcováné cizí rukou. Rozšířily se základy a tématy národního dialogu. Upevňujeme osvědčené a tvoříme nové, často průkopnické formy a instituce veřejného života. Před čtyřmi lety na setkání v Belvederu jsem prohlásil, že linie obnovy, dohody a reforem je v Polsku neodvratná. Uplynulá doba to plně potvrdila. Z této cesty nesejdeme.“

Pak promluvil papež Jan Pavel II., který řekl o významu míru pro svět mj.:

„Téma míru na zemi, tak pevně spjaté s evangelickým posláním, od jeho jaksi prvních kapitol nepřestává být předmětem systematického připomínání církve, výpovědi jednotlivých episkopátů, především pak apoštolské stolice při různých příležitostech, počínaje prvním dnem každého roku. V poslední době se na pozadí Roku míru zvlášť výmluvná stala Modlitba míru v Asisi, na niž byli pozváni nejen křesťané, ale rovněž představitelé mimokřesťanských náboženství. (...) Když dnes mluvím na Královském zámku ve Varšavě, před očima duše mám celé dějiny vlasti, tak často poznamenané válkou a zničením. Ty historické zkušenosti, zejména pak zkušenosti poslední války jsou pro nás zvláštní výzvou, abychom „bojovali za mír“ i ve vlastním domu.“

ROK 1944

BOLO TO TAK

22. júla 1944 prvá polská vláda — Poľský výbor národného oslobodenia (vytvorený o deň skôr), vyhlásil v oslobodenom Chelme Manifest k poľskému národu. Program, ktorý v ňom formulovali, predpovedal úplné oslobodenie krajiny a jej novú výstavbu. Obsahoval tiež široký program spoločensko-politickej a hospodárskej reformy v ľudovom Poľsku a určoval jeho miesto v Európe a vo svete. S iniciatívou týchto premien prišla poľská ľavica pod vedením komunistov. Okolo nej sa postupne začal zoskupovať stále väčší počet národa — najprv ti ktorí chceli nové Poľsko a neskôr tie, ktorí jednoducho chceli Poľsko a pochopili, že nemôže byť iné ako ľudové. Uskutočnili sa idey návratu Poľska k Odre, Lužickej Nise a Baltskému moru.

Uplynulé desaťročia dokázali, že geografická poloha nemusí byť príčinou slabosti, ohrozenia a porážky. V tej istej geografickej polohe, avšak v inom zriadení je Poľsko obklopené spriatelnými krajinami s rovnakou ideou a jednotou cieľov socialistickej výstavby.

V dnešných podmienkach, zvlášť fažkých, nie vždy pamäťame o obrovskej práci, vynaloženej pre vyzdvihnutie krajiny z predvojnovej zaostalosti, nezamestnanosti, preľudnenosti dedín, zo zničení po najväčšej vojne v dejinách ľudstva. Na spáleniskách a troskách vznikol nový život, továrne a pracoviská, nové domy a nové nádeje. Prevládalo vedomie, že sme opäť hospodári vo svojej krajine a presvedčenie, že vďaka spoločnému úsiliu bude za niekoľko rokov normálny a lepší život. Spoliehali sme sa predovšetkým na seba, bez medzinárodných pôžičiek, hoci veľkú pomoc nám poskytol Sovietsky zväz. Mali sme úspechy, ale boili aj „úspechy“ vymyslene na rozhrani sedemdesiatych a osiemdesiatych rokov, ktoré nás dnes stojia príliš veľa. Preto aj dnes, v období zvlášť fažkom, hodno sa ešte raz vrátiť k tamtým dňom. Treba taktiež pripomenúť starú pravdu, že iba spolu a spoločným úsilím celého národa možno prekonátať naše dnešné fažnosti.

Nech tieto júlové reflexie sprevádzajú želania všetkých našich čitateľov. Spolu s fotografiemi by mali pripomínať udalosti, ktoré sme prežili.

ACH

Počas vojny nacisti vyviezli z Poľska veľa kultúrnych pamiatok. Časť Mariánskeho oltára (na snímke) našli neskôr v protileteckom kryte v Norimbergu

Parcelácia veľkostatkárskej pôdy uskutočňovaná na základe dekrétu PVNO (PKWN) zo 6.IX.1944

Návrat z Moskvy do Poľska predstaviteľov Dočasnej vlády národnej jednoty (v strede Bolesław Bierut)

Znovuvýstavba vojnou zničeného Gdanska

Verejná bezpečnosť (MO) začala pôsobiť od prvých dní po oslobodení. Na snímke: funkcionári pred Hlavným veliteľstvom VB v Lužíne.

Výkladka sovietskeho obilia dodaného v rámci pomoci ZSSR zničenému Poľsku

Prvá žatva v oslobodenom Poľsku — vojaci pomáhajú roľníkom

Po vojne sa k Poľsku vrátili piastovské západné a severné územia. Na snímke: Demobilizovaní vojaci na ceste do nových bydlísk v okoli Olešnice vo Vroclavskom voj. Snímky: CAF.

LIDOVÝ SVÁTEK oslavily na akademických shromážděních a lidových veselích státesicích občanů z měst i venkova. Ústřední oslavy proběhly v Zamošci s účasti stranických a státních představitelů. Na shromáždění promluvili Roman Malinowski a Zbigniew Michałek. U příležitosti Lidového svátku byli zasloužilí lidoví činitelé a vynikající rolníci vyznamenáni medailemi W. Witosa „Za zásluhy o lidové hnutí“, Kavalírským křížem Rádu obrození Polska, zlatými, stříbrnými a bronzovými kříži zásluh. Na snímku: hosté ústředních oslav s předsedou ÚV SLS, maršálem Sejmu Romanem Malinowským na ulicích Zamošcie.

BEJRÚT. V katastrofe vrtulníka zahynul libanonský premiér Rašid Karámi. Ku katastrofe došlo v důsledku výbuchu nálože, kterou neznámý páchatel podložil vo vrtulníku. Rašid Karámi bol jednou z najvynikajúcejších osobností politického života v Libanon. V priebehu dvadsaťročok bol až 9-krát premiérom. Bol protivníkom používania sily v riešení libanonských problémov. Smrť Karámiho môže spôsobiť ďalšiu vlnu násilia a zosilniť boje medzi nepriateľskými libanonskými skupinami. Na snímke: zničený vrtulník.

SOUL. V hlavnom meste Južnej Kórey neprestávajú demonštrácie proti diktatúre Con Du Hvana. Dochádza k zrážkam demonštrantov s policiou, ktorá použila slzotvorný plyn.

BUKUREŠŤ. Stredom pozornosti v rozhovorech generálneho tajomníka ÚV KSSZ Michaila Gorbačova s generálnym tajomníkom RKS a preidentom RSR Nicolae Ceaușescuom počas návštavy v Rumunsku boli zásadné otázky sovietsko-rumunských vzťahov, využívania všet-

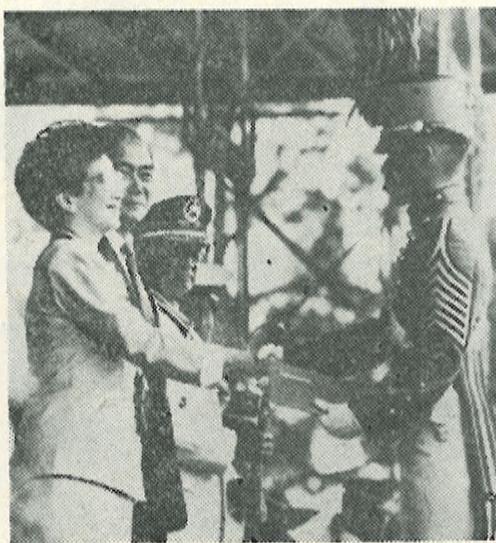
kých rezerv a možnosti pre ich ďalšie upevnenie. Obaja štátinci potvrdili snahu zvýšiť úlohu spolupráce pri zabezpečovaní nevyhnutných zdrojov, najmä surovín, palív, energie, strojov, zariadení a spotrebnych tovarov pre ekonomiku oboch krajín, ako aj rozšíriť kooperáciu i specializáciu výroby a priame vzťahy v hlavných priemyselných odvetviach. Prispeje k tomu i zakladanie miestaných podnikov a vedeckých organizácií v rôznych oblastiach. Na snímke: M. Gorbačov a N. Ceaușescu v rozhovore s pracujúcimi jedného z bukuřeštských závodov.

MOSKVA. V súvislosti s narušením vzdušného priestoru ZSSR západonemeckým letom Mathiasom Rustom, ktorý na športovom lietadle typu Cesna 172 B pristal na Červenom námestí v Moskve, politické byro UV KSSZ uvoľnilo z funkcie ministra národnej obrany ZSSR, maršala Sovietskeho zväzu Sergeja Sokolova a vrchného veliteľa vojsk protivzdušnej obrany Alexandra Koldunova. Prezídium Najvyššieho Sovietu ZSSR menovalo za ministra obrany ZSRR armádneho generála Dmitrija Jazova (na snímke).

LONDÝN. Predčasné parlamentné voľby vo Veľkej Británii rozhodne vyhrala Konzervatívna strana, ktorá zo 650 možných získala 375 mandátov. Je to predovšetkým úspech Margaret Thacherovej (na snímke), ktorá si takto zaistila tretie volebné obdobie vo funkcii predsedníčky vlády. Jej víťazstvo prekonalo všetky očakávania a prevaha vyše 100 mandátov umožní Thacherovej voľne konáť počas celého päťročného obdobia.

FILIPÍNY. V meste Baguio sa konala slávnostná promocia kadetov z vojenskej akadémie, ktorej sa zúčastnil aj hlava štátu, prezident Corazon Aquinová. Niekoľko dní skôr výbuch bomby pod čestnou tribúnou zabil štyri osoby. Paní Aquinová oznamila, že to nebolo posledný teroristický útok, že v krajinе sú ešte sily, ktoré sa budú pokúsať o atentatnú ňu.

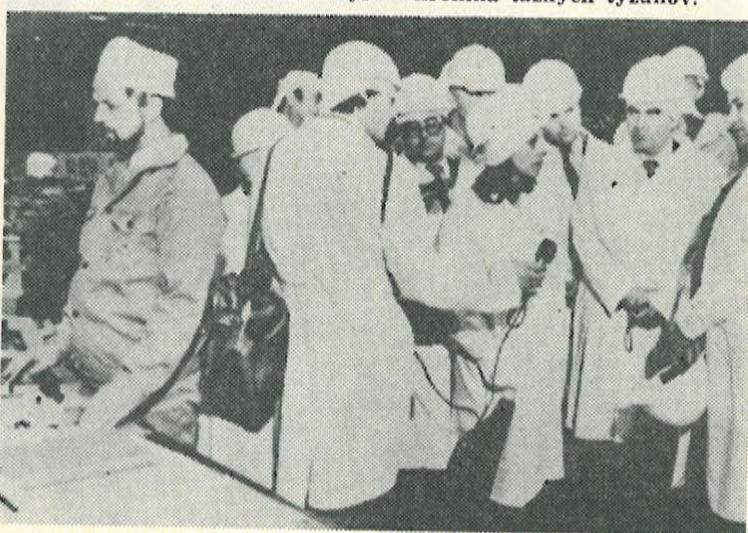

V BERLÍNE zasadal Politický poradný výbor Varšavskej zmluvy za účasti najvyšších predstaviteľov bratských krajín, ktorí rokovali o situácii v Európe a vo svete najmä o odvratení jadrovej vojny a prechode ku konkrétnym opatreniam k jadrovému odzbrojeniu. Účastníci vyzvali štáty severoatlantického paktu ku konzultácii pre porovnanie vojenských doktrín oboch spojenectiev, lepšie pochopenie vzájomných zámerov a pre zaistenie, aby konceptie a doktríny vojenských blokov boli založené na obranných zásadách. Navrhli tiež usporiať tieto konzultácie už v tomto roku vo Varšave alebo v Bruseli, prípadne striedavo v oboch týchto mestách. Nové návrhy prijaté v Berline smerujú k prekonaniu stagnácie v rozhovoroch o odzbrojení medzi Východom a Západom. Na snímke: poľská delegácia veľená gen. W. Jaruzelskim počas rokovania.

NA XXXII. MEDZINÁRODNOM KNIŽNOM VEĽTRHU vo Varšave vystavovalo tento rok svoje knihy vyše 1000 vydavateľov z 25 krajín. K najvýznamnejším vystavovateľom patrili ako vždy česko-slovenskí vydavatelia, ktorí predstavili svoju knižnú produkciu na jednej spoločnej výstave a vo vyše dvadsiatich stánkoch jednotlivých českých a slovenských vydavateľstiev. Viaceré z nich nám po skončení veľtrhu darovali svoje hnihy, ktoré obohatia krajané knižnice v miestnych skupinách. Sú to: Alfa, Mladé letá, Obzor, Olympia, Osveta, Pravda, Slov. pedagogické nakladatelstvo, Slovenský spisovateľ, Smena, Svoboda, Šport a Tatran. Srdečne im ďakujeme. Na snímke: záber z veľtrhu.

DELEGÁCIA BRITSKÝCH ODBORÁROV s generálnym tajomníkom F. Jarvosiom navštívila počas pobytu v ZSSR sovietsku atómovú elektráreň v Černobyle (na snímke), kde došlo v lani k tragickej katastrofe, ktorá si vyžiadala viaceré ľudské obete. Prednedávnom umrel na následky žiarenia sovietsky režisér, kameraman a scenárista dokumentárneho filmu Černobyl — kronika ľažkých týždňov.

ČAO C'JANG, úradujúci generálny tajemník ÚV KS Číny a predseda státní rady ČLR (na snímku), pribiel do Varšavy na oficiálnu prátelskou návštěvu na pozvání prvého tajemníka ÚV PSDS, predsedu státní rady PLR Wojciecha Jaruzelského. Byla to první oficiální čínská návštěva na nejvyšší úrovni v PLR. Předmětem rozhovoru mezi nejvyššími představiteli obou států byly problémy socialistické výstavby, výměna zkušeností v realizaci reform, zejména v řízení národního hospodářství a prohlubování procesu socialistické demokracie v obou zemích, perspektivy posílení spolupráce v hospodářské, společenské a politické oblasti, jakož i klíčové problémy mezinárodní situace a hlavní směry zahraniční politiky obou států.

PEKING. Činu postihli v poslednom období dve veľké prírodné katastrofy. Najprv obrovský požiar zničil desaťtisíce hektárov lesov v severovýchodnej provincii Chej-lung-tiangu. Zahynulo vyše 200 osôb a asi 40 tisíc stratilo strechu nad hlavou. O. i. úplne vyhorelo mestečko Xilinji, v ktorom žilo 20 tis. obyvateľov. Naproti tomu v jednej z južných provincií dlhotrvajúce dažde spôsobili nebezpečnú povodeň, ktorá zaplavila mnoho polí, ba aj niekoľko miest (na snímke) a vyzádala si viac ľudských životov.

NAD SARAGO-SOU, americkým mestom v štáte Texas, prešlo tornádo, ktoré spôsobilo smrť aspoň 28 osôb. Počet obetí bude akoste väčší, pátracie čaty totiž pokračujú v hľadaní.

USA. Už lietá najväčšia vzducholoď na svete Slice Blimp (na snímke). Jej majiteľ, britská firma, bude ponúkať záujemcom turistické lety nad San Franciscom za cenu 150 dolárov. Budú to prvé lety vzducholoďou s cestujúcimi od čias katastrofy známej vzducholoď Hindenburg v roku 1937.

V SINGAPURE sa konala tradičná súťaž Miss Universum, v ktorej korunu najkrajšej ženy ziskala 22-ročná Číňanka Cecilia Beloccová, módna návrhárka zo Santiaga. Je vysoká 171 cm, má hnedé oči a gaštanové vlasy. Jej víťazstvo nad ďalšími 67 kandidátkami z celého sveta upevnilo mnohoročný primát Latinskej Ameriky v tejto súťaži. Na snímke: nová kráľovná C. Beloccová.

SNÍMKY: CAF
ČSTK, TASS, AP

POHÁR ZA POTOPU

Divadelníci z Harkabuza tentokrát na scéne třkli ľan

Tohoročná prehliadka divadelného umenia v podaní krajanských ochotníkov sa niesla v znamení štyričasäťročia našej Spoločnosti. Informovalo o tom sprievodné heslo prehliadky, ako aj predsedu ÚV KSSCaS kr. Ján Molitoris, ktorý vo svojom priležitostnom príhovore pripomienal poslanie, úlohy, ale aj do terajšie výsledky ochotníckeho divadelného hnutia. Žiaľ, skutočnosť tieto priania nepotvrdila. 3. mája tr. v klubovni miestnej skupiny vo Vyšných Lapšoch vystúpili iba tri divadené krúžky — z Vyšných Lapšov, Podvlka a Harkabuza. A predsa ešte pred niekoľkými mesiacmi sa počítalo s účasťou ďalších krúžkov: z Nedece, Novej Belej a Malej Lipnice. Nech sú príčiny ich neúčasti na prehliadke akékolvek, isté je, že stratili na tom všetci, ale predovšetkým naše ochotnícke hnutie. A predsa štyričasäťročné divadelné tradicie zaväzujú, najmä k zvýšenej aktívite a účasti čo najväčšieho počtu krajánov na kultúrnom živote našej Spoločnosti. A keďže boli aj problémy s prípravou prehliadky, vypomáhať museli predstavitelia redakcie. Vráime sa však na scénu lapšanskej klubovne.

Najväčšej priazni obecenstva, ktoré zaplnilo hľadisko klubovne do posledného miestčeka, sa tešilo predstavenie ochotníkov miestnej skupiny z Podvlka. Podvlnčania predviedli veselohru českého autora Václava

Klementa Klicperu Potopa sveta. Prameňom ich úspechu bola predovšetkým veľmi dobrá hra, najmä v podaní Vladislava Pieronka, ktorý veľmi expresívne a dynamicky stvárnil postavu paholka Honzu. V jeho hre vynikli všetky prvky hereckého umenia — slovo, mimika, pohyb, gesto. Hral suverénné a bez akýchkoľvek zábran, dokázal tiež využiť nie len slovný (autorov) humor, ale navodil aj svoj situačný humor. Podvlnčania sa pokusili o tvorivé zmeny autorskej predlohy, ktoré však vyplývali viac z nutnosti, ako cieľavodnej koncepcie. Tri mužské postavy — sedliaka, notára a učiteľa zahráli ženy, ale ako gazdiná, notárka a učiteľka. Zvýraznilo to komičnosť hry a hámaj aj prehľbilo poslanie veselohry. Na mňa však táto zmena roli pôsobila rušivo a miestami neprirodzene. Chýbala dôslednosť, zmenili totiž iba čiastočne dialógy, no hralo sa presne podľa predlohy. Diváci však zmenu nepostrehli. Režisérkou inscenácie bola Mária Gribáčová, ktorá zahrala jednu z hlavných postáv — gazdinu. Pochvalu si však zaslúžia všetci podvlnčianski ochotníci, lebo bez ich dobrej hry, stratila by sa aj vynikajúca hra jednotlivcov. Pozoruhodná je aj pekná slovenčina Podvlnčanov, ktorí sa oproti minulosť výrazne zlepšili. Vďaka uvedeným prednostiam mala ľahšiu úlohu aj porota, ktorá jednohlasne udelila pohár našej redakcie divadelníkom z Podvlka.

Divadelný krúžok miestnej skupiny z Harkabuza predviedol vo Vyšných Lapšoch Trepanie ľanu. Ako som už písal v predošom čísle, je to dramatizované zvykoslovie, spojené so spracovaním ľanu. Táto hra zaváňa sice folklorizmom, ale ako som si všimol na vojvodských prehliadkach ľudových divadiel v Czarnom Dunajci, viaceré ľudové divadlá predstavujú na scéne zvyky a obrady v tejto oblasti. Iba na prvý pohľad je to ľahká cesta, v skutočnosti však každý krúžok, ktorý sa dá touto cestou, čaká práca od základov t.j. od prípravy a napisania predlohy, do ktorej treba šikovne a umne zapiesť zvyky, aby hra mala ucelený dej, späť a bola pre diváka príťažlivá. V prípade Trepania ľanu je to o to ľahšie, že práce spojené so spracovaním ľanu poznajú starší krajania z vlastných skúseností. Harkabuzania však túto náročnú úlohu zvládli. Bola scéna, dialóg a dej. A podobne ako kedysi každú robotu, aj Trepanie ľanu sprevádzali pesničky a častušky a nakoniec aj táto „práca“ sa skončila zábavou, na ktorej vyhrala oravská kapela. Pozornosť si zaslúži starostlivosť Ostrisovanov o staré originálne rekvizity, ktoré sa objavili na scéne napr. trepačky, česačky a pod. Nikto z účastníkov tohto ľudového predstavenia ani na chvíľu na scéne daromne nestál — ženy trepali a česali ľan,

Jaj bolí... nariekajú malí divadelníci z Vyšných Lapšov

Pohár Života v rukách divadelníčky z Podvlka

S JUDR. MATEJOM ANDRÁŠOM, RIADITELOM SLOVENSKEJ LITERÁRNEJ AGENTÚRY LITA

Scénka malej hádky z Potopy sveta, ktorú predviedol divadelný krúžok z Podvlnky

Snímky: AMK

muži ho tľkli, zametali pazderie, splietali lanové špagáty, všetko to bolo akosi spon-tánne, prirodzene. Ústrednou postavou celého predstavenia bol František Harkabuz, režisér, rozprávač, gazda a muzikant v jednej osobe. Bolo to vydarene predstavenie, aj keď osobne som toho názoru, že viac patrí na folklórnu prehliadku ako na prehliadku divadelného umenia.

V divadelnom krúžku miestnej skupiny z Vyšných Lapšov, účinkuje školská mládež, a najmä dievčatá, ktoré podobne ako v minulom roku zahrali tiež niekoľko chlapčenských postáv. Tentokrát si mladí divadelníci zvolili dve krátke scénky Eleny Matejkovej zo školského prostredia — Poza školu a Bojko. Tento správny výber hier asi pramenil zo skúsenosti z minulého roka, keď vtedajšia hra prevyšovala žiacke možnosti. Tentokrát zahrali veľmi živelné a prirodzene, hoci momentami sa v neistom počinaní niektorých divadelníkov prejavila tréma — čo najrýchlejšie sa zbaví svojej úlohy a zísť zo scény. Celkove však vystúpenie mladých vyšnolapšanských divadelníkov treba hodnotiť ako vydarený pokus v prednese divadelného umenia. Potrebovali by sa však zbaviť trém, zlepšiť jazykový prejav a predovšetkým plne využiť hlasové možnosti. Hru nacičil vedúci klubovne Jozef Krišák, ktorý vystúpil aj na scéne v malých úlohách vedúceho a staršieho pána.

Pre účastníkov divadelnej prehliadky ústredný výbor Spoločnosti pripravil finančné odmeny. Dve rovnocenné ceny udelila porota krúžkom z Podvlnky a Harkabuza a tretiu divadelníkom z Vyšných Lapšov.

Možnože sa niekomu zdá, že som prehnal, keď som nazval našu prehliadku prehliadkou divadelného umenia. Urobil som to však zámerne, lebo je to skutočne umenie ochotníkov, nadšencov, ktorí odtrhnuti od každodennej práce neváhajú vystúpiť na scéne, najčastejšie bez zdľhavých príprav a odbornej pomoci, aby rozdávali radosť a širili živé slovenské slovo a svedčili o našej prítomnosti v spišských a oravských dedinkách. Je sice pravda, že tohoročná prehliadka bola skromnejšia (pokiaľ ide o počet krúžkov), ale to neznížuje jej význam a úroveň jednotlivých predstavení. Nech teda naše heslo „Divadlu a divadelníkom zdar“ bude aj ďalej sprievodom do ďalších rokov našej organizácie.

Dominik SURMA

Slovensko-poľská spolupráca v oblasti výmeny literárnych hodnôt

Zúčastňujete sa každoročne Medzinárodného knižného veľtrhu vo Varšave. Čo prináša tento veľtrh pre spoluprácu medzi ČSSR a PLR pri vydávaní vzájomných prekladov z našich literatúr?

Knižné veľtrhy majú veľký význam pre oboznamovanie sa s najnovšou literatúrou na svete, pomáhajú nadvázovať osobné kontakty a takto napomáhajú výmene literárnych hodnôt medzi národmi.

Knižných veľtrhov je pomerne veľa, no medzi najvýznamnejšie patria Frankfurt nad Mohanom v NSR, Moskva a Varšava. Medzinárodný knižný veľtrh vo Varšave, ktorý sa tento rok uskutočnil už po 32. raz, sa vyprofiloval predovšetkým ako veľtrh odbornej, vedeckej a technickej literatúry. To nebráni tomu, že napr. ČSSR sa zúčastňuje v celej šírke, to znamená aj v oblasti umeleckej literatúry.

Ak hovoríme o spolupráci slovensko-poľskej, tak treba povedať, že táto spolupráca má už dlhoročné tradície, čo potvrdili aj výsledky z tohoročného veľtrhu.

Čo vydávajú slovenské vydavateľstva z poľskej literatúry, a naopak: čo poľské vydavateľstva z literatúry slovenskej?

Slovenskí čitatelia dostali v poslednom čase do rúk slovenské vydanie napr. týchto poľských diel: Jan Dobraczyński — Samson a Dalila, Jerzy Jasionowski — Hľadá sa Albert Peryt, Jerzy Mellibruda — Hľadanie sa-mého seba, Bogdan Czeszko, — Náhrdelník zo slonoviny, Henryk Sienkiewicz — Pán Woidyjowski, Potopa, Władysław Tatarkiewicz — Dejiny estetiky, Jarosław Iwaszkiewicz — Hudobné poviedky, Ludwik Erhardt — Brahm, Zygmunt Wójcik — Miláčik, Jerzy Lec — Epigramy a aforizmy, Kolektív — Kôň v divadle (antológia poľských rozprávok) a iné.

Poľské vydavateľstvá vydali v roku 1986 diela V. Šíkulu (Vilma), M. Válka (Wyprawa do Tramtarii), R. Morica (Ako som krstil medveďa), B. Chňoupku (Komu žycie, komu smierť a Lamanie pieczęci), D. a I. Machalovcov (Reporter Hemingway), M. Trejbalovej a kol. (Rzycko farmakoterapii w ciąży), J. Stacha (Czytanie w prochu) a ďalšie.

Stále významnejšie miesto dostáva v plánoch poľských vydavateľstiev slovenská odborná literatúra. Spomeniem aspoň Kybernetiku v praxi od A. Jassingera, Inžinierska technológia obrábania kovov od Jána Békéša, Príručka chovateľa oviec od Martina Mikuša a kol.

Zo slovenskej prózy a poézie vydajú v najbližom období diela Alfonza Bednára, Pavla Bunčáka, Dušana Mitanu, Antona Baláža, Ivana Stadnickera, Jána Navrátila, Eleonory Gašparovej, Pavly Kováčovej, Vladu Bednára, Ivana Hudecovej, Rudolfa Slobodu, Miroslava Válka, Jozefa Puškáša, Márie Ďuričkovej, Jozefa Gerbóca a iných.

Na tejto spolupráci sa prakticky podieľajú všetky slovenské a poľské vydavateľstvá. Zvlášť by som však chcel spomenúť záslužnú prácu katovického vydavateľstva Śląsk pri uvádzaní prekladov zo slovenskej a českej literatúry poľskému čitateľovi. Deje sa

tak v rámci „Biblioteki českich i slowackich pisarzy“, v ktorej každoročne vychádzajú preklady už tretie desaťročie. Zásluhu na tom má najmä riaditeľ tohto vydavateľstva J. Gliszczynski a známy znalec českej a slovenskej literatúry Witold Nawrocki. No, opakujem, že zásluhu o sprístupňovanie slovenskej literatúry poľskému čitateľovi majú všetky, alebo takmer všetky poľské vydavateľstvá.

Mohli by ste nám povedať niekoľko slov o slovenskej literárnej agentúre LITA, na čele ktorej stojíte už viac ako desať rokov?

Slovenská literárna agentúra vznikla roku 1949 a za uplynulé desaťročia prešla značným vývojom a zmenami. Hlboko zasiahli najmä zmeny v súvislosti s federálnym štátotrávnym usporiadáním ČSSR v r. 1969, keď LITA vstúpila na medzinárodné pole a od tohto roku zastupuje slovenských autorov voči zahraničiu a zahraničných voči slovenským vydavateľstvám, divadlám, televízii, rozhlasu, novinám, prípadne iným užívateľom diel. Z tejto agendy vyplýva obsiahla a zodpovedná zmluvná agenda. S touto činnosťou úzko súvisí informovanie zahraničných záujemcov o slovenskej literatúre.

Komplexe „obsluhuje“ LITA divadlá až po vydávanie dramatických textov, jednak slovenských autorov, ale aj prekladov zahraničných diel.

Akým búrlivým vývojom prešla slovenská spoločnosť za obdobie štyridsiatich mierových rokov, svedčí aj tento fakt: vtedy — ak sa vyskytol preklad diela slovenského autora v zahraničí, tak to bol jednotlivý prípad. Dnes — napríklad za rok 1986 prešlo cez zmluvnú agentúru LITA do 200 miest slovenských autorov. K tomu naozaj netreba komentára.

Poznáme Vás aj ako prekladateľa poľskej literatúry do slovenčiny. Povedzte nám niečo o tejto svojej činnosti.

K prekladaniu som sa dostal „okľukou“. Vzdelaním som právnik a v rokoch 1945—1951 som pracoval v československých diplomatických službach. Bol som tajomníkom Vladimíra Clementisa a v rokoch 1947—1950 prvým československým konzulom v Katiciach. Potom prišlo obdobie „kultu osobnosti“, minister V. Clementis bol r. 1952 odсудený a popravený, ja som musel už predtým opustiť Ministerstvo zahraničných vecí a pracoval som do roku 1955 ako kovotokár v Prahe. Potom som sa mohol presťahovať na Slovensko a odvtedy pracujem v Bratislavě. Od pädesiatych rokov som sa začal venovať sústavne prekladateľskej činnosti. Prekladám z ruštiny a poľštiny.

Z poľštiny som slovenskému čitateľovi sprístupnil desiatky diel prózy, literatúry faktu, dramatických diel. Spomeniem aspoň niektoré: Žeromski — Popol (Popioly), H. Sienkiewicz — Ohňom a mečom, Pán Woidyjowski, J. Iwaszkiewicz — Slawa i chwila, Chopin, T. Breza — Urząd, B. Prus — Piłsudski, M. Dąbrowska — Powrót do Warszawy, M. Fornalska — Pamiętnik matki, J. Dobraczyński — Samson a Dalila.

Dakujeme za rozhovor a do ďalších rokov vám želáme mnoho úspechov v práci a osobnom živote.

Miroslav Válek

Tento mesiac sa dožíva významného jubilea, 60. narodenín vynikajúci slovenský básnik, národný umelec MIROSLAV VÁLEK. Narodil sa 17. júla 1927 v Trnave. Študoval na Vysokej škole obchodnej, potom pracoval ako redaktor, respektívne ako šéfredaktor viacerých časopisov: Slovenský roľník, Týždeň, Družstevný obzor, Mladá tvorba a Romboid. V r. 1966 sa stal laureátom štátnej ceny K. Gottwalda, o rok neskôr bol predsedom (do 1968) Zväzu slovenských spisovateľov. Od r. 1969 je členom UV KSS a jeho predsedníctva, ako aj ministrom kultúry Slovenskej socialistickej republiky.

Ako básnik začal tvoriť v prvej polovici 40. rokov. Svoje prvotiny publikoval časopisecky. Knižne debutoval zberkom Dotyky (1959), ktorá priniesla ľudský i umelecký zrelú výpoved' o problémoch a citoch súdobého človeka. V zberke Príťažlivosť (1961) posunul lyrický dej do poloh všeľudských. Tretia zberka Nepokoj (1963) otvára závažnú problematiku rovnováhy medzi svetom človeka a prírody a vnútorných protirečení v samom človeku. V knihe Milovanie v husej koži (1965) cieľavedome smeruje od subjektu k objektu a zamýšľa sa nad osudmi jednotlivca i triedne rozdeleného sveta. Vyrcholením Válkovej tvorby je poéma Slovo (1976), ktorá je významným obohatením socialistického profilu slovenskej poézie. Posledný cyklus básni Z vody (1977) prináša intimnu, lúbostnú a reflexívnu lyriku.

Miroslav Válek je aj významným tvorcом poézie pre deti (Kúzla pod stolom, Kde žijú vtáčky, Veľká cestovná horúčka pre malých cestovateľov. Do Tramtárie a pod) a vynikajúcim prekladateľom o. i zo sovietskej, francúzskej a poľskej poézie.

Kozmonauti

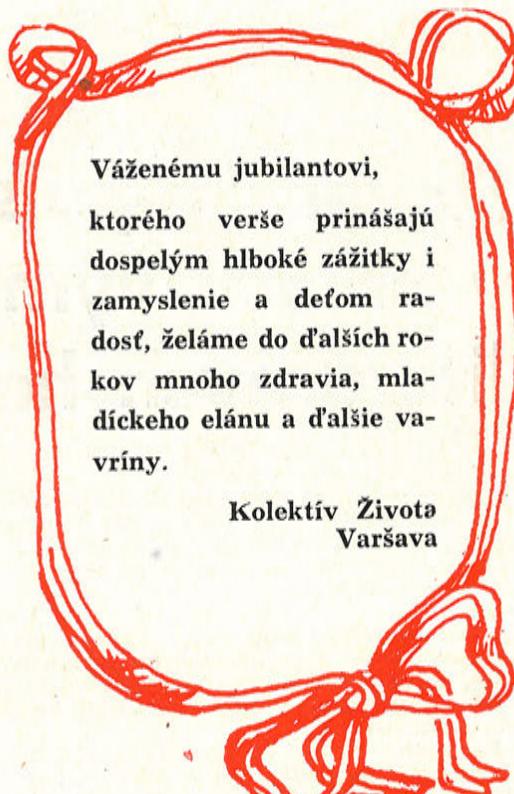
Prvé správy vysielané z Mesiaca:
Tu nikto čas nudnou vedou nestráca.
Po prvej: je v týždni mesiac voľna,
po druhé: je škola prísné dobrovoľná.
Povinný je futbal, hokej
a podobné náuky,
obedujú sa len kakaové nanuky.
No a čo sa podrobnosť týka,
neučia sa počty, ani gramatika,
o ostatnom ani nevraviae.
Ba čo viac,
niet tu ani školských konferencií
a k všeobecnej závislosti,
známky dávajú tu iba na listy
a skúšajú len šaty u krajčíra.
Také správy z Mesiaca sa šíria.
P.S.
Tieto správy vysielali
dvaja chlapci z tretej C,
ked išli na mesiac
ku starej mame,
najest sa riadne kýsky.
Dalej nech si pridá, čo kto chce.
Ale to už bude báseň o inom
a z inej knižky.

Kosmonauci

Pierwsze wiadomości nadesłane z Księżyca:
Tu na nudną naukę nie marnuje się życia.
Po pierwsze: miesiąc wolnego ma się co tydzień.
Po drugie: jak się ma wielką chęć, to się do szkoły idzie.

Obowiązkowe są tylko
hokej, siatkówka i piłka nożna,
a na obiad same nugaty jeszcze można.
I jeszcze jeden ważny szczegół:
nie uczą matmy ani gramatycznych reguł,
a poza tym nie ma klasówek.
Co więcej —
nie robi się wywiadów,
a stopniowo otrzymują tylko schody
i po to, żeby młodym nie ograniczać swobody,
odpytywanie podlega karze grzywny.
Taki to z Księżyca przyszeli meldunek przedziwny.
P.S.
Przysłali ten meldunek
dwaj chłopcy z trzeciej C,
którzy wybrali się na miesiąc
do babcii
na porzeczki.
Każdy może do niego dopisać, co tylko chce.
Lecz to już będzie opowiadka o czym innym
i z innej książeczki.

(Z knihy „Wyprawa do Tramtarii”, ktorú vydal Slovenský spisovateľ pre Vydavateľstvo Śląsk v stotisícovom náklade)

S hlavou v ohni

Rád by som bol,
keby si bola ráno iskrou,
aby si mi vzdý,
keď svitá, padla do oka.
Iskra v oku,
noc, noc hlboká.
V takej noci k nebu by som stúpal.

Napoludnie by si mohla byť môj úpal.
Aby o mne hovorili: Celý horí.
Aby som bol z teba trocha chorý.
Napoludnie:
s hlavou v ohni myslieť na teba.

O pol ôsmej večer:
dlho hľadám struny.
Aby som ťa zahral
podľa zlata hviezd
a podľa krvi luny.
O pol ôsmej večer:
aby ťa bol celý vesmír plný.

A rád by som bol,
keby si raz v noci bola: áno.
Áno na srdeci a áno na ústach.
Iskra v oku, hlava v ohni,
noc, noc hlboká.
Padla si mi do oka.

LÍZATKO

Lizal jeden liliupán
lilavkasté lízatko,
chutilo mu trocha sladko,
trocha nesladko.

To lízatko bolo veľké,
liliupán nie.
Ešte menšie boli ruky
liliupátanie.

Neudvihli lízatko, ach,
ani nakrátko.
Lízatko ho malo v hrsti,
nie on lízatko.

Priľáča si liliupán
jazyk k lízatku,
liže od troch od soboty,
do troch do piatku.

To je ale ozaj škandál
s takým poriadkom:
Lililízatko
lililízatko.

Co si to len neboráčik
zobral do hlavy!
Lililililízatko
celý lililízatko.

Celý lili, lili, lili,
celý lili, lili.
Pomôžte mi:
Lili, lili,
lili, lili, lili
a tak ďalej,
a tak ďalej,
kým sa niekto nezmýli.

FRÁŇA ŠRÁMEK

Splav

Trápím se, trápím, myslím si,
kde bych tě nejraději potkal.

Ulice střídám, parky a nábřeží,
bojím se krásných lží.
Bojím se lesa. V poledním lese
kdo miluje, srdce své neunese.
Na můj práh kdybys vstoupila,
snad bys mne tím zabila.
Chtěl bych tě potkat v lukách.

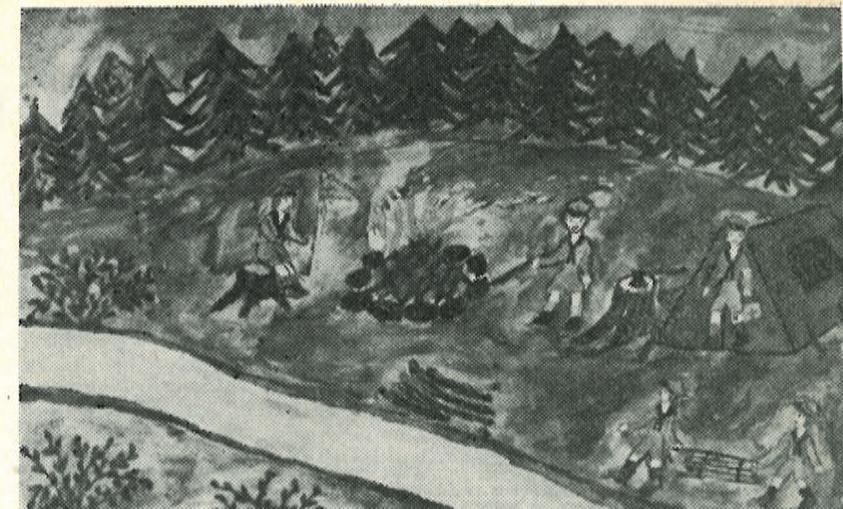
V lukách je vlání
na všechny strany, pokorné odevzdání.
V lukách je nejprostší života stůl,
rozlomíš chleba, podáš ženě půl,
chléb voní zemí, bezpečný úsměv svítí,
až k pláci je prostý věneček z lučního kvítí,
a oblaka jdou, přeběhlo světlo, přeběhl stín,
muž má touhu rozsévače,
žena má úrodný klín...

Chtěl bych tě potkat v lukách. Šel bych ti

vstříc.

A až bys mi odešla, ach, zvečera již,
bys na mne nemyslela víc,
jen na prosebný a děkovný můj hlas,

jako bych jen splavem byl,
který v lukách krásně zpívat slyšelas...

Prázdniny — maľba Miroslava Kaczmarczyka (VI. tr.) z Krempach

KONSTANTY
ILDEFONS GAŁCZYŃSKI

Piesne

Ludia, odpušťte, ak piesne
dávajú vám toho málo
a že v piesňach nie je presne
to, čo by vám náležalo;
že ich krásou všeljakou
zuní striebro, zlatá metel',
zaklínadlá, fúra vtákov,
Bachov, mesiacov a svetiel.

Rád mám svetlo. Zaiskrením
sršia všetky moje básne.
Môčť tak, na lampión zmením
zemeguľu, ktorá hasne.

Verše, myslím, sú tu na to,
aby v ľudskom srdeci zneli,
aby zornička, jej zlato,
rozcvendžala svetadiely,
aby všade, kde ju vpusťa,
svetlom prešla cez uličky,
tá Eos, tá zlatoprstá,
s hrđou tvárou robotníčky.

Na polceste. Zas sa vzchopíť,
cesty klušú, vpred nás nútia.
Chcel by som aj svoje stopy
uchrániť od zabudnutia.

(Úryvok)

Preložil JÁN STACHO

SLOVNÍK ŽIVOTA (149)

POUŽÍVANIE A VÝSLOVNOSŤ DVOJHLÁSKY Ó

Dvojhálska ô býva:

- a) V korení slov proti krátkemu o v príbuzných slovách alebo tvároch, napr.: stôl (stola), kôň (koňa), vôňa (voňať), bôľ (bolest), nož (noža), nožik, môj (moja), hrôza (hrozný), atď.
- b) V 2. p. mn. č. podstatných mien žen. a stred. rodu vzorov žena a mesto, v ktorých sa zdĺžuje kmeňové — o na ô. napr.: stôp (stopa), hôr (hora), nôh (noha), ôk (oká), alebo kde sa ô vkladá (len po perniciach), napr.: čipôk (popri čipiek), jamôk (popri janiek).
- c) V zdĺžených predponách do-, po- v niektorých slovách, napr.: dôvtip, dôraz, dôchodok, pôdoj, pôrod, pôjdem a ī.
- d) V odvodzovacej prípone — ôčka, napr.: dedinôčka, dolinôčka, fialôčka (ak nepredchádza dlhá slabika alebo spoluholáska j).

Prvá časť dvojhálsky ô (= ou) sa vyslovuje ako krátke neslabičné u. Druhá časť je krátke o, nie dlhé ô. Nesprávna je teda výslovnosť „stuól, stvól, muój, mvoj“. Práve tak nesprávne je vyslovovať dvojhálsku ô (= ou) dvojslabične, alebo vyslovovať miesto nej dlhé ô („stól, môj, kôň“ a pod.). Správna výslovnosť je stuol, muoj, vuofa, vuobec a pod.

POESKY

mecz międzynarodowy
meczet
medal

SLOVENSKY

medzištátny
zápas
mešita
medaila

ČESKY

mezistátní
zápas
mešita
medaile

Mediolan
medycyna
medyczny
medykament
Meksyk
meldować
meldunek
melina
meliniarz
melioracja
melisa
melodia
melodramat
melodyjność
melon
menaž
mendel
mennica
mentalność
merkantylny
Merkury
merla
merytoryczny
mesjanista
mesjanizm
Mesjasz
meszek

Miláno
medicina, lekárstvo
lekársky
liek
Mexiko
hlásiť
hlásenie
zlodejský úkryt
prechovávač zlodajov
meliorácia
medovka
melódia, nápev
melodrama
melodickosť
melón
menaž, strava
mandel
mincovňa
mentalita
obchodný
Merkúr
mušelín
meritórný
mesianista
mesianizmus
Mesiáš
chmýrie

Milán
medicina, lekárství
lékařský
lék
Mexiko
hlásit
hlášení
zlodějský úkryt
přechovávač zlodějů
meliorace
meduňka
melodie, nápěv
melodram
melodičnost
meloun
menaž, strava
mandel
mincovna
mentalita
merkantilní, obchodní
Merkur
mušelín
meritorický
mesianista
mesianismus
Mesiáš
chmýří

Kultura českých osadníků v 19. století

Lidová kultura Čechů z větších skupin usazených ve vesnicích Polského království a dalších, odtržená od rodné země, podléhala určité stagnaci. Ve velkých městech (Varšava, Lodž) napak tamní Češi přijímali mnohé zvyky od místního obyvatelstva.

Značný vliv na kulturní život Čechů mělo náboženství. Z něho vyplývaly celoroční obřady i každodenní zvyky. Čechům bylo například cizí dodržování půstu; následkem toho často docházelo k nedorozumění mezi nimi a místním obyvatelstvem. Na začátku kolonisté neuznávali žádný způsob zábavy. Teprve později převzali od Poláků lidové zábavy.

Ve Slezsku a zejména na Ratibořsku a části Těšínska se zachovalo mnoho pověstí a vyprávění, lidových písni a tanců. (Některé písni: Věrná láska, O galánovi, Vojenská).

Vesnické stavebnictví Čechů bylo přizpůsobeno místním přírodním podmínkám. Nejstarší domy připomínaly typickou českou dřevěnou roubenou architekturu. Tento typ domu se vyskytoval v Království i ve Slezsku, a také v okolních polských vesnicích. V chalupě bylo podobně jako u Poláků ve zvyku, že u stolu se nejedlo ani nepracovalo. Ležely na něm modlitební knížky. Jedlo se na lavici, kolem níž se sedělo na malých stoličkách. Ten zvyk se udržel až do první světové války a byl typický pro Čechy žijící ve vesnicích v Polském království. Jiné zvyky byly v Husinci, ve Velkém Táboře a v Opolské regenci.

Rovněž kroj českých žen se poněkud lišil od krojů místních žen. Nosily většinou dlou-

hé sukně vzadu nabírané, zepředu bílou záštu. Oblékaly také kabátka a na krk šálu. Na hlavě nosily čepec nebo barevný šátek. Čepce, zástery, rukávy košil a bluzek byly bohaté vyšíváné. Mužský kroj nebyl tak ozdobný jako ženský. Muži nosili na hlavě vysokou beranici, kalhoty do vysokých bot, dlouhou košili vzdá vázanou, přepásanou barevnou páskou. V zimě nosili kožichy potažené suknem, límeč na dva ozdobné knoflíky. Pod kožichem nosili vestu nebo kabát, na hlavě čepice se štítkem nebo beranici.

Podobně se oblékali Češi v rakouském Slezsku a zejména na pohraničí pruského Slezska. V Polském království se české ženské kroje udržely déle než mužské. Češky nosily většinou tmavé šaty s drobným vzorkem. Byl to vliv evangelické církve, která zejména od vdaných žen požadovala skromné a přísné oblečení. Chrakteristické čepce se nejdéle udržely v Zelově. Podobné čepce jako Zelovanky a Kucovanky užívaly také ženy ve Velkém Táboře.

V Husinci dívky na dožinky oblékaly bílé bluzky, červené sukně a šátky na ramena. Ve všední den chodily v bílých plátených sukních.

Ceské evangelické obyvatelstvo ve Slezsku se od místních obyvatel lišilo přísnými zásadami. Nepořádaly se zábavy, protože tanec byl zakázaný. Lidovou hudbu a zpěv nahrazovaly nábožné písni, které pronikly i do svatebních obřadů a zpívaly se i při drahé peří. Lidové písni považovali za něco horšího než písni náboženské. Totéž se týkalo tance.

Češi ve Slezsku i v Polském království si zachovali staré zvyky, např. zásnyby; při nich se rodiče nevěsty domluvali s rodiči ženicha a zastupovali v tom mladé. Před svatbou se mladí loučili s rodným domem modlitbou a poděkováním rodičům za vychování.

Jiné byly zvyky a obřady Čechů katolíků na Ratibořsku a Těšínsku. Kulturní život se zde soustředil hlavně kolem fary, částečně kolem školy. Ve Velkých Petrovicích byl čtyřicetičlenný dechový orchestr. Staří Petrovičané vzpomínali, že hrabě z Velkých Rud pořádal soutěž dechovek, které se účastnily kapely z celého okresu. Petrovická dechovka se tenkrát umístila na prvním místě.

O české kultuře svědčí rovněž některé zápis ve farních knihách, v nichž byly sepisy mj. události ze života farnosti a často i básničky a vyprávění. O původu českého osadnictví v Zelově se lze mnoho dovdět z kroniky, kterou pečlivě vedl jeden z nejovocenějších pastorů zelovské farnosti Jan Mozes. Ztratila se za II. světové války. Podobnou kroniku spisoval v Kučově Jan Nevečerá.

Pozornost si zaslouží Letopisy památných událostí evangelické křesťanské obce v Stružném pastora Bergmana; využil je český spisovatel Alois Jirásek, rodák z nedalekého Hronova, ve svých knihách, mj. „Na hranicích“, „U nás“ a „Skaláci“. V Husinci a okolí se udržovala pověst z dob druhé emigrace, kterou Alois Jirásek přetvořil jako „Růžový palouček“ ve Starých pověstech českých. Je to vyprávění o tom, jak na místě, kde se vyhnanci naposledy loučili s vlastí a slzami rosilí zemi, vyrostly keře překrásných červených růží. Ačkoliv je pronásledovatelé chtěli zničit, vykopat a půdu zaorat, vyrůstaly nové a kvetou dodnes...

V českých vesnicích ve Slezsku se rovněž zpívaly nábožné písni. Bylo tu možné najít staré české tisky: kancionály, Komenského spisy, berlínské vydání Historie o umučení Jezu Krista a četné jiné, které byly považovány za rodinné památky a pečlivě přechovávány z pokolení na pokolení. Několikrát v letech 1887, 1895/96 a 1907 byl v Sycově vydán „Kancionál to jest kniha žalmů a písni duchovních“ Jana Teofila Elsnera.

ZBIGNIEW TOBJAŃSKI

ĽUDIA • ROKY • UDALOSTI

JÚL — ČERVENEC

1.VII.1872. — Narodil sa Louis Blériot, francúzsky priekopník letectva, konštruktér lietadiel a letec; preslávil sa prvým preletom nad Lamanšským prielivom (za 37 min.) 25. VII.1909 na lietadle vlastnej konštrukcie Blériot XI (um. 1.VIII.1936).

1.VII.1921. — Vznikla Komunistická strana Číny.

1.VII.1932. — V Prahe sa začal prvý zjazd zástupcov Čechov a Slovákov v zahraničí.

1.VII.1962. — Vyhlásenie nezávislosti republik Burundi a Rwanda. Pred rokom 1962 Burundi a Rwanda tvorili zverenecké územie OSN — Ruanda-Urundi.

1.VII.1952. — V Prahe umrel Fráňa Šrámek, český národný umelec, básnik, románopisec, novelista a dramatik (nar. 19.VI.1877 v Sobotke).

3.VII.1962. — Bola vyhlásená nezávislosť Alžírskej demokratickej a tudovej republiky — arabský štát v severnej Afrike.

4.VII.1776. — Vyhlásenie nezávislosti Spojených štátov Severnej Ameriky.

4.VII.1792. — Vo Field Place (grófstvo Sussex) sa narodil Percy Shelley Bysshe, vynikajúci anglický básnik, jeden z popredných tvorcov romantizmu. Od skorej mladosti vyzval živú publicistickú činnosť; vo svojich poémach ohlasoval konečné výfazstvo slobody a spravedlivosti; vystupoval proti poli-

tickému a spoločenskému útlaku. Napísal o.i.: báseň Prihovor k írskemu ľudu, tragédii Cenci, a najdôležitejšie dielo, drámu Prometheus odpútaný (utopil sa 8.VII.1822 na jachte počas búrky na Ligurskom mori nedaleko La Spezia).

5.VII.1952. — Konalo sa prvé valné zhromaždenie Poľskej akademie vied.

6.VII.1923. — V Kurowe v lubínské oblasti sa narodil WOJCIECH JARUZELSKI, armádny generál, od r. 1981 prvý tajomník ÚV PZRS, od r. 1985 predseda Státnej rady, od 1983 predseda Výboru pre obranu krajinu.

6.VII.1950. — V Zhorelcu pri Odre bola podepsana dohoda medzi Poľskom a NDR o vytýčení ustálených a existujúcich štátnych hraníc na Odre a Lužickej Nise.

6.VII.1962. — V Oxfordre (Mississipi) umrel William Harrison Faulkner, americký básnik, prozaik a eseista, autor ság o minulosti a prítomnosti juhu; patril k tzv. „veľkej štvorke“ (Hemingway, Steinbeck, Caldwell, Faulkner); laureát Nobelovej ceny za literatúru v r. 1949; napísal o.i. romány Sartoris, Huriaev a cykle noviel z občianskej vojny — Neporazení, ale aj Absolón, Absolón!, Rekviem na mnišku, Divoké palmy (nar. 25.IX. 1897 v New Albany v štáte Mississipi).

7.VII.1807. — V Tylži bol uzavretý mier medzi Francúzskom a Ruskom, na základe ktorého bolo utvorené Varšavské kniežstvo.

7.VII.1572. — V Knysyne umrel Zigmund II. August, syn Žigmunda I. Starého a Bony Sforzy, od r. 1522 veľké litovské knieža, od r. 1529 poľský kráľ; posledný z Jagellovskej dynastie (nar. 1.VII.1520 v Krakove).

7.VII.1882. — Vo Viazinke v Minskej oblasti sa narodil Janka Kupala, v.l. menom Jan Lucevič, bieloruský básnik a dramatik, jeden z tvorcov modernej bieloruské literatúry a spolutvorca bieloruského spisovného jazyka.

Napísal o.i. poému Sen na mohyle, komédiu Paulinka, romantickú drámu Rozbořené hniezdo, — ktoré sa stali trvalou súčasťou repertoáru bieloruských divadiel a vzorom pre mnohých nasledovníkov. Jeho zberky básni Šalmaj, Guslar, Cestou života a De- dičstvo vyjadrovali programové postuláty bie-

loruského národného hnutia; písal aj poéziu pre deti (um. 28.VI.1942 v Moskve).

7.VII.1946. — V sídlisku Varšavského bytového družstva na Žoliborzi položili základný kameň pod prvý nový obytný dom povojno- vej Varšavy.

7.VII.1957. — Prvá konferencia mierového hnutia vedcov PUGWASH.

7.VII.1937. — Agresia Japonska na severnú Čínu začala mnohoročnú japonsko-čínsku vojnú, ukončenú 2.IX.1945.

9.VII.1357. — V Prahe položili základný kameň pod Karlov most.

11.VII.1937. — V Hollywoode umrel George Gershwin, americký skladateľ a klavirista,

Člověk a biosféra

Světový program Člověk a biosféra, který koordinuje UNESCO, má přispět především k zlepšení vztahů mezi lidskou populací a jejím životním prostředím.

Mezi odborníky ze 76 států, kteří pracují na 14 samostatných výzkumných programech, se podílejí na řešení některých z těchto projektů i českoslovenští specialisté.

Ceskoslovenská účast se soustřeďuje na řadu vybraných problémů; zatím je nejlépe rozvinuta v projektu č. 2, jehož cílem je vytvořit základnu pro racionální využívání, obhospodařování a ochranu lesních ekosystémů v oblasti mírného pásma. Tento aspekt je pro Československo zvlášť významný, neboť svými zásobami dřevní hmoty se řadí po Švýcarsku na druhé místo v Evropě.

Výzkumné práce probíhají na sedmi lokalitách v českých zemích a na Slovensku. Sledují se zejména ekologické důsledky biotechnických opatření v obhospodařovaných lesních oblastech, účinky regulace vodních toků a změn hospodaření v lužních lesích a důsledky znečištění ovzduší průmyslovými exhaláty na lesní ekosystémy.

V návaznosti na třetí projekt programu Člověk a biosféra je v Československé socialistické republice rozpracován výzkum funkce travinného biomu, tj. společenství v pramenné a intenzivné zemědělské obhospodařované oblasti Českomoravské vrchoviny.

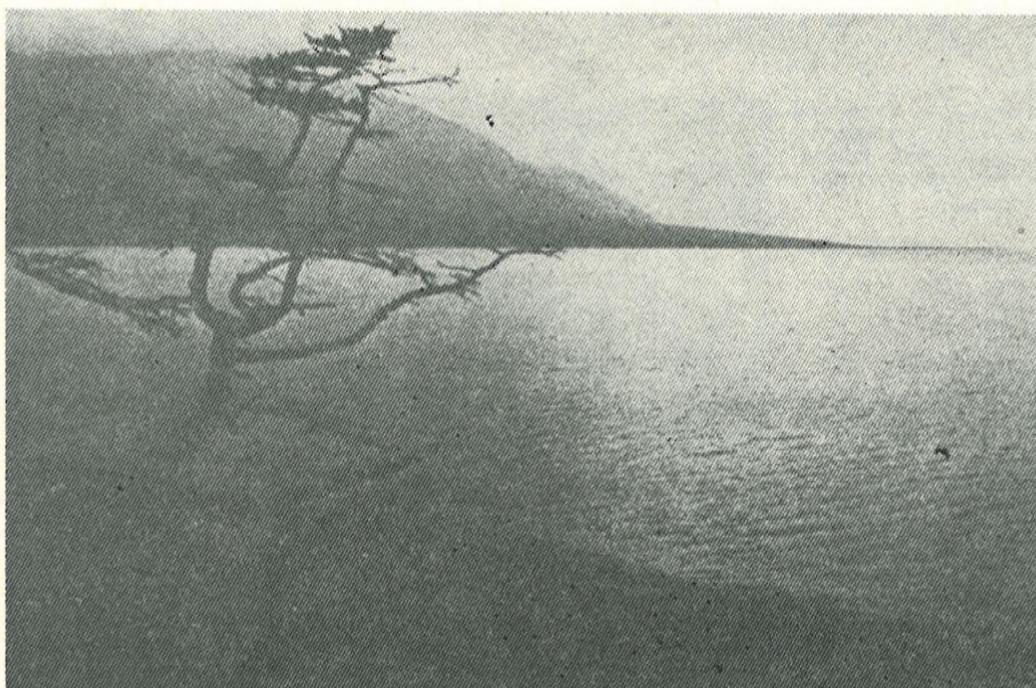
V rámci dalšího projektu sledují českoslovenští odborníci například vliv zvýšeného příspunu nežádoucích látek do vodních toků v důsledku intenzifikace zemědělské výroby. Proto se hledají způsoby, jak tomuto nezádoucímu jevu zamezit a snížit příspun živin z odpadních vod.

Projekt, nazvaný „Ochrana přírodních oblastí a genetického materiálu, který obsahuje“, se stal základem pro vytvoření celosvětové sítě rezerv biosféry. Byly do ní zařazeny i tři oblasti na československém území: Třeboňsko, takzvaná krajina tisic rybníků, lesy bohaté Křivoklátsko a Slovenský kras, vápencové území na jihu Slovenska.

Všechny socialistické státy, které se programu Člověk a biosféra účastní, se neustále snaží zvyšovat efektivnost společných prací; proto bylo v ústavu ekologie lesa lesnické fakulty Vysoké školy zemědělské v Brně zřízeno pro země RVHP hlavní informační a koordináční centrum projektu č. 2. MAB a regionální informační středisko téhož projektu pro všechny země mírné zóny z rámci UNESCO. Na základě této mezinárodní spolupráce vydává ústav informační bulletin a organizuje odborná setkání expertů.

Velmi těsná je spolupráce tohoto vědeckého centra v otázkách řízení vědeckých projektů, metodologie a šíření nových vědeckých poznatků s národními komitety MAB a výzkumnými ústavy v Polsku, Sovětském svazu, Jugoslávii, Francii, Anglii a Kanadě.

MARIE HOLEČKOVÁ
T.A. Orbis

ktorý v symfonickej tvorbe zavádzal rytmické a melodické prvky čiernošskej a pôvodnej džezovej hudby; komponoval piesne a zábavnú hudbu Broadwaya, symfonické koncerty a opery s čiernošskou tematikou, z ktorých najvýznamnejšia je Porgy and Bess. Okrem toho napísal asi 30 hud. revue a hudobných komédií (nar. 26.IX.1898 v Brooklyne).

11.VII.1982. — Formálne ukončenie britsko-argentinskej vojny o Falklandy (Malviny). Vojna sa fakticky skončila 14.VI. kapituláciou argentínskej posádky v Port Stanley.

11.VII.1982. — V Bratislave umrel Andrej Plávka, národný umelec, jeden z popredných slovenských básnikov vyjadrujúcich aktuálne tendencie spoločenského a kultúrneho života; uznanie si získal lyrickou zbierkou Tri prúty Liptova, ktorá je pochvalou tradičných ľuďských hodnôt. Jeho tvorba zahrňuje rozsiahlu paletu lyriky — od patetického hymnického spevu, cez reflexívny zovretý verš po melodickú ľudovú pieseň; čerpal z klasickej národnnej literatúry — tvorcov z pokolenia L. Stúra; hlavným vzorom mu bol P.O. Hviezdoslav (o.i. Domovina moja, Sláva života, Liptovská pišťala, Kosodrevie). Zúčastnil sa Slovenského národného povstania, ktorému venoval básnicku zbierku Ohne na horách a lyricko-epickú poému Tri vody, silne zviazanú s dečinou a priopominajúcu janoškovskú tradíciu (nar. 18.XI.1907 v Liptovskom Mikuláši).

14.—20.VII.1981. — Vo Varšave rokoval IX. mimoriadny zjazd PZRS, ktorý schválil nové stanovy strany a užnesenia: Na sté výročie polského robotníckeho hnutia, Vo veci vypracovania perspektívneho programu PZRS, Program rozvoja socialistickej demokracie, upevňovania vedúcej úlohy PZRS v socialistickej výstavbe a spoločensko-politickej stabilizácii krajiny.

15.VII.1943. — V Sielecoch pri Oke vojaci I. divizie Tadeusza Kościuszka zložili prisahu.

16.VII.1872. — V Birge sa narodil slávny nórsky polárny bádateľ Roald Amundsen, ktorý ako prvý dosiahol južný pól (zahynul tragickej v júni 1928).

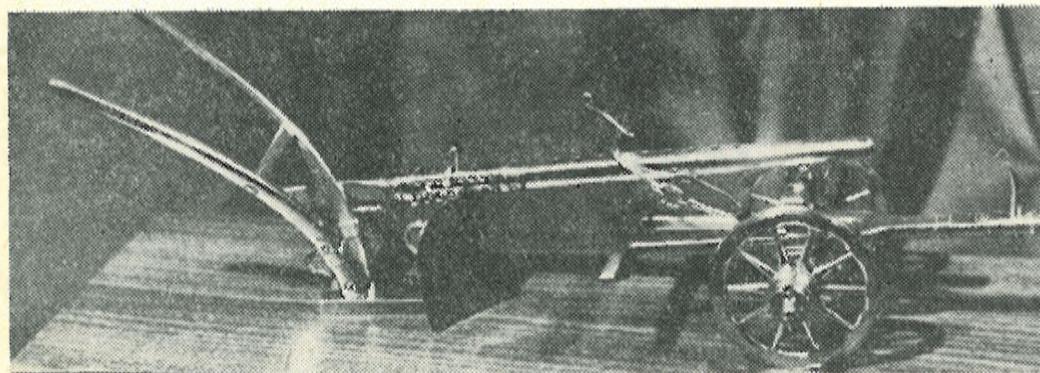
17.VII.1927. — V Trnave sa narodil Miroslav Válek, vynikajúci slovenský básnik, publicista a verejný činiteľ, národný umelec (O Válkovi širšie píšeme v čísle na str. 8).

20.VIII.1797. — V Gólszyne pri Poznani sa narodil Paweł Edmund Strzelecki, veľký poľský cestovateľ po Severnej a Južnej Amerike, bádateľ Austrálskych Álp; vystúpil na ich najvyšší vrchol a nazval ho štítom Kościuszku. V r. 1845 uverejnil v Anglicku známu vo svete geograficku prácu Nový Južný Wales; vyznamenaný čestnou medailou Gold Founder's Medal Kráľovskej geografickej spoločnosti v Londýne (um. 6.X.1873 v Londýne).

18.—21.VII.1944. — Vojská I. bieloruského frontu maršala Konstantina Rokossovského začali brestsko-lublinskú operáciu. Sovietsky útok podporovali jednotky Polskej armády utvorenej v ZSSR, ktorej velil divízny generál Zygmunt Berling. Úlohou sovietskeho veliteľstva bolo rozdrvíť nemecké vojská v oblasti Brestu a Lublina a vyjsť širokým frontom k Visle v oblasti Dęblina a Puław. 19. júla bojujúce jednotky zlomili nemeckú obranu Pri Turii a Bugu, ktorý prešiel v noci na 21. júla. Po troch dňoch nepretržitých a úporných bojov bolo osloboodené prvé mesto na poľskom území — Chelm. V nasledujúcich dňoch prešla cez rieku celá Poľská armáda.

21.VII.1944. — Krajinská národná rada utvorila Poľský výbor národného osloboodenia (PKWN), prevzala zvrchovanú moc nad Poľskou armádou v ZSSR a spojila ju s Eudovou armádou na jednotné Poľské vojsko; I. armádu v ZSSR premenovali na I. armádu Poľského vojska.

22.VII.1944. — Poľský výbor národného osloboodenia vyhlásil Manifest, ktorý ukazoval smery historických premien v živote národa a súčasne formuloval zásady nového spoločensko-politickej zriaďenia; ohlasoval úplné osloboodenie krajiny a jej znovuvýstavbu, poľnohospodársku reformu, znárodeninu priesmystu a všeobecné školstvo. Rođila sa Ludová moc. Poľsko nastúpilo cestu k socializmu.

skutečné kultivaci půdy. O kultivaci, která trvá dodnes!

Vývoj pluhu se nezastavil. Pluhy jsou stále dokonalejší a výkonnější. Výkonnější musí být proto i mechanismy, které je pohánějí. Dříve např. trvalo jednomu koňskému potahu zorání hektaru půdy 10 hodin. Moderní traktor zorá stejnou výměru za hodinu. Jeho výkon musí ovšem dosahovat několik desítek koňských sil. Nejsou již vzácné ani traktory s výkonem okolo 200 koňských

Pozlacený model ruchadla bratranců Veverkových, cena pro vítěze každoročního mistrovství ČSSR v orbě.

Vynález, který obrátil půdu

Vztah veřejnosti k technickým vynálezům bývá často nevděčný; čím více nám technika slouží, tím méně o ni víme. A přestože nejednou jde o události doslova historické, odvájí se oslavy technických výročí často tím nejsikromnějším způsobem. Zeptáme-li se „kdy?“ a máme na mysli datum vzniku nějakého slavného vynálezu, není divu, že nám odpoví většinou jen neurčité pokrčení ramen... A může mít ten vynález výročí sebeukatější. Ostatně, zkusme si to. Kdo např. ví, kolik let uteklo od vynálezu ruchadla?

Asi málokdo. Přestože ruchadlo je první pluh, který začal půdu OBRACET, a tím dal základ skutečné kultivovanému zemědělství. Obracení půdy při orbě je patrně nejprevratnější v tisícileté historii jejího obdělávání. Datem vzniku patří ruchadlo do epohy, kdy se v průmyslu začal masově prosozavat parní stroj...

Ponechme však datum vzniku ruchadla zatím stranou. Mnohdy totiž umíme odpovědět na otázku „kdy?“, a přesto neumíme odpovědět na otázku důležitější — „v čem je vtip“ daného vynálezu?

JAK SE ORALO PŘED RUCHADLEM?

Ze se půda musí před osázením nejprve rozrýt a nakypřít, na to přišel prvotní zemědělec již před tisícletími. Popsané úkony se staly také předmětem nejdůležitější činnosti při obdělávání půdy — orby. Za pluh sloužila postupně dřevěná větev, parchy, motyka, železný hák, kypřicí rádio... Orba se postupně vylepšovala, místo člověka se do primitivních pluhů zapřáhla zvířata. A jak staletí plynula, uvědomoval si zemědělec také, že půdu je třeba nejen kypřít, ale i obracet. To však pluh nedovedl. A tak ještě na začátku 19. století, kdy v technických oborech zuřila průmyslová revoluce, žilo zemědělství stále svou idylou. Vedle nastupujících železnic příliš starosvětskou...

NÁPAD DVOU BRATRANCŮ

Myšlenkou, jak půdu při orbě zároveň obracet, se zabýval nejeden zemědělec. Zabýval se jí i rolník František Veverka, rodák ze vsi Rybitví u východočeského města Pardubice. Proti ostatním měl jednu podstatnou výhodu: na konstrukci „pluhu, který obraci“ totiž nemusel pracovat sám. Měl kvalifikovaného pomocníka v nevlastním bratranci Václavovi, rodáku ze stejně vsi, který byl kovářem.

Rolník a kovář spojili své síly a uskutečnili zajímavý experiment. Na kostru dřevěného záhonového pluhu připevnili válcovité prohnutou železnou radlici; sloužilo jim zde upravené želízko z hobliku. Radlici postavili šikmo v úhlu proti směru tahu, tak-

Pomník vynálezů ruchadla bratranců Veverkových ve východočeském městě Pardubice.

Snímky ČTK

že rozorávaná půda se převracela na jednu stranu. „Vtip ruchadla“ byl na světě.

Ruchadlo se rozšířilo rychle nejen v Čechách, ale v celé Evropě. Přineslo řadu výhod. Obracení půdy umožnilo zaorávat plevel tak, aby nemohly klíčit, v zemi zahnívaly a měnily se v úrodný humus. Na podzim se orba dostávala nahoru vlhčí spodní vrstva, která lépe odolávala zimním vlivům. Jarní orba zase obracela na povrch vrstvu humusu vhodného pro setí. Tímto neustálým střídáním vrstev se půda orbu zúročňovala; od vynálezu ruchadla můžeme hovořit o

sil; kvalitní zorání podle dnešních požadavků znamená, že pluh obrátí na hektaru přes 3000 tun půdy. Zvyšovat výkony traktorů do nekonečna ovšem není možné.

Řešením těchto problémů se zabývá Výzkumný ústav zemědělských strojů v Praze, jehož pracovníci pokračují v brázdách vyoraných někdejším ruchadlem bratranců Veverkových, které letos slaví jubileum: „pluh, který obrátil půdu“, je 160 let...

Pragopress
MICHAL ROLLO

Ešte nie to, čo má byť'

Ministerstvo poľnohospodárstva už po štvrtý raz predložilo správu o stave poľnohospodárstva a potravinárskeho hospodárstva. Už z letného čítania tohto obšírnego a podrobného dokumentu vyplýva, že rolníci majú dôvod k spokojnosti. Ich práca prináša krajinu pozoruhodné výsledky. Totiž toto odvetvie v posledných rokoch ťahá dopredu, ako rušeň, naše hospodárstvo.

Zacitujme niekoľko konštatácií z tejto správy.

„Rok 1986 bol už štvrtým rokom dobrej úrody a priažnívych výrobných výsledkov v poľnohospodárstve. Celková výroba dosiahla hodnotu 2.580 mld zl a bola vyššia o 4,9 perc. ako pred rokom a o 7 perc. od priemeru v rokoch 1983—1985. Zvlášť dobré výsledky sa dosiahlo v rastlinnej výrobe, ktorá stúpla o 6,2 perc. v porovnaní s r. 1981. (...)

Národný dôchodok vytvorený v poľnohospodárskej výrobe v roku 1986 bol vyšší o 7,2 perc. ako v r. 1985, kym v celom národnom hospodárstve stúpol o 5 perc. To znamená, že podiel poľnohospodárstva na vytváraní národného dôchodu sa zvýšil z 13,7 perc. v r. 1985 na 13,8 perc. (...)"

Nadalej sa však náležite nezvyšujú dodávky prostriedkov, ktoré priamo rozhodujú o výske úrody a produktivite zvierat (vysokobielkovinové krmivá, chemické komponenty do jaderných krmív, lieky pre zvieratá). Sice dodávky týchto prostriedkov pomaly stúpajú, ale nie sú rytmické a ich sortimentová štruktúra sa často nezohoduje s požiadavkami poľnohospodárstva. Plánované dodávky týchto prostriedkov sa spravidla neplnia. Tak napríklad dodávky minerálnych hnojív v roku 1986 boli vyššie o 5,1 perc. ako v r. 1985, ale súčasne boli o 4,5 perc. nižšie od dodávok predviadaných v Ústrednom ročnom pláne. Spotreba minerálnych hnojív v r. 1986 dosiahla 183 kg (NPK) na hektár poľnohospodárskej pôdy, teda bola vyššia o 7,5 kg ako pred rokom, ale na druhej strane bola o 4 kg nižšia od spotreby predviadanej v Ústrednom ročnom pláne. Dodávky prostriedkov na ochranu rastlín sice stúpli o 16,1 perc., ale ich využitie neprinieslo náležité výsledky, lebo rolníci ich dostávali neskoro, bud v inom sortimente než očakávali. Dodávky jaderných krmív boli nižšie o 5,4 perc. ako pred rokom, čo znížilo efektivnosť domácich krmív a nedovolilo optimálne využiť tie krmivinové zásoby, ktoré vyrábilo poľnohospodárstvo.

V ďalšej časti Správy čítame: (...) „Dobré výrobné výsledky v roku 1986 a v predchádzajúcich rokoch celkom zreteľne ukázali, že spracovateľská základňa poľnohospodársko-potravinárskeho priemyslu nie je prisťobnená výrobe poľnohospodárskych surovín. Zároveň vyšli najavo veľké nedostatky v práci oblasti obsluhujúcich poľnohospodárstvo, najmä poľnohospodárskeho obchodu.“

Dalej sa v tomto dokumente konštatuje: (...) „Investičné náklady na potravinárske hospodárstvo stúpli o 1,2 perc. Vnútorná štruktúra týchto nákladov bola nadalej tradičná a upevňovala nepríaznivé proporcie medzi poľnohospodárstvom a poľnohospodársko-potravinárskym priemyslom a priemyselnými odvetviami, ktoré dodávajú výrobné prostriedky pre poľnohospodárstvo a poľnohospodársko-spracovateľský priemysel. Napriek plnému využitiu investičných nákladov sa v poľnohospodársko-potravinárskom priemysle neplní plán odovzdávania do prevádzky investičných objektov. Spôsobuje to mezičinný nedostatok materiálov, zariadení a dopravných prostriedkov v stavebno-montážnych a specializovaných podnikoch, oneskorovanie dodávok strojov domácej výroby a z dovozu a pod. (...)

Ešte jedna konštatácia. Nadplánový rast príjmov mimo poľnohospodárstvo spôsobil, že relácia príjmov rolníckeho obyvateľstva k pracovníkom socialistického sektora dosahuje podľa predbežných odhadov úroveň 91 perc.

Nové záručné zásady

Konečne sa splnili očakávania rolníkov... Prednedávnom bol uverejnený zaujímavý dokument, platný od 1. marca 1987, ktorý sa týka nových záručných zásad pri predaji traktorov, privesov, poľnohospodárskych strojov a náradia, automobilov a motocyklov.

Nové zásady upravujú neporiaďok v právnom zákonodárstve, aký vznikol najmä po roku 1980, v súvislosti s reorganizáciou technickej obsluhy poľnohospodárstva a podnikov obchodučich poľnohospodárskym zariadením. Nové predpisy riešia komplexne problém záruky a určujú povinnosti výrobcu a importéra zariadenia; povinnosti obchodu a vykonávateľa záručných služieb; práva používateľov v prípade kúpy chybnejho zariadenia. Pre rolníkov je najdôležitejšie to, že sprisúňajú záručné podmienky pre poľnohospodárske zariadenia počas agrotechnických kampaní.

Totiž poruchy kombajnov, rotačných kosačiek, postrekovačov, rezáčiek, oracích a iných pestovateľských súprav, lisov, viazačov snopov, parákových súprav počas agrotechnickej kampane, ako aj dojačiek a chladiacich zariadení na mlieko musia byť odstránené na mieste najneskoršie v priebehu 48 hodín od momentu ohlášenia poruchy. Záručná oprava dojačiek a chladiacich zariadení nachádzajúcich sa v dojach halách sa musí uskutočniť v priebehu 12 hodín po ohlášení reklamácie.

V ostatných prípadoch chybnej poľnohospodárskej náradie musí byť opravené v rámci záruky najneskoršie v priebehu 14 dní po písomnom prihlásení reklamácie bud po dovezení náradia do opravárskeho strediska.

Keď náklady na záručnú opravu automobilu prekročia 40 perc. a poľnohospodárskeho náradia 30 perc. aktuálnej maloobchodnej ceny, vtedy sa záručnú lehotu počíta nanovo od dňa vrátenia opraveného predmetu. Keď poľnohospodárske stroje boli opravované v rámci záruky v období medzi sezónami, v tomto prípade sa záručná lehotu predĺžuje aspoň do konca nasledujúcej agrotechnickej sezóny, počas ktorej bude toto náradie využívané.

Majiteľ chybnejho traktora bud poľnohospodárskeho stroja môže žiadať od ručiteľa (výrobcu), aby ho v priebehu 14 dní vymenil na nový bud vrátiť peniaze po odovzdaní chybnejho traktora, ktorého cenu musí výrobcu neskor primerane znížiť v súvislosti s jeho zmenšenou úžitkovou hodnotou. Kupujúci poľnohospodárske náradie nadobúda toto právo vtedy, keď záručná oprava nebola vykonaná v priebehu 14 dní, keď opravársky podnik písomne potvrdí, že z technickej objektívnych príčin nemôže za 14 dní odstrániť chybu, keď počas viacerých záručných opráv, ktorých počet stanovi záručný list, nebola odstránená vyskytujúca sa chyba, prípadne keď sa do troch mesiacov po skončení záručnej

lehoto daná chyba nadalej vyskytuje a jej odstránenie presahuje 2 perc. aktuálnej maloobchodnej ceny.

Keď výrobca alebo predavači nemajú na výmenu taký istý výrobok — traktor bud iný samohybny stroj, vtedy musia oprávneným rolníkom predstaviť na výber aspoň dva podobné výrobky. Zároveň sa musí vyrovnat cenový rozdiel podľa cenníka platného v deň predaja chybnejho traktora alebo iného stroja.

Podľa nových predpisov rolníkovi, ktorý kúpil poľnohospodárske náradie, prislúchajú finančné nároky, keď počas záručnej lehoty opravársky podnik nedodrží termín opravy. Za začiatok týchto nárokov sa považuje prvý deň po ustálenom termíne vybavenia reklamácie. Keď ide o kombajny, kosačky, postrekovače, rezáčky, oracie a iné pestovateľské súpravy, sejačky, lisy, parákové súpravy, dojačky a chladiacie zariadenia, môžu tieto finančné nároky dosahovať až 10 perc. aktuálnej ceny stroja a zariadenia. Pritom za prvý, druhý a každý nasledujúci deň oneskorenia budú dielo poplatky dosahovať patrične 0,1, 0,2... perc. ceny zariadenia. Keď ide o ostatné poľnohospodárske zariadenia, v tom aj traktory a iné stroje, tieto poplatky v priebehu prvých 20 dní dosahujú 0,1 perc. aktuálnej ceny za každý deň oneskorenia, potom 0,3 perc. za každý nasledujúci deň oneskorenia. Celková výška týchto finančných nárokov však nemôže prekročiť 10 perc. ceny zariadenia.

Celopoľské združenie podnikov pre technickú obsluhu poľnohospodárstva uzavrelo dohodu z Podnikom pre obchod poľnohospodárskym zariadením AGROMA, Zdrožením podnikov poľnohospodárskych strojov AGROMET a Zdrožením traktorového prie-

myslu URSUS. Táto dohoda rieši otázku záručnej obsluhy zariadení domácej výroby a z dovozu.

V súlade s nariadením ministra obchodu a služieb bola spracovaná a dohodnutá podrobnejšia interpretácia určujúca presné agrotechnické termíny pre vybrané a základné poľnohospodárske zariadenia. Sú to:

- pre postrekovače od 1. marca do 30. júla;
- pre oracie a iné pestovateľské súpravy a sejačky od 15. marca do 30. mája a od 1. augusta do 30. októbra;
- pre rotačné kosačky od 15. mája do 30. júna a od 1. augusta do 15. septembra;
- pre obilné kombajny od 1. júla do 15. septembra;
- pre zberacie lisy od 1. júla do 15. septembra;
- pre viazače od 15. júla do 30. augusta;
- pre zemiakové a repné kombajny od 1. septembra do 15. novembra;
- pre parákové súpravy od 1. októbra do 30. novembra a od 30. marca do 30. apríla;
- pre dojačky a chladiacie zariadenia na mlieko platia prísné podmienky po celý rok.

Ako sa osvedčia tieto nové zásady? Budeme to vedieť už zanedlho. Ide však o to, aby boli dôsledne realizované a vtedy bude od rolníkov menej sťažností.

Stránku pripravil:
ZBIGNIEW RUTA

Jiří Marek

Kdo šetří, má za tři

DOKONČENÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA

Vlak jedoucí do Itálie je pyšný vlak. Brázdi kus Evropy a chová se podle toho: projíždí české vesničky k Táboru a Budějovicům s přeziravým supěním. Perlou tohoto vlaku je ovšem Wagon-lits-company, který se houpe na svých perech ještě vzneseňji než obyčejný rychlíkový vůz. Písmena na něm svítí mosazí, taky kliky jsou mosazné a dokonce čisté; na větších stanicích je průvodci spacího vozu utírá, aby si dámy a pány věděli, kteří mají čest cestovat do Itálie, neumazali rukavice. I odpadky, jež z toho vagónu vyletí, jsou vzneseňé: slupky pomerančů, staniol od čokolády a někdy i cestovní lahvička od žaludečního likéru.

Průvodci v tomto vagónu je mladý muž, pan Rudolf. Jsou povolání, jež nevyžadují příjmení, proto i my budeme Rudolfa. Tejce jmenovat pouze panem Rudolfem. Jezdí se spacím vozem je povolání příjemné. Je to něco mezi námořníkem a poutníkem: dva a půl dne tam, dva a půl zpátky, po rád rychle a skoro bez zastávky z Prahy do Neapole. Co chcete víc?

První týdny a měsíce se člověk dívá na krajinu, pak ho to omrzí a pozoruje jiné věci, třeba jak u viaduktu za Summerau se střídá celá rodina u závor. Jednou je tam otec, pak matka v nejlepších letech, s rozevlátými vlasy, a potom zase mladičká dcera. A na jednou tam otec není a už podruhé a potřetí je tam jen dcera, taková bledoučká, pan Rudolf ji jako vždy zamává, ale ona se neusmívá, jenom se smutně otočí za tím uhánějícím krásným expresem a potom už tam zase stojí ta paní a má kruhy pod očima a vlasy už nemá rozevláté a pod železničářským kabátem, který si navléká zřejmě jenom ve spěchu, je vidět smuteční šaty... Člověk na cestách může vidět mnohem víc než jenom krajinu, jež se nemění!

Pan Rudolf přemýší i o svých pasažerech. V trojici je starší a zřejmě velmi cestovalá Angličanka s růžovou pleťí, posypanou hodně pudrem, ta si určitě večer dá přínest čaj a bude se na pana Rudolfa dívat nyvýma očima. Tyhle dámy, které nemají co dělat a utrácejí čas a peníze cestováním, rády pohovoří s mladým mužem, nechají si večer ustlat o polštář víc a dívají se na něho, jak stele... Jsou pánové, kteří se ponoří do četby novin, jejich drahé doutníky voní i na chodbičce, ty je třeba včas upozornit, že v jidelním voze mají rezervován koutek.

Jsou dvojice, které jedou na svatební cestu, nevěděl, jak se tvářit, mladé paní klopi zrak, protože jsou přesvědčeny, že je na nich vidět jakási hrozná zhýralost. Jak by ne, celý život spala deeruška v kanafasu a nyní se nadhazuje v kupé, jež je malíčké a nezvyklé, plné všelijakých světýlek, kliček, háčků a dvírek, a Pepa je tak nedočkavý, pane bože, to je tak hrozné a krásné, co si asi o mně myslí ten fešák v hnědé uniformě na konci vagónu?

Zažil už leccos, i to, jak se novomanželé pohádali a ona spala stočená v jeho malém kupé a pan Rudolf rytířsky stál venku a

ženich mu potom dal ohromné spropitné, ale žádal ho: — Silentium, pane, hlavně silentium... A on mu to pokývnutím hlavy slibil, ostatně, komu o tom mohl povídат, žejo? Stejně tak nikomu nevyprávěl, že jedna švýcarská dáma na něho čekala v Neapoli, až přijde s dalším turnusem, stálo jí za to čekat a hrozně vzdychala, když musel krátce po půlnoci zase na nádraží.

Jinak má pan Rudolf jako každý člověk, který se pohybuje po stejně trati, na mnoha stanicích známé.

Jsou to jen bleskové známosti, ale jsou krásné, může s nimi ztratit jen pár slov, nemohou se nikdy sejít, protože on nemůže zůstat, vlak nečeká.

V Budějovicích ta malá trafikantka, to je něco jiného, o té se dá uvažovat, ostatně do Budějovic může pan Rudolf přijet, kdykoliv má volno. V Klagenfurtu je žena výpravčího, vždycky je vyložena v okně, a když nemá muž službu, přiběhne k vlaku. Ale nejhloběji v srdeci pana Rudolfa je malá Gina z Tarvisia, prodavačka limonádu. Na této hraniční stanici se pan Rudolf vůbec nestará o své cestující. Gina má oči, že člověk zapomíná na čas, kristapána, či lépe madonna mía, ta holka je tak krásná, že by člověk nejradší dál ani nejel!

Tak dost, osmnáctka zvoní, bud' něco chce, nebo se omylem opřel o knoflík.

Pan Rudolf s profesionálním úsměvem spěchá k osmnáctému kupé, silvuplé mesíjé, bitte majn her, plís, prego siňore. Osmnáctka nechtěla v podstatě nic, jen sundat ten velký kufr shora, děkuji, mladý muži, kouríte?... Pan Rudolf jde po chodbičce a přemýšlí nad velice vážným problémem, jestli dneska bude v Tarvisiu prodávat limonádu Gina nebo její bratr, Niccolo. Niccolo tuší, že ten z lúžkového vozu pálí za jeho sestrou, v Itálii to tak je, že bratr chrání čest své sestry. Nakonec by pan Rudolf byl pro Ginu partie, ale to by musel přijít do rodiny a jít s nimi do kostela, pohovořit tou svou směšnou italštinou, oznámit, kdo jsou jeho rodiče, kolik on má sester a bratří... Ale pan Rudolf může jenom stisknout Gině ruku, může se pokusit ji obejmout, a pak honem skočit do rozjíždějícího se vlaku.

Dnešní jízda je docela obyčejná, vůz je obsazen jen málo, není sezóna, jestli bude prodávat Gina, dá jí malý skleněný náramek, který koupil včera v Praze, nasadí jí jej sám na zápěstí a bude to něco jako zasnoubení.

Cím blíže byli k Tarvisiu, tím byl pan Rudolf netrpělivější. Konečně minuli cíp jezera, pojedou ještě dvacet minut, dneska jsou opožděni, to je nepříjemné, protože vlak vedoucí to bude chtít vyrovnat právě v Tarvisiu, škoda minuty, kterou nestráví s Ginou.

Sel po vagóně hlásit, že se bliží hraniční kontrola.

Cestující vzali jeho zprávu na vědomi bez vzdružení, to jenom novomanželé jsou zvědaví na Itálii, obchodníci ne. V patnáctce je nějaký Čech, nevychází z kupé, asi si chce užít lúžka, kdykoliv tam pan Rudolf zaklepe,

muž vždy leží na posteli, ještě si neobjednal čaj ani cigarety, ani nechtěl zajistit jídelní vůz. Pan Rudolf tyhle lidi zná, koupí si lúžko, ale mají s sebou napakovanou tašku salámem s houskami, aby nemuseli po cestě utratit ani halíř. Tenhle muž ho trochu mýlil, protože napakovanou tašku neměl a buď do jídelního vozu nechodil, nebo šel tak nenápadně, že si toho nikdo nevšiml. Nenápadný muž, to je správné jméno, usmál se pan Rudolf, nenápadný muž. Takoví bývají od policie. Spokojen s tím, jak bystře odhadl profesi toho muže, zaklepal na jeho kupé.

— Hraniční kontrola, prosím, řekl do potvárených dveří. Muž jako vždy ležel oblečen na lúžku. Je určitě od policie. Ale proč má s sebou ty velikánské kufry? Jeho kolegové jezdí s kufříkem a aktovkou.

Nakonec však mysl pana Rudolfa ovládla jediná myšlenka: bude Gina dneska prodávat limonádu? Navléknu jí na ruku ten náramek? Vše ostatní ho vůbec nezajímalo.

Vyjížděl do Tarvisia. Pan Rudolf s bolestí uslyšel nádherný Niccolův hlas, hodný operního sólisty: — Limonata! Rinfrescant!

Pan Rudolf zasmutněl a šel utřít mosazné klinky dveří svého vagónu. Samozřejmě, že Niccolovi zasalutoval, protože udržoval dobré styky s bratrem je v Itálii nutné. Ale jeho zklamání bylo takové, že se vrátil radši do vozu.

Zato cestující se vyhrnuli ven, chodili po peróně, aby si protáhli nohy nebo aby se nadýchli pravého italského vzduchu. Vyšel i ten ze zcela nenápadný Čech z patnáctky a zamířil k Niccolovi. Koupil si jednu limonádu. Niccolo nastavil ruku a pán mu dal liru. Pan Rudolf to dobře viděl z okénka vlaku. Pak zvedl Niccolo košík s vodami a chtěl jít dál. Ale pán ho zarazil.

— Kolik stojí limonáda?

— Rekl to docela slušnou italštinou, ale Niccolo neodpovídá.

— Sedesát centesimů! odpověděl si ten pán sám. — Vrať mi peníze, zloději!

Niccolo se začal dušovat, že nemá, co by vracel. V Tarvisiu stojí limonáda jednu liru.

— To se zeptám tamhle kapitána! řekl nenápadný, a teď velmi nápadný pán, a zařval, co mu hlas stačil: — Polizia!

Niccolo zůstal neobyčejně překvapen, ale vytáhl čtyřicet centesimů rychleji, než stačila policie přijít. Hodil je pánovi tak vztekle, že Jenom náhodou mu nepadly pod nohy.

No ne, řekl si pan Rudolf, tohle se tu ještě nestalo! O čtyřicet centesimů se hádat a volat policii... A zavářil se na Niccolu soustrastně.

— Blázen! odplivl si pod oknem pana Rudolfa Niccolo a potom dál provolával, že má čerstvě, nejčerstvější a nejlevnější limonády.

Nenápadný pán vstoupil do vagónu, a procházeje kolem pana Rudolfa, řekl: — Viděl jste to? Hned by si nechal čtyřicet centesimů! Jako bych já ty peníze kradl!

A pobouřen vešel do svého kupé. Pan Rudolf si pomyslil, že on přišel dneska o mnohem víc...

Když druhý den přišel hlásit do kupé, že jsou u cíle, řekl mu ten nenápadný pán: — Poslyšte, mladý muži, neznáte v Neapoli nějaký slušný, hodně levný hotel?

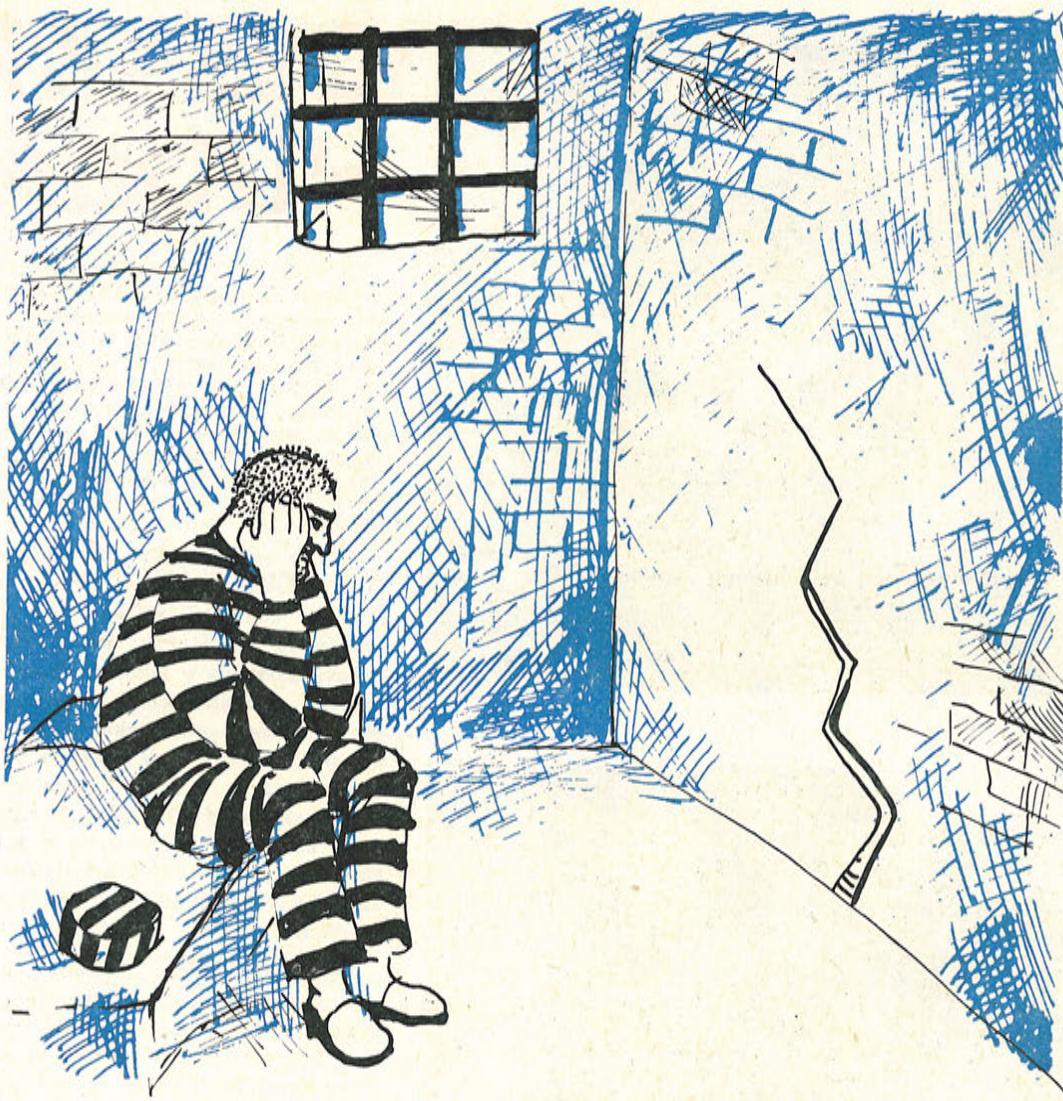
Pan Rudolf musel chvíli přemýšlet. Od včerejšího výstupu v Tarvisiu mu bylo jasné, že tenhle pán nechce rozhodně Excelsior ani Grand.

— Snad hotel Riposo... Tedy nic přepychového to není.

— To právě hledám. Riposo, říkáte, to znamená, pokud vám, Odpočinek. Ano, to je docela vhodné jméno pro hotel. Děkuji vám, mladý muži.

Pán ani neučinil pohyb ke kapsě, považoval poděkování za dostatečnou odměnu. Kolik by asi tak dal, kdyby musel? řekl si pan Rudolf a zasmál se.

Čas plynul. Pražská policie měla nové případy, úspěšně je řešila, ale pan rada Vacátko věděl: toho Sepekovského mi nikdy noviny neodpustí. To je skvrna mé kariéry... Přes všechna opatření se totiž nenašla ani stopa po tom výtečníkovi a firmě Riemer i Fuchs začínaly tvrdě tlačit pojíšťovnu.

Kresba: Areta Fedaková

Jednou odpoledne, kdy u stropu bzučely jenom ospalé mouchy a pan rada si už bral klobouk a hůl, kdosí zaklepal na dveře. Pan rada napřed mrkl na hodiny a pak si umínil, že tu návštěvu zdvořile, ale rozhodně odmítne.

Ve dveřích stanul mladý muž v uniformě, pan rada se nemohl upamatovat, jaká to vlastně uniforma je.

— Rudolf Teje, prosím... Průvodčí lůžkových vozů, řekl uctivě.

Pan rada se na něho díval mrzutě: — Copak nám nesete?

— Bohužel asi nic, jenom si myslím, že bych měl... Prostě si říkám, že bych měl na něco upozornit. Já jezdím na trati Praha-Neapol. A nečtu noviny. Není na to čas... Které bych taky měl číst, že ano, neumím tak moc německy ani italsky. Já, prosím, umím hovořit několika jazyky, ale jenom to, co je potřeba v lůžkovém voze.

Ten člověk mi sem přišel vykládat, co umí! To je neuvěřitelné! Co vlastně dělá venku služba? Proč mi ho sem pouští, když se jednu rozhodnu, že dohlédnu na kluka a na jeho úkoly!

— Nečtu noviny, prosím, dva a půl dne jedu tam, dva a půl dne zpátky, přijedu vlastně až za týden, všechny události jsou už staré...

— Dobrá, ale co s tím zrovna já mám spojeného?

— Já se omlouvám, protože jsem si přečetl noviny až v Budějovicích, kde jsem navštívil svou starou známou. Jméno bych snad nemusel uvádět...

— Nemusíte. Ale musíte pochopit, že nemívám, oč jde.

— Já jenom chci říci, že jsem se pozdě dočetl o případu toho Sepekovského. Se mnou totiž nedávno jel tam dolů jakýsi pán, Čech, ptal sa mne na hotel v Neapoli, na levný hotel.

Pan rada si sundal klobouk: — Co jste mu řekl?

— Dal jsem mu jméno hotelu Riposo.

— Proč myslíte, že to byl Sepekovský?

— Časově, prosím, by to mohl být, jel právě toho dne, kdy se to v Praze stalo. Ale jinak, jinak myslím, že to on nebyl. Pohádal se pro čtyřicet centesimů s prodavačem limonády v Tarvisiu. Takže to ani on být nemohl, protože jestli měl plné kufry peněz...

— Moment, řekl pan rada a sáhl do psacího stolu. Položil před návštěvníka fotografií usmívajícího se pána.

— Ano, to je ten můj pasažér.

Pan rada se díval na pana Rudolfa s neurčitým, ale stále rostoucím nadšením: — Rikáte hotel Riposo... Jste velice zdánlivý a milý mladý muž! Mimochodem, je vám známo, že je na dopadení vypsána odměna?

— Ano, řekl tiše pan Rudolf. — Proto jsem tady. A tiše vycouval ze dveří.

Pan rada domu nešel. Spěšný telegram letěl do Neapole na policejní ředitelství. V nooci byla v Praze odpověď. V hotelu Riposo bydlí československý občan.

Konečně vyšly v Praze noviny, na jejichž vydání pan rada Vacátko tak dlouho čekal:

„Senzační úspěch pražské policie... Hledaný defraudant nalezen... Spolupráce s italskou policií přinesla výsledky...“

Pan rada zářil: — Jak mi ten průvodčí vyprávěl o té hádce pro čtyřicet centesimů, pánové, to je našich čtyřicet halířů, byl jsem doma! Lidé, pamatujte si, nedefraudují velké peníze proto, že by byli chudí, ale že jsou nemocní — touhou po penězích. Po milionu — nebo po čtyřiceti halířích.

Páni detektivové pokyvovali hlavou, že rozumějí, a uctivě pan Brůžek poznamenal: — No, tak už dochytračil.

— Ale neměl pravdu. Pan Sepekovský nedochytračil, ten člověk byl přece jenom asi génius.

Když pochopil, že ti pánové, co si vyžádali jeho dokumenty, jsou od policie, ani ho ne-

napadlo, aby se pokoušel o útek. Bylo by to taky zbytečné.

Pan Sepekovský se naopak dal předvést k policejnímu prefektovi a dal se k dispozici italské policii, přičemž požádal, aby nebyl vydán policii československé. Nebylo to špatně vymyšleno, nakonec fašistická justice může mít na celou věc svůj názor, a i když pan Sepekovského potrestá, přece jenom to bude mírnější než doma. Kromě toho se mohl také nadít, že neapolští advokáti nejsou hluční.

Když pan rada dostal zprávu o tom, že detektiv požádal italské úřady o azyl, zuřil. Pan Brůžek ho uklidňoval: — Pane vrchní rado, co bysme si tímto mutovali hlavy? Našli jsme ho? Našli. Máme úspěch? Máme.

— Ale Sepekovského nemáme, tloukl do stolu pan rada.

— To tedy nemáme. Ale za to nemůžeme. To už je věc pánu nahore.

A byla. Měli s tím plno práce všichni, od pana policejního prezidenta po pány od Nejvyššího soudu, mluvil do toho ministr spravedlnosti a ministr zahraničí, náš vyslanec v Římě i italský vyslanec v Praze a noviny byly plné zpráv a úvah, jež nakonec pan rada četl se zálibením. Neboť on v té hře už neparádoval.

Jenom měl obtíže s tím panem Rudolfem; kdykoliv se vrátil z cesty, neopomněl se hlásit a slíbenou odměnu. Ale i s tou to bylo složité, i s tím si lámal hlavu páni nahore. Nebylo pochyb, že pan Rudolf přispěl podstatně k vypátrání pachtele. Ale pokud ho policie nemá v rukou, může se odměna vyplatit?

Zdálo se, že kolem pana Sepekovského spory nikdy neutichnou a že se užívají celé zástupy právníků. Kdykoliv pan Stein seděl v kavárně Roxy s panem Kavanem, neboť se od toho společného šoku spřátelili, říkal: — Pane Kavan, mně nebudu nic povídат, ten Sepekovský je tak mazanej, že to musí být žid. Už to jméno je mi podezřelý...

A zatím muž, který udělal takový rozruch po Evropě, seděl v chladném, ale v tom italském horku nikoliv nepříjemném vězení s neobýčejně poetickým jménem Santa Maria Maggiore, zcela odevzdan v moc místních advokátů, jež seznámil plně se svými finančními možnostmi a od nichž měl velmi nadějná ujištění.

Příběh se táhl donekonečna, zdálo se, že nikdy neskončí. Ale skončil. Nečekaně, nezvykle. Tak nezvykle, že ani chytrý pan rada Vacátko něco takového nepředpokládal.

Obrat nezpůsobil právníci ani politické nôty.

Jednoho dne četl pan rada v novinách:

ZEMĚTRÈENÍ V ITÁLÌ

Podle telefonické zprávy byl pocitěn v Neapolu otřes půdy. Několik domů bylo lehce poškozeno, oběti na životech nebyly. Z kráteru Vesuvu vystupoval silnější sloupec dýmu, než je obvyklé.

Za hodinu poté, kdy četl tuto bezvýznamnou notici, došel na policejní ředitelství spěšný telegram:

„Jako československý občan zadám stop prevezeni do veznice Praha stop Sepekovsky“

Otřes půdy způsobil totiž, že ve staré věznici Santa Maria Maggiore v některých celách opadala omítka. Věznům to nijak nevadilo, ale z cely, kde seděl onen složitý případ z Prahy a kde spadl kousek stropu, se ozýval srdceryvný řev. Vyšetřovaný J. Sepekovský dostal nervový záchvat a přivolaný soudní lékař ho dal převézt do nemocnice. Bylo zjištěno, že se pacient duševně úplně zhroutil, a když měl být po ošetření prevezen zpátky do vězení, omdlel hrůzou.

Neapolští policie usoudila, že bude nejlepší se ho zbavit.

Vzhledem k telegramu, který poslal, a vzhledem k tomu, že italská vláda si přeje udržovat s vládou československou přátelské styky, bylo vyhověno přání delikventa a byl tedy s eskortou poslán na hranice.

Takže se pan Rudolf přece jen dočkal vyplacení slibené odměny a pan Sepekovský pro čtyřicet halířů a malé náhodné zemětřesení šel na dlouhá léta za mříže.

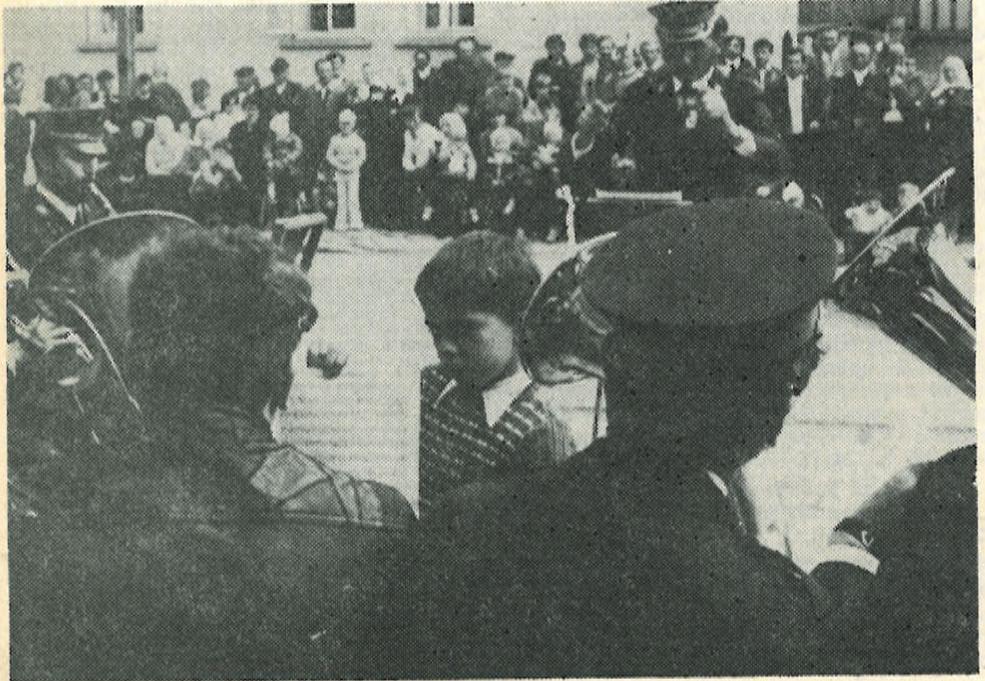

Ako sa fúka, tak sa ozýva

Jubilejné oslavu sledovala celá obec s veľkým záujmom

Ked' si dobre zapamätám nôty, aj ja budem hrať

Koncertuje dychovka z Trstenej. V strede 12-ročný bubenec.

CES KRE HUDBA

17. máj 1987 bol významným dňom všetkých Krempašanov. Ani nečudo, vedeli oslavu 60. výročia vzniku a pôsobnosti miestnej hasičskej dychovej hudby. Dejiskom osláv bola hasičská remíza, kde sa zhromadili početní obyvatelia Krempech a susednej Novej Belej. Ráno pricestovali prvstia — dychovka požiarneho zboru v Trstenej, s ktorou Krempašania udržujú priateľstvky už pekných párr rokov. Trstenenský lektív bude tento rok sláviť už 110. výročie pôsobnosti.

Oslavy začali parádnym pochodom dvojiek z Krempach a Trstenej cez dedinu, ktorom po odohranej štátnej hymne riaditeľka miestneho kultúrneho domu Ludmila Bielekovej privítala v mene dychovky pozvaných hostí — predstaviteľov stranických orgánov vojvodského a gminného úradu, dychovky ČSSR, kapelníkov zo Spiša a všetkých tomných. Príležitosťný prejav prednesol dychovej hudby František Paciga, ktorý voril o.i. o zrade dychovky a jej zakladateľoch, o spoločenskej práci členov, úspechoch ale aj o problémoch, ktoré sa vyskytli pri 60-ročnej činnosti.

Milým momentom slávnosti bolo odovanie vyznamenaní a odmienn, ktoré si Kpašania skutočne zaslúžili. Zástupkyňa riaditeľa Vojvodského kultúrneho strediska vom Sáčzi Małgorzata Kalarusová odovia la krempašskej dychovke Zlatý odznak za sluhy pre Nowosączské vojvodstvo a boli prajný list pri príležitosti jubilea. Odriadielka Kultúrneho oddelenia vojvodstva za vynikajúce výsledky v šírení týchto dostali Ján Kalata — kapelník a členia: Karol Slovík, Ján Tomaškovič, František Lojek, Ján Kovalčík, Jozef Petr František Lukáš a Alojz Tomaškovič. Národník Gminného úradu v Novom Targu odadal 32 členom dychovej hudby diplom dlhorocnú a aktívnu spoločensko-kultúrnu.

KREMPACHY VZNIE

prácu. Samozrejme, takéto diplomy dostali aj bývalí členovia dychovky: Andrej Surma, Andrej Švec, Valent Zsigmond — kapelník, Andrej Tybus, Michal Tomašovič, Jakub Gellata, Jozef Mazurek, Valent Kovalčík — kapelník, Ján Šproch, Andrej Kalata, Jakub Kačmarčík a Ján Surma. Kapelník Ing. Viktor Liss z Trstenej odovzdal Krempašanom za dobrú spoluprácu pekný darček — obraz, zasa riaditeľka Gminného kultúrneho strediska v Lopusznej im darovala hudobný nástroj — tenor. Čestný diplom dostala dychovka od KSSČaS a redakcie Život za kultúrnu aktiviťu a činnosť v prospech rozvoja krajan-ského hnutia.

V mene dychovky Ján Kalata podľakoval za vyznamenia a odmeny a za dlhorčenú spoluprácu odovzdal symbolické krištáľové pocháre dychovej hudbe z Trstenej a kapelníkovi z Nového Targu Janovi Sawinovi.

Krempašania dali potom pre hostí a zhromaždených jubilejný koncert, v ktorom predviedli pestru paletu valčíkov, pochodov, a Hudových piesní. Ich znamenitá hra sa páčila všetkým. Nasledoval koncert trstenskej dychovky, ktorej bohatý a pôsobivý program spestrili krásnym spevom speváčky Mária Zembjaková a Gabriela Davčíková. Oba koncertujúce kolektívy odmenilo obecenstvo búrlivými ováciami. Na záver tohto pekného podujatia sa konala ľudová veselica, na ktorej vyhrala dychovka z Trstenej a skupina modernej hudby z Krempach.

Jubilantom srdečne bla-hoželáme

REDAKCIÁ

Text a foto:

ANNA KRIŠTOFEKOVÁ

k Marek Liss

Hrajú členovia dvoch generácií

Zástupkyňa Vojvodského kultúrneho strediska Małgorzata Karalusová odovzdáva kapelníkovi Janovi Kalatovi Zlatý odznak za zásluhy pre Novosączske vojvodstvo

Parádny pochod dychoviek cez Krempachy

Zástupkyňa Vojvodského kultúrneho strediska Małgorzata Karalusová odovzdáva kapelníkovi Janovi Kalatovi Zlatý odznak za zásluhy pre Novosączske vojvodstvo

JÁN JONÁŠ

JEDENÁSTE PRIKÁZANIE

(18)

POKRAČOVANIE Z PREDOŠLÉHO ČÍSLA

Blížili sa Vianoce. Večer na Luciu priviezli náhle domov Eudoša Ďuríka. Sanitné auto pred jeho domom vyvolalo v Drienkovciach veľký rozmach. Nebola to sice už ktoricaká novina, no nestávalo sa to veľmi často. Eudoša vnesli pod vlastnú bránu na nosidlách. Dvaja ošetrovatelia krácali lachkým krokom, staby niesli prázdne nosidlá. Susedia sa ani nestihli prizieť do Eudošovej tváre. Za nosidlami cupkal malý tučný lekár. Jeho zlatom orámované okuliare sa ligotali v slabom svetle pouličnej lampy, ktorá stála pred Eudošovou stodolou. Za ním sa prešmykla bránou Genoféva, celá pod čiernym vlniakom stiahnutým až na bradu. Ulica stíhla. Zvest bežala poza humná z domu do domu: Eudoša Ďuríka priviezli na smrteľnom lôžku. Už si odsedel. Naveky. Z okien striekali nedočkavé oči, kto sa odváži prvý vykonať nebudaj už poslednú návštevu.

V rozmahu, ktorý spôsobil Eudošov príchod, a v dohadoch, aká choroba ho zgnívila, zostala nespozorovaná, vlastne spozorovaná, ale nepovšimnutá iná návšteva. Prišli patróni z Vodohospodárskeho závodu z okresného mesta. Traja muži stredného, a či skôr pokročilejšieho veku. Šimon, Lantaj a Černodroz ich očakávali na obecnom dome. Nie však vo veľkej miestnosti, kde sa oddávna schádzalo obecné zastupiteľstvo a teraz národný výbor a kde v ostatných dňoch Šimon a Lantaj vybavovali obecné záležitosti. Čakali potme v druhej miestnosti, ktorá mala oblok na záhumnie a slúžila vlastnekoščovi notára či slúženku, aby v nej čakal na svojho pána, kym si odúraduje povinnú pravidelnú vizitu. Domáci a hostia zvítali sa veľmi krátko. Všetci sa pozvali zo schôdzky, ktorá bola minulý pondelok vo Vodohospodárskom závode.

— Dúfame, že sa nám podarilo prieť celkom nepozorované, — riekoval najdrobnejší z nich, sivovalásy ani holub. Obzrel sa po osvetlenej izbici a chystal sa vyzliecť krátky prešívany zimník tmavomodrej farby.

— Nevyzliekaj sa, súdruh Benčík, — upozornil ho hned Lantaj. — My sme tu nezakúrili. Aby to nebolo nápadné.

— Tomu sa povie konspirácia, — zasmial sa Benčík. — Ako v čase najprisnejšej ilegality!

— Boj na ideologickej fronte, frontové podmienky, — položartom, polovážne povedal Černodroz. (...)

Po týchto slovách sa v miestnosti rozhostilo ticho. Kyslastý, nevetraný vzduch sa v chumáčoch miešal s cigaretovým dymom. Okolo jazýčka plameňa nad sviečkou sa tvorila dúhová svätožiara. Všetci pozerali zádumane na ňu.

— Tož... — začal Lantaj. — Tož... Nemôžeme všetkým... Tož... odmietnúť. Dakde sú drobné deti, dakde starí Ľudia... — Lantaj

hovoril chabým, nepresvedčivým hlasom. Po jeho slovách sa ticho ešte prehľbilo. Nikto sa nemal k tomu, aby ho podporil alebo aby mu protirečil. Benčík sa netreplivo zahniezdil:

— Hned na začiatku ukážeme slabosť. My máme mať mäkké srdce, a oni by zodrali z robotníka deviatku!

— To bolo... — mierne odhováral Lantaj.

— Bolo by zase. Keby ich štát nedržal na krátko, — zostroval tón Benčík. — Na dodávky nemajú, ale pod rukou predávajú všetko! Vy tu sedíte, už nič nevidíte!

— My budeme musieť zabezpečiť dodávky aj na budúci rok, — povedal Šimon. Vytrvalo hľadal do svojich papierov.

— Vidím, že ste sa dohovorili. — Benčík sa pozrel vyčítavo na Černodroza. — Potom je zbytočné, aby sme sa na niečom dohodli. — Chystal sa vstať na odchod. Nik ho nezdržiaval, preto zostal sedieť na mieste.

— O ničom sme sa nedohovárali, — odpovedal Šimon pokojne. — Ide len o to, aby sme si zbytočne sami nepozatávali dvere pred nosom. Dosť bude zatvorených dverí pred nami aj tak.

— Myslím, že by sme sa mali najprv dôkladne poradiť o každom gazdovi, — Černodroz podporil Šimona a Lantaja, ale dosť nesmelo. Benčík naňho krivo zazrel. — Dodhnút sa orientačne na budúcom postupe pri agitácii, komu by sa zakálace povolenie mohlo vydať na sľub, že si splní dodávky, a komu na sľub nedat nič. Najprv splniť, potom povolenie. — Černodroz dokončil tvrdosť, aby zbytočne nepopudil proti sebe Benčíka. Nič mu to však nepomohlo.

— A zaniest povolenie na medranskom tanieri s obrúskom a poklonou vari...? odsekol mu Benčík. — Súdruhovia, som za principiálny triedny postup. Sme v Ľudovej demokracii. Platí taktika i stratégia diktatúry proletariátu. To je vám, dúfam, jasné...

— Totiž, jasné... Jasné nám to je. Z druhej strany zas súdruh Gottwald na deviatom zjazde hovoril o spojenectve robotníkov a rolníkov...

Benčík mu nedal dohovoriť:

— Spojenci sú len tí, ktorí si plnia povinnosti!

— Potom sme tu v Drienkovciach bez spojenecov, — riekoval Šimon ticho. — Takého, čo by mal všetko do punktu splnené, tu niet, — položil mocnú dlaň na papiere. Takmer ich zakrývala. — Taká je skutočnosť. Treba ju vidieť zblízka, súdruhovia. (...)

— Tak prosím. Podľme rad-radom od čísla k číslu, ako družbovia... — Benčík siahol k Šimonovi za papiermi.

— Prečo my za nimi...? — Šimon si podržal papiere. — Oni prídu po zakálace povolenia. Pozveme ich, aby prišli vtedy a vtedy, a my budeme na obecnom dome.

— Máš ho vidieť! — Benčík zatracoval návrh. — Ale nedbám. Referuj. Pri každom sa rozhodneme!

Na jeseni sa v Drienkovciach objavil Jozef Černodroz, inštruktor pre združstevňovanie. Pre Šimona to bol „svetár“ a nebolo mu po vôle, že sa ide miešať do drienkovských vecí. Poldruharočný pobyt na kurze dal Šimonovi veľa nových a zarážajúcich vedomostí, avšak v podrobnościach ho držali staré názory. Úlohy jednako bral veľmi vážne, najmä ako boli na papieri. Od svojho návratu nič iné nerobil, iba dával dovedna výkazy o tom, ako si jednotliví gazdovia plnia dodávkové povinnosti. Lantaj v tom nemal veľký prehľad a Beňák sa vyhýbal zasahovaniu do dodávok. Šimon zistoval jedno za druhým iba resty. No všetci gazdovia, okrem Ludoša Ďuríka, ktorý bol vo väzení a Adamicovcov, nakoniec vždy zviazali koniec s koncom a dodávky si poplnili. Gazdiná v Podkosu v ničom dodávky neplnila úplne, podľžnosti sa tri roky za sebou hromadili a tak sa rozhodlo o úradnom výkupe obilia u nej. Bol to prvý výkup v Drienkovciach a od jeho priebehu veľa záležalo. Zúčastnili sa ho okrem miestnych činiteľov aj vykupovači z mesta. Nepochodili však. Helena rázne odmietla plniť dodávky a nakoniec hodila vykupovačom kľúče od pivnice, aby vraj vyrabovali biednu vdovu. V takejto situácii vykupovati odišli bez zaistenia dodávok. Daniel Kuban z Hrašného mlyna sa sám prihlásil na národnom výbere s návrhom, že na jar chcel vstúpiť do družstva na Doline, lebo vraj sami muži nevládzu s prácam v domácnosti. Šimon mu však prisúbil, že na jar založia družstvo aj v Drienkovciach, a vtedy zoberú doň aj Kubanovcov.

— Adamicová Helena, vdova. Dve dcéry, starí rodičia na výmenku, jeden sluha. Celková výmera osemnásť hektárov, z toho jedna desať ornej, päť lúky, dva hora. Dlhuj...

Simon neochotne, trhaným hlasom vyaratúval dodávkové podľžnosti z Podkosu.

Návšteva patrónov neostala nespozorovaná. Vendelinov Crevovi bolo podozrivé, ako sa Lantaj usiloval vyhnúť ho večer z obecného domu. Vendelin čosi zaňuchal. Doma neobedel. Zakial sa Ľudia trúsili k Ďuríkovi a od neho, on sa prikradol k obecnému domu, snoril a zistil, že najvyšší obecní predstaviteľia čakajú niekoho v zadnej miestnosti. Prešmykol sa poza humná, z plota vyliezel na polavu, ľahol si k plechovej rúre od zlezných kachiel. Pretože sa v nich nekúrilo, počul každé slovo, akoby bol v miestnosti. Ani chladná Lucina noc ho neodradila. Vydržal tam až dovtedy, kým Šimon, Lantaj a Černodroz nevyprevadili hostov. Opatre zisiel z povaly, prebehol chodníkom na záhumnú až na koniec Drienkovacie a počul, ako na križovatke, kde odbočuje cesta na majer, naštartovalo auto a videl, ako sa rozsvietili svetlá.

Dlh do noci sa potom rozhodoval, komu má oznámiť, čo všetko večer vypočul. Beňákovu alebo administrátorovi? Rozhodol sa, že administrátorovi. O Beňákovovi začal mať pochybnosti. Znovu a znovu si opakoval, čo počul cez plechovú rúru:

— Ignác Beňák. Bývalý starosta obce. Funkcionár okresného vedenia demokratickej strany. Za vojny vládny komisár... — začal Šimon.

— Ha! Známa firma! — zastavil ho Benčík.

— Ani sa pri nám nezdržujme. Kulak!

— Plní dodávky. Až na mlieko. Má však dve kravy na otelenie. Po novom roku začne plniť. Tomu by sme...

— Vari len nedali povolenie...? — Vendelin na pôjde zamrazil studený hlas.

— Tož... Dali... — Vendelin si vedel predstaviť, ako sa Lantajovi húžve celo. Vždy sa mu húžvalo, keď nad niečim usilovne rozmyšľal alebo keď mal splniť dajakú nemilú povinnosť. — Starosta býval spravodlivý...

— Spravodlivé vás zdieral! Všetkých rovako! — opäť sa ozval ten studený rezavý hlas.

— Ak dám iným, musíme dať aj Beňákövi. Ostatní veľkí neplniči by hovorili: „Ha, pozrite, plní — neplníš, všetko jedno! Beňák plní, a čo mu dali...? Figa drevenú!“ To isté aj s Pustým... — dôvodil Šimon.

Vendelin už ležal pod perinou a pokyvoval súhlasne hlavou: — Kto by to bol povedal na Šimona z Podkosu. Aký je múdry! Pozrime sa, čo z neho urobili v tých kurzoch! Potom však celý stuhol. V ušiach mu zazneli Lantajové slova:

— Tož... My s ním rátame pre družstvo... Ostatní by išli istotne za ním...

— Ako s predsedom! — pomiešal sa výsmeh do studeného hlasu tamto dolu. Vendelin ešte aj v posteli počul, ako mu srdečne búšilo napäťim.

— Tož... Ako s predsedom nie, ale vedúci živočisnej výroby by bol Beňák výborný. Má skúsenosti... Rozumie sa...

To stačilo, aby sa Vendelin rozhadol dať prednosť administrátorovi pred Beňákom. Do rána sa mu veľmi zle spalo. Sotva vydržal do svitania, už sa zberal na nohy a mátožil po chalupe. Chodil od okna k oknu a striehol, kedy sa začne dymiť z farského komína. (...)

Syri razy do roka čistili mladé ženy drienkovský kostol: pred Veľkou nocou, pred svätým Jánom, pred Michalom a pred Vianocami.

V sobotu popoludní Vendelin pootváral všetky okná a všetky dvere dokorán, poodkladal všetky vyšívané koberce, obrúsky a dečky. Pod vežu vystavil procesijné zástavy a tak čakal na vymetačky. Tieto syri dni v roku sa cítil najdôležitejším človekom v Drienkovciach. Gazdiné pobiehali podľa jeho rozkazov, prijimal a odobroval ich robotu, prikazoval tamto poopravit, znova vyčistiť.

Netrpeľivo vyzeral, kedy sa ženy zjavia na drienkovskej ulici: to vybehol pred kostol, to sa vrátil, rozbehol po starých vŕzgajúcich schodoch na zvonici vo veži, vrátil sa a znova sa pobrajal pred kostol. Neuveril očiam; kamenným chodníkom do mierneho vŕška, na ktorom stál kostol, išiel pomalým krokom sám administrátor.

— Čo sa robi? — čudoval sa.

Dávno, veľmi dávno bol administrátor naposledy prítomný pri vymetaní kostola. Vendelin sa nevedel rozpamätať. Ani jeho predchodec, starý otec, taký prípad nespomínal. Aj rozpaky, aj kúsok nevôle vošlo do Vendelinovej Čreve. Šmykol do kostola, spratal sa na točité schody na chór pod vežou, čakal, čo sa bude diať. (...)

Konečne sa ženy začali sypať do kostola. Nakláiali sa nad svätenicu, namácali si konce prstov, prezehnávali sa, pokľakli a ponáhľali sa odložiť si vlniaky do lavíc. Schádzali sa uprostred kostola. Kňaz ožil. Siahol rukou hlubo pod sutanu, vytiahol veľkú koženú miestami už od strapcov odretú peňaženku, rozopäť na nej úzky remenec a podal kôstnikovi bankovku:

— Prines zo šenku flášu sladkého a zober na fare pár pohárikov!

Vendelinovi behal od prekvapenia ohryzok pod bradou ako tkáčsky članok. Iba zachtial prekvapene:

— Bude ešte zatvorené... Teraz sú také poriadky...

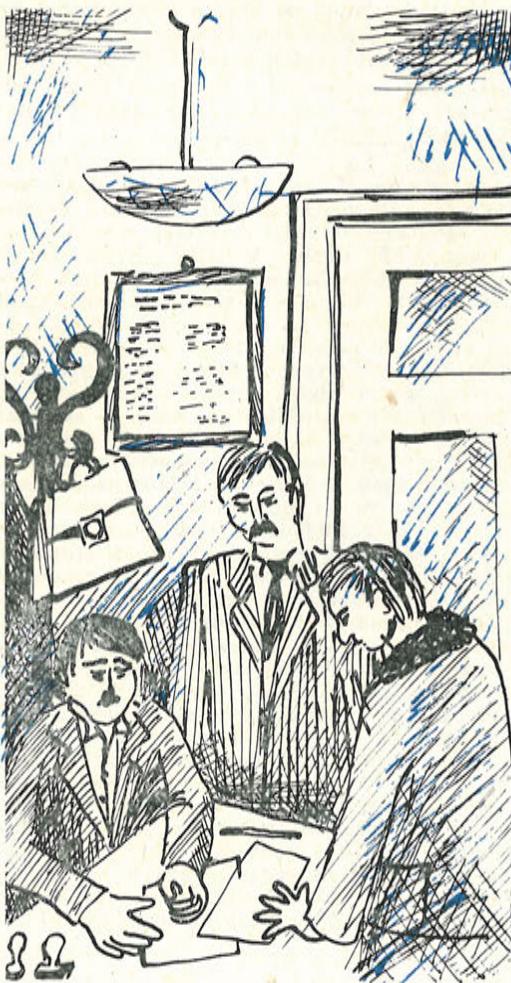
— Tak chod' cez dvor! — povedal kňaz netrpeľivo.

Vendelin vzal bankovku do prstov, akoby ho pálila. Niesol ju tak cez celý kostol a zložil ju až pod vežou, aby mu ju viesť nevychytí. Celý ohurený takmer sa rozbehol z briežka do dediny. Rozsvietilo sa mu v hlave, že ho farár pod touto zámenkou vyduril z kostola. Dozaista má niečo také za lubom, o čom nemá on, kôstnik Vendelin Črevo, vedieť ani byťku. A hned sa zastájal: „Také niečo ešte nebolo v Drienkovciach, čo ma po nich nohy nosia!“ (...)

Nežiatio mu. Navzdory mûdrej pranostike, ktorá určovala, že Vianoce by mali byť na blate, začal zvečera prituhovať mráz. Vrany vyletovali z Vŕtkej hory, krúžili vysoko nad poľami a mrzutu krákali. Vo vzduchu sa nepohol ani najslabší vetrik. Mráz prikonal do polnoci zem a nad ránom sa začal sypať hustý zlepnený sneh. Sypal sa bez prestania aj v nedeľu od rána. Vločky, veľké ako husie perie, padali rovnomerne na zem.

Nepovedal žene, kam ide, zvesil z klínca dvadsaťročný krátky súkenný zimník, natihol si riedku baranicu až na uši a vytiahol sa zo svojho uzučkého dvorca.

Poznal každú štrbinku, ktorou sa dalo prekľzniť do uzavoreného farského dvora. Šípil, že administrátor cez tie ženské povolal gazdov, aby im naliat rozum. „Treba sa presvedčiť na vlastné oči!“ utvrdzoval sa v duchu. Od večera hľodal v ňom červ pomsty proti farárovi. Aký nevdak za to, že mu prezradil, čo vyšpehoval na obecnom do-

Kresba: Areta Fedaková

me! Hľa, kňaz dôveroval babám, a nie jemu. Ukrytý na povale šopy na drevo, Vendelin, videl každého, kto vošiel do fary.

„Ale sú opatrní! Zliejajú sa ako čmeliaci do diery,“ dumal za krovom. Túžba urobíť farárovi napriek, ho rozhievala, hoci mráz neustupoval a nohy mu začinali od podošiev krehnúť zimou. Takmer by si bol odpútl, keď uvidel, ako sa pričupený šuchol popri mure gazda Pustý. Príchod Pustého rozhodol. Kôstnik tažko znášal Pustého neogabané žarty, ktorími ho častoval pri každej priležitosti. Rozhodol sa, že schôdzku voľajako naznačí Lantajovi. (...)

— Nuž čo, pôjdeme aj my. Neboli sme sice pozvani, — riekoval Simon a obrátil sa k Lantajovi. Prekvapenie sa starému rozliaalo po celej tvári.

— Tož... Tož... Dúfam, že nás nevyhodia... — riekoval v pomykove.

— Azda aj vyhodia, — zasmial sa Simon trpko, — do tvrdého nepoletíme... — ukázal palcom za seba. — Ideme hned!

Prvý vošiel Lantaj. Simon počul, ako sa vrava razom zasekla. Okolo stola sedeli tí najväčzejši. Beňák, Pustý a ešte ďalší z horného gaudovského konca. Simon spoza Lantajovho chrba preleteľ zrakom všetky tváre, ktoré boli výnimky prezrádzali prekvapenie. Uvidel aj Augustína Leštinu, no märne hľadal tvár z Podkosu.

— Tož... prišli sme, aby sme sa nemuseli poza humná dozvedať! — riekoval navonok bodro Lantaj. Simon však zachytil v jeho hlase evengot oscèle. — Zabudli ste oznámiť schôdzku národnému výboru, pán administrátor! — Lantaj sa obrátil ku kňazovi a známym, nesikovným pohybom zakladal si okuliare.

Administrátor stuhol. Sedel za stolom ako odliat z čierneho kovu. Iba dolná čeľust sa mu trocha pohla, keď tažko prehltol sliny.

— Zišli sme sa vo veci opravy kostola, — vysiekol s ťadovým pokojom Beňák. Simon vedel bezpečne, že Beňák klame. Nutkalo ho, aby ho okřikol. Lantaj ho predišiel. S dobre zastretým posmeškom povedal:

— A obec obchádzate v takejto nákladnej veci? Nerobite dobre! Mohli by sme prispieť čímsi aj z obecného...

— Ešte nie sme tak ďaleko, — odsekol Beňák. Bolo mu nad slnko jasnejšie, že Lantaj a Simon nezhltili jeho lož. — Pre dnesko bolo dosť, susedia! — Beňák vstával spoza stola.

Ozval sa šuchot nôh, vrzgot stoličiek. Všetci vstávali z miest a chystali sa odísť z fary. Simon, ktorý doteraz nepovedal ani slovo, ich zastavil. Pokročil pred Lantaja. Do tváre mu proti vôle vstúpila červeň a pri prvých slovách mal aj hlas trocha traslavý:

— Postojte! Pán administrátor dozaista dovolí, aby som vám niečo povedal. Nezisli sme sa tu po našej vôle. Ani nie preto, čo vám chceme tu s predsedom povedať... Vlastne... Vy ste sa asi kvôli tomu zišli... — pozrel na Lantaja, ktorý mu začudovane hľadel do tváre, usmial sa a pokračoval: — Nemusíme sa teda hrať na skrývačku. V obci sa hovorí, že chceme zaklaňať družstvo. Chceme. Od budúcej jesene začneme hospodáriť na všetkých Birkových poliach. V jeho maštaliach začneme chovať kravy a zjari urobíme zo stodoly ošipáren pre sto kusov. Pôda, ktorá je neobrábaná a leží uhorom, sa pričlení k družstevnej pôde bez ohľadu na to, komu patrí. Dokážeme vám, že sa dajú plniť dôdavky. A potom začneme vymáhať od vás bez rútosťi. Kto chce, môže ísť s nami... — Simon sa zapotil pri takej dlhej reči.

Po jeho slovách nastalo na fare hrobové ticho.

— Čo bude so strojmi...? — opýtal sa Beňák.

— Prejdú do družstva, — odpovedal mu Simon.

— A naše podiely...? Tiež zhrabnete...? — vystrelil Pustý.

— Vyplatíme vás. Môžete si za ne kúpiť iné, — odpovedal mu Simon pokoje, no predsa len s trochou irónie, ktorú Beňák hned zachytil:

— Bez štátnej subvencie kúpiš veľké hodiny!

— Kravy budeš rekvirovať...? — vyskočil Pustý proti Simonovi.

— Dostaneme na úver základné stádo dvadsať päť dojnic z dovozu, — odpovedal mu Simon.

— Dvadsať päťkrát... prinajmenej dvadsať tisíc... pri dnešnej cene... — ráhal Beňák. — Dakujem pekne! Aby sme sa nechali intabuľovať!

— To by som rád videl, čím ich budete na Vianoce kŕmiť! — Pustý očervenal ako varený rak. — Nasušte v lete bodľačie a ohnicu... — zasmial sa chrlčavým smiehom.

— Nezabúdajte, že budeme brať úrodu z celej Birkovej majetnosti. A okrem toho urobí sa hned na jar kontrola v chotári, čo je a ako je obsaté. Hovoril som, že úhory zoberie družstvo... — odpovedal Simon a rozliadol sa dookola. Obaja s Lantajom stáli uprostred miestnosti ako pri výsluchu. Administrátor Valentovič zachytil Simonov pohľad a prvý raz sa živšie pohol:

— Posadte sa, pán predseseda a pán tajomník, — riekoval hlasom, z ktorého sa nedalo nič určiť. Obidvaja hľadeli kňazovi do tváre. Nič sa v nej nepohlo. Nastával podvečerný súmrak. Šero sa tislo do všetkých štyroch okien farskej izby. Na čiernozitlé kňazove lícia zaťahli tiesne, od ktorých sa iskrivo odrážali biele vlasy. Nepokojne čierne uhrančivé oči sa v okamihu ustálili. Simon pozeral na administrátora a náhla tieseň mu zviazala jazyk. Ešte nikdy nestál takto zoči-voči kňazovi, nerátajúc detské roky.

— Nie sme ustati, — zdvorilo odmietol Lantaj kňazovo pozvanie a Simon si uľahčene vydýhol.

— Odnesiete mi spánok, — administrátor sa ústami pokúsil usmiat, no očami ďalej prevrtával oboch funkcionárov. Lantaj prešiel krákozrakými očami po všetkých mužoch. Niektorí uhýbali pohľadom, iným sa iskriali v očiach vzdor. Augustín Leštinu sedel v kúte na debne na drevo a urputne hľadal do zeme.

— Spánombohom, — povedal Lantaj. Sebavedome vykročil k dverám. Simon ho nasledoval so zmiešanými pocitmi.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

ZIVOT

Cílos 7/1987 Ročník 30 19

MLADÝ TALENT

DOLNÁ ZUBRICA

Na vlaňajšej porade dopisovateľov Života, ktorá sa konala v Malej Lipnici, som hovoril o tom, aby krajania viac písali do redakcie o rôznych udalostiach, o svojich dedinkách, problémoch a pod. Totíž krajania, ktorí žijú za hranicami, si radi prečítajú o svojej obci či o tom, čo robíme na Spiši a Orave. Uvediem takýto príklad. Pred pár rokmi sme mali plenárne zasadnutie ÚV v Rabke, odkiaľ naši aktivisti cestovali na zájazd do Československa. V ten deň krajania spolu s predsedom Národného výboru v Rabke boli položení veniec na cintoríne padlých sovietskych vojakov v Rabke. Zastavili sme sa pri jednom hrobe, na ktorom stála väza a v nej rastla kvetinka. Predseda nám povedal, že tu leží jeden sovietsky dôstojník, ktorý pochádzal z Gruziánska. Potom nám porozprával tento príbeh. Keď bol ľahko ranený, dobehol k nemu jeho blízky kamarát, ktorý bol tiež Gruziňcom. Dôstojník ho prosil, že keď prežije vojnou a vráti sa domov, aby povedal jeho rodicom, kde padol a aby mu priviezli na hrob trošku zeme z jeho rodnej dediny. Príateľ prežil vojnu, šťastivo sa vrátil domov a splnil poslednú žiadost kamaráta. Jeho rodina priviezla trošku rodnej zeme, ktorú uložili vo väze a zasadili kvetinku. Slzy nám tiekli, keď o tom predsedu hovoril. Príklad som uviedol zámerne, pretože každému je milá rodná reč, zvyky a rodná zem. Práve preto by mali naši krajania viac predplácať časopis Život svojim pribuzným a známym,

nech čítajú o nás Oravcoch a Spišiakoch.

Tento rok sme oslavili 42. výročie zakončenia druhej svetovej vojny. Vráťme sa však do roku 1945. Aká to bola radosť a zvlášť pre tých, ktorí sa šťastivo vrátili domov. Videli sme to aj vo filmoch ako prichádzali vlaky s vojakmi z frontu. Na stanici rodiny hľadali svojich pribuzných. Keď sa ich dočkali, víťali ich a objímali sa, zase druhí plakali, keď sa ich synovia a manželia nevrátili. Predstavme si, aká to bola a je bolestná chvíľa. Dnes vieme, koľko sovietskych vojakov položilo svoje životy pri oslobodzovaní našich krajín.

Ešte dnes sa vo svete nájdú takí, ktorí ohovárajú sovietskych vojakov a predsa každému z nich, čo položili životy za naše oslobodenie, bola milá rodná zem, každý mal otca a matku. Ja som slovenskej národnosti a neraz som hovoril takým, že mali by byť vďační za to, že nás sovietski vojaci oslobodili, lebo keby nie oni, nevedno čo by s nami všetkými bolo. Bol som účastníkom SNP a viem čo robili nacisti, kto to nevidel, dnes nechce uveriť.

EUGEN KOTT

DÁVNE JARMOKY V NOVEJ BELEJ

Keď kráľ Bela založil v roku 1260 Novú Belú, dal zároveň postaviť 40 drevených domov. Usa-

me, prehliadkach folklórnych súborov a kaipel na Spiši, Orave, Žywci, Makove Podháianskom a v Detve.

26-ročného Marka veľmi dobre poznajú Nedčania a členovia tamojšieho súboru Veselica. Ani nečudo, ved' vyrastal medzi nimi. Pôvodom je Cigán. V jeho rodom dome mali predkovia hudobné nadanie, ktoré Marek zdelenil. Už ako 5-ročný chlapec začal hrať na husliach. Po skončení Základnej školy v Nedeci začal navštěvať pătrôčnú Hudobnú školu v Novom Targu, kde v priebehu štyroch rokov získal diplom prvého stupňa. Zároveň ako dvanásťročný chlapec sa stal členom súboru piesní a tancov Romen v Plocku, v ktorom hral, tancoval a spieval. Práca v tomto súbore ho celkom neuspokojovala a túžil po niečom náročnejšom. Preto pokračoval v hudobnom vzdelávaní na päťročnej vojenskej hudobnej škole II. stupňa v Gdansku. V súčasnosti už tri roky pôsobí v profesionálnom Ústrednom súbore piesní a tancov poznaškej estrády Roma, ako hudobník, tanečník a spevák. Je to súbor na vysokej úrovni, ktorý veľa vystupuje doma a v zahraničí. S týmto súborem Marek vystupoval vo všetkých štátach socialistického rája a vo Finsku, NSR a Švédsku. Okrem toho je už niekoľko rokov členom krajanského súboru Veselica v Nedeci. Najprv bol v ňom druhým huslistom a posledné roky je primášom. Zároveň tančuje a spieva. S nedekou Veselicou vystupuje skoro na všetkých podujatiach organizovaných tak našou Spoločnosťou ako aj inými organizáciami. Napr.: zúčastnil sa pákrát na Spišskej zi-

Aký je Marek? Veselý, plný temperamentu a humoru. Jeho ucho vychytáva každý zvuk a jeho hlavnou náplňou je hra na husliach. Zaobrá sa najmä muzikou cigánskou, maďarskou, rumunskou, a juhoslovanskou. Nie sú mu cudzie ani spišské melodie, ved' na Spiši rásť a od malíčka týmto folklórom nasial. Ako sám tvrdí, účasť v súbore Veselica mu dáva veľkú radosť a záleží mu na tom, aby tieto pekné tradície mali nasledovníkov a nezanikli.

Súbor Veselica má vysokú úroveň — hovorí Marek. Aj keď jeho členovia sú ochotníkmi a na nacvičovanie nemajú toľko času ako profesionáli, jednako dokážu udržať túto vysokú úroveň a snažia sa vždy opraviť aj tú najmenšiu chybku. Teší ma každý nový úspech súboru. Veľkú zásluhu na tom má vedúca súboru krajanka Zofia Bogačíková, ktorá je akoby našou mamou.

Co hovoria členovia Veselice o Markovi? Marek je dušou súboru. Predovšetkým má výborný hudobný talent. Vždy pred vystupením vie rozptýliť ich pochybnosti a trémum. Dodáva im sebaistotu a preto tam vladne dobrá nálada a veselosť.

Marek Ricardo Cureja je členom miestnej skupiny KSSCaS v Nedeci a čitateľom Života. Želáme mu veľa ďalších úspechov v jeho hudobnej činnosti, teda aj úspechov súboru Veselica.

Text a foto: ANNA KRIŠTOFEKOVÁ

rých domoch ostal jeden človek a mnohé boli prázdne. Všetko prepadol, pivo, poftana, aj jarmoky prestali. Povolenie však zostalo. To všetko podrobne opisuje novobelanská kronika, ktorú s piétoú prechovávajú.

Ked' v r. 1920 sa Nová Belá, podobne ako celý Spiš, dostala k poľskému štátu, obyvatelia obce sa vybrali k starostovi v Novom Targu so žiadostou o obnovenie jarmokov. Povolenie dostali a jarmoky sa mohli konat každý druhý utorok. Na urbárskom pozemku „v lengu“ pripravili mestnosť pre zverolekára, chlievky pre ošípané a dobytok a vobec celú tržnicu. K jarmokom však nedošlo, lebo obec musela platiť zverolekára a iné vysoké poplatky. Ked'že z toho by neboli žiadne príjmy, všetko odvolať.

Odtedy chodia Novobelania na jarmoky do Nového Targu, ktoré sa spočiatku konali každý druhý štvrtok. A ešte jedno. V r. 1926 mali v Novej Belej cvičenie delostrelci z Krakova. V spomínamej miestnosti pre zverolekára mali kuchynu a vedľa kováčsku výhru, kde podkúvali kone. V r. 1928 urbár predal celé zariadenie tržnice súkromníkovi, ktorý všetko rozobral.

FRANTIŠEK CHALUPKA

PRÍKLAD KRAJANOM

V poslednom čísle „Života“ som sa dočítal, že 25.8.1986 umrel vo veku 88 rokov kraján

Vendelin Karkoška, ktorý sa narodil, žil a zomrel v Hornej Zubrici.

Mám dojem, že tento občan by si zaslúžil väčšiu pozornosť. Ja som ho poznal, keď raz, v krásne letné popoludnie prišiel k nám na návštevu. Totiž, veľmi sa prial s mojim oteckom Jozefom Vojčiakom a spoločne boli spolužakadateľmi miestneho hasičského zboru, spolu učinkovali v divadelných hrách, ktoré nacvičoval riaditeľ školy František Michniewski a tí boli spolužakadateľmi dychovej hudby v Hornej Zubrici, s ktorou by som Vás chcel viac oboznámiť.

Vendelin Karkoška bol niekoľko rokov na robotách vo Francúzsku a odtaľ si doniesol krídlovku. Otec zase mal klarinet a často si spoločne hrávali. V to nedeľné popoludnie, o ktorom som spomíнал, si chceli spoločne „zamuzicírovať“, a preto ma poslali do Karkoškova, aby som doniesol krídlovku. Keď som tento hudobný nástroj niesol cez háje poza rieku, naučil som sa hrať časť pesničky „Svieť mesiačku, svieť na nebi“. Túto pesničku mi často spievala moja mamička, najmä keď sme zvážali seno. Bolo to moje prvé zoznámenie s krídlovkou a možno, že to bol môj osud, keďže hudba ostala po celý život mojim hlavným zamestnaním. Ešte skôr, než vznikla dychovka, asi v r. 1931 učil ma bezplatne hrať na harmónium riaditeľ školy František Michniewski, ktorému som dnes za to povýdačný, že vo mne objavil hudobný talent a dal mi dobrý hudobný základ.

Tak Karkoška, ako aj môj otec, boli vásňiví muzikanti, a tak prišli na nápad založiť v našej obci dychovú hudbu. Pravda, pritom nemali nič iné len snahu, pretože peniaze na nástroje neboli. Každý z nich mal asi po 5 ha pôdy, ktorú začastili a v banke si požičali toľko peňazí, kolko im bolo potrebné na zakúpenie kompletných nástrojov pre dychovku.

Ktorý občan sa chcel stať členom tejto dychovej hudby, musel jednorázovo zaplatiť ako členské 20 zlôtich, ktoré použili na splatenie dlužby. Zo začiatku, asi pol roka nás nacvičoval riad. školy Fr. Michniewski, neskôr, asi na 10 rokov som prevzal nácvik ja. Túto dychovku som nacvičoval do r. 1945. (Od r. 1947 som obyvateľom Novej Bane, kde som bol spolužakadateľom miešaného spevokolu a jeho dirigentom až do odchodu do dôchodku. V r. 1951 som bol spolužakadateľom Ľudovej školy umenia a jej riaditeľom do r. 1983. Za túto činnosť som obdržal viaceré medaily, diplomy a státné vyznamenanie „Za obetavú prácu pre socializmus“).

Z prvých členov tejto dychovky, čo sa ešte pamäťam boli: Jozef Vojčiak — hral na heligóne, Vendelin Karkoška — krídlovka, Jozef Kulak — krídlovka, Jozef Capin — krídlovka, Ferdinand Torba — krídlovka, Eugen Utrata — klarinet, Ján Svetlák — klarinet, Jozef Kvolek — eupónium, Vendelin Kott od Hrapkov — eupónium, Ján Moniak (Rudofov) — trombón, Jozef Vojčiak ml. — tenor, Vendelin Svetlák — trúbka, František Utrata — es

trúbka, František z Boru — trúbka (boli to občania z Hornej Zubricie). Z Dolnej Zubrice boli: Vendelin Pavlák — trúbka, Alojz Pavlák — es trúbka a Ján Švér — veľký bubon. Ak som na niektorých členov zabudol, nech mi prepáčia, že som ich neuviedol.

Skušky sme mali najprv v škole Marie Konopnickej a neskôr u nás doma. Niektorí členovia museli raz do týždňa dochádzat na skušky aj zo vzdialenosťí 5—6 kilometrov. Nap. z Dolnej Zubrice, Ochličova, Zimnej džury a pod. Bola to veľká obetavosť od týchto členov.

Keď sme sa ako-tak naučili hrať niekoľko piesní, pochodov a kolied, cez vianočné obdobie sme skoro pri každom dome vyhrali koledy a peniaze, čo sme takto vykoledovali, boli na čiastočné splatenie dlužby za hudobné nástroje. Tak sme koledovali niekoľko rokov, ale peňaži bolo stále málo na splatenie dlužby, preto otec napisal žiadosť našim krajanom do Ameriky, aby im finančne pomohli. Krajania, najmä Zubričania, urobili zbierku a poslali niekoľkost dolárov, čím značnú časť dlužby mohli splatiť.

Keby nebolo takých obetavých prvých členov dychovky a takých vásňivých muzikantov, ako bol Vendelin Karkoška a môj otec, ktorí sa nebáli celý svoj majetok dať do zálohys ako pôžičku na zakúpenie hudobných nástrojov, možno by dodnes dychová hudba v Hornej Zubrici nebola. Z takýchto obetavých členov by si mali brat príklad aj naši mladí krajania. Takto obetaví členovia boli aj mne príkladom a vzorom a po celý môj život som sa snažil pracovať tak, aby som nerobil nikde hanbu mojej rodnej obci a Hornej Orave, ale aby som bol vždy prospešný členom našej socialistickej spoločnosti.

Pri tejto príležitosti ako jeden z prvých kapelníkov spomínanej dychovky chcem vyslovíť vrelú vďaku za obetavosť prvým členom dychovky, a najmä nebohém Vendelinovi Karkoškovi a môjmu oteckovi Jozefovi Vojčiakovi. Jej terajším členom prajem veľa úspechov v ich krásnej hudobnej činnosti.

JOZEF VOJČIAK

OZVENA Z JUHOSLÁVIE

HĽADÁM SPOLUŽIAKOV

Dostali sme do redakcie milý list od našej čitateľky z Juhoslávie Agneše Sklabinskéj rod. Poláčkovej, absolventky jablonského lycea, s prosbou o sprostredkovanie stretnutia s bývalými spolužiacmi a nadviazanie listových kontaktov. Radi vyhovujeme tejto prosbe a uverejňujeme jej list:

„S oneskorením sice, ale pravidelne dostávame Život, časopis pre Slovákov žijúcich v Poľsku. Posila nám ho jeden priateľ z Poľska. So záujmom si ho prečíta celá naša rodina. Mňa však

Veľkú radosť krempašským žiakom spravili odmeny Života v súťaži kresieb '86. Na snímke usmiali a štastliví víhéri: Evelina Brzyzová, Marcin Bryja a Zenon Paciga z VIII. tr. a Miroslav Kaczmarczyk zo VI. tr. s riaditeľkou školy Michalinou Kalatovou. Foto: AMK

zvlášť zaujíma, lebo mi prináša kúsok rodnej dedinky a rodného kraja. Dozviem sa z neho o známych, priateľoch a o skromnom, ale pracovitom oravskom a spišskom ľude a vôbec o Poľsku.“

Pochádzam z Oravky, prekrásnej dedinky na Orave, ale už 24 rokov žijem v Juhoslávii, v jednom mestečku, obývanom väčšinou Slovákm, ktorí sa na Dolnú zem prestahovali pred 200 rokmi. Prišli za prácou a našli si tu svoj nový domov. Mám v Juhoslávii veľa dobrých priateľov, ale hlboko v duší nosím spomienky na roky strávené v Jablonke, v lýceu so slovenským vyučovacím jazykom, kde sme v roku 1958 maturovali. Rada by som bola, keby sme si na budúci rok, na 30. výročie maturity, mohli opäť posadať do školských lavíc a spolu so spolužiacmi si pospomínať na školské dni.

Hádam sa niekto z mojich bývalých spolužiacov zo slovenského lýcea v Jablonke pokúsi o zorganizovanie takého stretnutia po rokoch, alebo snáď sa mi ozve na moju adresu v Juhoslávii. Mená a priezviská spolužiacov som prepísala z pozdravu odovzdania maturitných stužiek v roku 1958: H. Bižiaková, M. Brodovská, M. Brehová, M. Budzová, V. Dvorník, M. Grigľáková, M. Heldáková, J. Kašprák, A. Kovalčíková, M. Mařášková, F. Moš, C. Moždenová, S. Milanová, V. Paciga, J. Pirohová, H. Pivarčíková, A. Petrášek, A. Poláčková, J. Šoltýs, M. Šoltýsová, J. Šćurek, M. Tisončíková, S. Tisončík, M. Vaksmanská, J. Vojčiak, J. Zubrická, Ž. Krempaská.

OPRAVA

V marcovom čísle Života v článku Spomienka na Mikuláša (str. 20—21) bolo chybne uvedené meno vychovávateľky nultej triedy Základnej školy v Novej Belej. Správne má znieť: Angela Zarembová. Autorka sa týmto opravňuje zainteresovaným a čitateľom.

Pri tejto príležitosti pozdravujem redakciu Života a mojich bývalých profesorov a spolužiakov.

AGNEŠA SKLABINSKÁ
21 470 Báčsky Petrovac
ul. Kuzmányho 26
Jugoslavija

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 1. mája t.r. umrela v Hornej Zubrici vo veku 97 rokov

MARIÁ MONIAKOVÁ

Zosnulá bola najstaršou ženou v Hornej Zubrici, do poslednej chvíle pracovala. Odišla od nás statočná žena, dobrá matka a babička. Čest jej pamiatke!

MS KSSČaS
v Hornej Zubrici

Dňa 8. mája t.r. umrel v Dolnej Zubrici vo veku 84 rokov

ŠTEFAN KONIK

Zosnulý bol zakladateľom Hasičského zboru v Dolnej Zubrici v rokoch 1928—29. Odišiel od nás obetavý hasič a dobrý človek.

Čest jeho pamiatke!

MS KSSČaS
v Dolnej Zubrici

Krajanovi

MARKOVI
ŠLUSARCZYKOVI

úprimnú sústrast v súvislosti s úmrtím matky vyjadruje

ÚV KSSČaS a redakcia Života

Cez Krempachy

hudba znie

POKRAČOVANIE ZO STR. 16—17

Nevelká spišská obec Krempachy je od dávna známa veľkou spoločenskou a kultúrnou aktivitou. Významný podiel na tejto aktívite má miestna hasičská dychová kapela, ktorá tento rok oslavuje 60-ročné jubileum svojej pôsobnosti. Tvoria ju ľudia troch povolania — roľníci, pripadne zamestnanci okolitých podnikov, požiarnici a hudobníci, ktorých spoločným menovateľom je láska k hudbe.

Začínali vtedy, keď na dedine bola hudba skoro jediným nositeľom kultúrneho diania. Nebolo im ľahko, vedť na svoju záľubu mali len tie zriedkavé chvíle voľného času, ktoré si dokázali vyhospodáti na svojich gázdovstvách. Ale ľudská obetavosť nepozná hranice. Schádzali sa po večeroch, nedeliach, nezriedka na úkor rodinného života, a nacvičovali, zdokonaľovali svoje schopnosti, no a hrali — pre svoje potešenie a radosť iných. Za tých 60 rokov sa ich v dychovke vystriedalo veľa. Otec odovzdával nástroj synovi, ten zase svojmu potomkovi, lebo v mnohých rodinách hudobné tradície prechádzali z pokolenia na pokolenie. Dnes už účinkuje treťa generácia, rovnako aktívna a obetavá — aj to je hádam tradičné. Sú v tejto hudobnej skupine, dnes rovnako obľúbenej ako kedysi, mnohí naši krajania, členovia miestnej skupiny KSSCaS, ktorá taktiež prispievala pomocou k jej rozvoju.

Nechajme však porozprávať o svojej dychovke a jej úspechoch i problémoch tých, čo stáli pri jej zdrode, členov a kapelnikov:

ANDREJ SURMA (nar. 1904) — spoluzakladateľ

Našu dychovku sme začali organizovať už v r. 1925. Znáhali sme nástroje. Niekoľko starých, zväčša poškodených, sa zachovalo ešte z min. storočia, trochu sme požičiali od piateľa Kapolku z Nedece a ostatné sme kúpili za kauciu členov dychovky bud zo zbierok našich rodákov v USA, ktoré organizoval knaz Chrič a náš krajan Valent Surma — senior. Na školenie dychovky sa podujal učiteľ Pitoniak z Nižných Lapšov. Po prvý raz sme vystúpili už po niekoľkomesačnom školení, na Vianoce a o rok neskôr prišli prvé úspechy. Prvým kapelníkom bol učiteľ z Ostrowska Kowalczyk, ktorý viedol dychovku až do II. svetovej vojny. Z môjho dlhoročného účinkovania v dychovke si pamäťam o.i. prvé ohňávanie našich popredných obyvateľov, pričom sme zozbierané peniaze určili na nákup nástrojov. Chodili sme tiež s orchestrom koledovať do iných obcí — Fridmana, Durština bud Lopusznej. V pamäti mi utkvela i naša hra na privitanie vojvodu vo Fridmane, na pohrebe novotarského mešťanostu Raského a oslavách Ľudového sviatku v Ludžmierzi. Okrem nás (v plnom počte 26 členov) boli dychovky len v Novom Targu a Waksmunde.

MICHAL TOMAŠKOVIČ (nar. 1909) — spoluzakladateľ

Hral som v našej dychovke od jej vzniku až do konca 70. rokov. V prvom období sme cvičili pod vedením učiteľa Pitoniaka vo voľnom čase, hlavne v soboty a nedele. Zbor naproti tomu viedol učiteľ Pašiež. Zakaždým pred skúškou členovia dychovky chodili striedavo vozom po kapelníka Kowalczyka do Ostrowska. Vystupovali sme často medziiným na pohreboch, cirkevných sviatkov, Ľudových oslavách, zábavách a ve-

seliciach. Hrali sme solídnú muziku, preto nás pozývali v širokom okolí od Krošcienka po Czarny Dunajec. Vedľ v tom čase pôsobili na Spiši len dychovky u nás a v Nedeči. V období 1927—39 sme dosiahli viaceré úspechy. Dobre si pamäťám našu účasť na pohrebe Krzeptowského v Zakopanom, predsedu ZES Polaka, či na Ľudovej manifestácii v Novom Targu.

Počas vojny sa činnosť dychovky výrazne obmedzila. V tom čase umrel prvý kapelník Kowalczyk z Ostrowska a jeho funkciu prevzal odchovanec našej kapely Ján Kovalčík (nestorší kantor).

VALENT KOVALČÍK
(nar. 1914) — kapelník
v rokoch 1946—1968

V dychovke účinkujem od r. 1935. Spolu s kamarátmi som hral na trúbke Es, potom na rohu, kridlovke I. a eufónii. Funkciu kapelníka som prevzal po strýcovi Jánu Kovalčíkovi a plnil som ju do roku 1968. Dychovka bola vtedy v dosť kritickom stave, preto som sa rozhodol, že začneme školiť mládež, ktorá sa k nám ochotne hľadala. Vedľ bolo to vtedy pre ňu jediné rozptýlenie. Z vojenčiny som si vyniesol hodne skúseností, ale aj nôtu. Bol som teda dobre pripravený. Keď sa v 60. a 70. rokoch rozšírili prehliadky, všeobecne prístupné, zúčastňovali sme sa ich a obsadzovali sme spravidla popredné miesta. Som rád, že sa mi podarilo prinavrátiť dávny lesk našej dychovke.

Dodnes si pamäťam, ako sme pri prechode frontu schovávali nástroje po pivničiach, aby ostali pre budúce pokolenia. V rokoch 1968—69 sa vďaka pomoci aktívnu miestnej skupiny KSSCaS uskutočnil 2-ročný kurz pre mládež, ktorý viedol kapelník z Nového Targu Jan Sawina. Mladi po jeho absolvovaní mali doplniť zloženie dychovky.

VALENT ZIGMOND
(nar. 1933) — kapelník
v rokoch 1969—1975

Ako chlapec učil som sa u kr. Karola Slovička hrať na husliach. V r. 1952 som sa stal členom dychovky, kde som najprv hral na trúbke Es a potom na 1. kridlovku. Keď som sa stal kapelníkom, založili sme fond určený o.i. na nákup nástrojov, na ktorý prispel i miestny urbár. Nástroje sme kúpili v r. 1971—74. V tom čase kr. Slovička dalej školil mládež, ktorá sa mala začleniť do dychovky a folklórneho súboru MS KSSCaS. Všetci naši muzikanti dostali notový materiál, v tom i nové zošity so smútočnými pochodom, a vyuvinuli sme snahy pre nákup uniform. Našim veľkým úspechom v tomto období bolo nadviazanie spolupráce s

dychovkou Oravankou z Trstenej na Slovensku, ktorú sme aj navštíili v r. 1972. Získali sme tam hodne pekných skladieb. Potom, pri príležitosti otvorenia nášho kultúrneho domu v r. 1975 sme zase my pozvali Oravanku do Krempachy. Tešila nás táto kultúrna výmena a tešila i stúpajúca úroveň nášho dychového kolektívu, ktorý nadobudol istotu a čoraz lepšie reprezentoval našu obec.

JÁN KALATA
(nar. 1937) — kapelník
od 1976 podnes

V dychovke som od r. 1955. Naprv som hral na klarinete a po získaní nových nástrojov v r. 1973 — na base Es. Rok potom, ako som sa stal kapelníkom, sa nám vďaka pomoci spoločensko-politickej činiteľov gminy podarilo ušít 25 rovnošiat a v fondu dychovky aj čiapky a kravaty. Takto vybavení sme sa vybrali po 2. raz do Trstenej na 100. výročie tamnejšej dychovky. Nás repertoár sa z roka na rok obohatoval, na vojvodských prehliadkach sme boli vždy na poprednom mieste, v širokom okolí nás pozývali na rôzne podujatia, štátne, družstevné a pod. V r. 1979 bola svojpomocne rozšírená hasičská remíza, v ktorej dychovka získala veľkú sálu na nacvičovanie. V r. 1980 sme navštívili JRD v Novoti (okr. Dolný Kubín), kde sme dali koncert a hrali na zábave. Upevňuje sa tiež naša spolupráca s trstenkou dychovkou, ktorá je obojstranne prospešná. Opäťovne sme ju navštívili v r. 1984.

Z posledných úspechov našej dychovky musím spomenúť najmä získanie cien na prehliadkach v Gorliciach (1984) a Novom Sáči a prvé miesto na prehliadke organizovanej KSSCaS v Novej Belej v r. 1986. Veľkým zážitkom pre nás bolo tiež nahrávanie hudby pre film o Krempachoch v tomto roku.

JAN SAWINA
(nar. 1929) — kapelník
z Nového Targu

V rokoch 1968—69 som viedol hudobný kurz pre krempašskú mládež. Prekvapil ma veľký záujem o kurz. Začalo 20 účastníkov, z ktorých 10 sa adaptovali do dychovky. Ďalší kurz som viedol v r. 1982, kedy zo 14 chlapcov dokončili školenie 8. Kurzy sme zavŕšili tradične verejným vystúpením a veselicou. S krempašskou dychovkou udržiavam nadálej živé styky. Vedľ mojich tamojších odchovancov piati hrajú zároveň v našej závodnej dychovke kožiarškeho kombinátu Podhale v Novom Targu.

Text: FRANTIŠEK PACIGA
Snímky: AMK, Fr. P.

„Pat Cash má pre Austráliu cenu zlata“, vyhlásil nehrájúci kapitán davisovcového tímu tohto kontinentu Neal Fraser. Nečudo, vedť tento dnes 22-ročný tenista sa v decembri 1983 postaral o rozhodujúci, víťazný bod vo finále proti Švédom, keď porazil J. Nyströma. Presne o tri roky neskôr to bol opäť on, ktorý zobrajal favorizovaným Švédom ďalšie davisovcové víťazstvo.

Cash je nesporne veľký talent. Vedľa v r. 1984 bol v semifinále grandslamových turnajov vo Wimbledone a Flushing Meadow a spolu s Fitzgeraldom aj v semifinále štvorhry. Vyhľásili ho za tenisový objav roka a v rebríčku ATP skončil na začiatku tretej desiatky. Potom však prišlo zranenie chrbotice a Pat klesol až na 418. miesto a pomaly sa naň zabúdalo. Prešlo mnoho mesiacov, až sa zrazu nečakane zase objavil na kurtoch. Forma rýchlo stúpala, aj on rýchlo postupoval v komputerovom rebríčku, až sa krátko pred finále Davisovho pohára usadil na 24. mieste, najvyššie zo všetkých Austrálčanov. Cože to však bolo proti znamení?

Podľa papierových výpočtov nemohla ich ohrozit ani neúčasť M. Wilandera, ani rola hostí. Vedľa S. Edberga sa vlni pohyboval na 3.-4. mieste a ďalší štyria Švédi boli v prvej dvadsiatke. Zlyhal však najmä Edberg, ktorý mal sám získať dva body a k tretiemu prispieť vo štvorhre. Skutočnosť však vyzerala ináč.

Úvod stretnutia patril Austrálčanom práve vďaka Cashovi, ktorý zohral nevidanú partiu proti Edbergovi. Vyhral, ale spôsob víťazstva svedčí o jeho veľkých morálnych kvalitách. Vyše tri hodiny sa „mordoval“ so švédskou jednotkou, aby napokon „vydoloval“ víťazstvo 13:11, 13:11, 6:4! Neskôr však ďalší Austrálčan P. McNamee ľahko podfahol malému M. Pernforsovi a bolo vyrovnané. Potom Pat Cash spolu s Fitzgeraldom získali druhý bod víťazstvom nad jednou z najsilnejších tenisových dvojíc na svete Edberg-Jarryd. Pernfors sa v ďalšom súboji s Cashom prejavil ako veľký bojovník. Vyhral prvé dva sety... ale potom sa karta obrátila. Ďalšie tri po 6:3 vyzneli v prospech Casha a o zisku „šalátovej misy“ — Davisovho pohára, od r. 1900 najcennejšej trofeje pre tenisové družstvá, bolo rozhodnuté.

Pre austrálsky tenis to bol opäť veľmi dôležitý úspech. Vedľa hoci Austrália je po USA najúspešnejšia v počte davisovcových víťazstiev, v posledných dvoch desaťročiach, no najmä po roku 1970, ich bolo naozaj málo. Ak totiž berieme do úvahy, že toto posledné víťazstvo bolo v poradí 26., avšak za posledných šestnásť rokov iba štvrté (1972, 77, 83 a 86), je to pre krajinu s takou bohatou tenisovou tradíciou naozaj chudobná bilancia. Preto posledné víťazstvo a najmä výkon Pata Casha, mali skutočne pre Austrálčanov cenu zlata.

JÁN KACVÍNSKY

Pat Cash

Už viackrát sme v Živote písali o rôznych velikánoch svetového tenisa, medziiným z USA, Švédska či Československa. Nikdy sme však nepredstavili žiadneho tenistu z Austrálie, ktorá predsa nielen v minulosti, keď hrali napr. Roche, Fraser, Emerson alebo Newcombe, ale aj dnes patrí k veľmožiam v tomto športe. V snahe dobehnuť za meškanie, predstavíme dnes jedného z najlepších súčasných austrálskych tenistov PATA CASHA.

Takto sa tešia futbalisti portugalského mužstva FC Porto, ktorí vo finále tohto ročného súťaže o Pohár európskych majstrov porazili favorizovaný Bayern Mnichov 2:1. Vo víťaznom mužstve znamenite zahral aj Józef Mlynarczyk, (prvý zľava), domedávna mnohonásobný poľský reprezentančný brankár, ktorý má významný podiel na ziskaní tejto cennej trofeje. Je to už druhý Poliak, ktorý hral vo víťaznom celku európskych pohárových súťaží. Prvým bol Zbigniew Boniek, hrajúci niekoľko sezón za Juventus Torino, ktoré pred dvomi rokmi vybojovalo pohár európskych majstrov.

**Hviezdy
svetovej
estrády**

SOFIA ROTARUOVÁ

Túto sympatickú sovietsku speváčku dobre poznajú nielen domáci, ale i mnohí zahraniční poslucháči. Sice svet jej piesni zvýraznený folkovou interpretáciou zostával dlho v úzadí za magickým čarom skupín Araks bud' Autograf, s ktorými spievala slávna Alla Pugačevová, ale v poslednom období sa začína ďopraz viac presadzovať. Večne druhá za známu Allou, neustále hľadá nové piesne a nezriedka úspešne.

Prvý väčší úspech dosiahla v r. 1982 vystúpením vo filmovom mu-

zikáli Duša, kde prekvapila zaujímavou interpretáciou takých piesní ako Prekážka a Beh po kruhu. Keď o pol roka neskôr opäť udivila pekným predvedením piesni D. Tuchmanova Obchod-kvety a Diapositív a Diapositív sa jasné, že v oblasti populárnej hudby vyrástla nová, inteligentná a vyspelá speváčka. Aby si upewnila vydobyté postavenie, potrebovala veľký šľager. Tie sa však dostávali najmä Pugačevovej. Preto pohľadala inú cestu. Nakrútila desiatku mladých autori, štýlisticky rôznorodných, kde plne vynikol jej talent a podmanivá interpretácia.

Odteraz Sofia dostávala návrh za návrhom. Najprv so skupinou Forum nahrala piesne Posledný most, Jeseň a Malá slávnosť, potom to bol cyklus na verše J. Jevtušenka, neskôr lyrické skladby a napokon s režisérkou L. Masliukovou nakrútila veľký video-film, ktorý mal obrovský úspech a predčil dokonca Pugačevovej film s názvom Prišla

som a hovorím. Naďalej však hľadala „veľkú pieseň“, schopnú konkurovať Pugačevovej, ktorá produkovala najlepšie hity uplynulých rokov. Nakoniec aj našla. Dostala návrh vystúpiť v novoročnej show sovietskej televízie Ogoňok s piesňou Lavanda od mladého skladateľa V. Mateckého na slová básnika M. Sabrova. Predvedela ju vynikajúco, že dnes si máloko vie predstaviť inú interpretku Lavandy ako S. Rotaruovú. Nečudo, že sa skladba stala hitom roku 1986, čím prerušila dlhodobý monopol A. Pugačevovej. Neskôr nahrala Lavandu na singeli, ktorý predali už v miliónovom náklade a dnes pri prechádzke sovietskymi ulicami zaznieva skoro z každého okna.

Keď uvážime, že predchádzajúce roky nazývali v sovietskej populárnej hudbe epochou Pugačevovej, je možné, že nasledujúce roky môžu vojsť do historie ako obdobie Sofie Rotaruovej. Speváčka žijúca na juhu Jalty v malom mestečku dáva k tomu nemálo dôkazov. (jš)

O princeznej pod zemou

Bol raz jeden bohatý kráľ a mal troch synov. Dvaja starší ustavične hodovali, až napokon vyšli na psi tridsiatok a treli biedu. Najmladší však vedel so svojimi pokladmi dobre Šafárik. Oženil sa a žena mu povila utešenú dcéru. Keď vyrásnila, otec jej postavil pod zemou skvostný palác a tam ju zavrel. Potom rozposal do sveta poslov a dal vyhlásíť, že kto kráľovskú dcéru nájdzie, dostane ju za ženu, ale kto ju nenájde, bude synom smrti.

Vela mládencov sa vychystalo hľadať princeznú, nik ju však nenašiel a všetci museli zahynúť.

Pobral sa šťastie skúsiť aj jeden pekný, mûdry šuhaj. Išiel za pastierom a povedal:

„Počuj pastier, strč ma do zlatej ovčej kože a zanes ma ku kráľovi!“

Pastier si dal povedať. Vzal zlaté ovčie rúno a šuhaja doň zašil. Prichystal mu aj čosi pod zub a zaniesol kráľovi.

Kráľovi sa zapáčilo zlaté baranča a chcel si ho kúpiť. Ale pastier povedal:

„Predat ho ja nepredám, pán kráľ, ale rád vám ho tu na tri dni nechám. Potom si ho prídem vziať.“

Kráľ pristal, vzal baranča a pobral sa za princeznou. Išiel cez zámocké komnaty, a bolo ich neúrekom, až prišiel pred akési dvere a zavola:

„Brány zeme, otvorte sa!“
A dvere sa same otvorili. Kráľ znova šiel cez dlhý rad svetlíc, až prišiel pred druhé dvere a zavola:

„Brány zeme, otvorte sa!“
Dvere sa otvorili a kráľ s barančačom vstúpil do dvorany, ktorá žiarila čistým striebrom. A uprostred dvorany stojí rúbežná panma — kráľovská dcéra. Kráľ jej podal baranča a ona sa mu náramne potešila. Hľadala ho, maznala a hrala sa s nim.

V noci, sotva kráľovská dcéra osamela, mládenec vyskočil z barančačom a zbarančala, zapáčil sa jej a zavola:

„Ej, či si to mûdro vyuhotil. Ale ešte si nevyhral. Kráľ ti dá novú úlohu. Prenemí mňa a všetky moje služobné na kačky, a ty musíš uhádnuť, ktorá z nich je princezná. Poviem ti, ako ma spoznáš. Obráťim hlavu dozadu a zobákom si budem čistiť kŕidlo.“
O tri dni prišiel pastier ku kráľovi a pýtal si barančača nazad. Princezná sa tváriala veľmi skormútene, ale kráľ riekoval:

„Musím ho vrátiť pastierovi, lebo som mu to slúbil.“

Vzal baranča a dal ho pastierovi.

Pastier odišiel. Sotva boli na kuse za zámkom, zhodil mládenec kožu, pobral sa ku kráľovi a povedal:

„Pán kráľ, ja pohľadám vašu dcéru.“

Kráľovi sa zaľúbil pekný mládenec a prišlo mu ľuto jeho mladého života.

„Syn môj, ešte si to rozváž, lebo naisto fa čaká smrť.“

„Alebo ju nájdem, alebo zomriem, pán kráľ,“ odvetil mládenec.

A hned sa aj pobral princeznú hľadať a kráľ šiel zarovno s ním. Prišli k prvým dvieram a mládenec povedal:

„Pán kráľ, povédzte štyri slová a dvere sa otvoria.“

Kráľ sa spýtal:

„Ale ktoré slová? Mám vari povedať: Dvere, dvere otvorte sa?“

„Nie, povédzte: Brány zeme, otvorte sa!“

Dvere sa otvorili a kráľ si od ľaku zahryzol do fúzov. No vtom už prišli pred druhé dvere a aj tie sa otvorili tak ako prvé. Kráľ a mládenec vstúpili do princezninej komnaty.

„Dobre, dobre,“ povedal kráľ, „princezná si nášiel, ale ešte nie je tvoja.“ A ihneď premenil kráľovskú dcéru a jej komorné na kačky.

„Teraz mi ukáž, ktorá je princezná!“

Vtom si jedna kačka začala zobákom čistiť kŕidlo a mládenec zvolal: „To je ona!“

Teraz mu už kráľ musel princeznú voľky-nevoľky dať za ženu a obaja si žili potom spolojne a šťastne.

RICHARD BAMBERGER

Náušnice

Odtrhnem si čerešničky,
urobím z nich náušnicu.
Cingi-lingi, cingi-bom,
už mi zvonia za uchom.

KRISTA BENDOVÁ

MLADÝM K JUBILEU KSSČaS

MILÉ DETI!

V dnešnom našom kvíze sa vás chceme opýtať, kolko bolo doteraz zjazdov Spoločnosti. Musíte totiž vedieť, že zjazd je najvyšším fórom Spoločnosti a koná sa každé štyri roky (až na výnimky, keď to bolo 5 rokov). Predtým však vo všetkých miestnych skupinách (je ich 36) a obvodoch (sú tri) prebieha volebná kampaň a konajú sa výročné členské schôdze, na ktorých volia delegátov na zjazd. Títo potom počas dvojdňových rokovani riadia najdôležitejšie otázky, schvaľujú program činnosti a volia nové orgány (ústredný výbor, hlavnú revíznu komisiu a čestný súd).

Odpovede posielajte na adresu redakcie. Spomedzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme slovenské knihy.

Leto

Leto letí v kvietkovanej košeli,
do ktorej sa lúky, stráne
odeli.
Rozvonjava vôňou kvetov
zo záhrad,
preto ho má odjakživa
každý rád.

JURAJ FAJČÍK

NAŠA FOTOHÁDKA

Eva Klukosovská z Novej Belej
a Sabína Švarcová z Vyšných
Lapšov.

Naša snímka predstavuje známeho francúzskeho filmového herca (umrel pred viacerými rokmi), tvorca nezabudnuteľných úloh v takých filmoch ako Fanfan Tulipán alebo Kartúza Parmaská (Pustelnia parmeňska), nakrútenom podľa rovnomenného románu od H. Stendhala. Napíšte nám jeho meno a pošlite do redakcie (deti a mládež prosíme uviesť vek). Cakajú knižne odmeny.

* * *

V Živote č. 348/87 sme uverejnili snímku poľského herca Andreja Stockingera. Knihy vyžrebovali: Jana Budzová z Čiernej Hory, Alžbeta Milaniaková, Genovéva Pivočová a Alžbeta Radecká z Kacviny, Dana Lenartová z Pekelnika, Kristína Kováčiková z Krempach, Marta Kulaviaková z Dolnej Zubriece,

VESELO SO ŽIVOTOM

— Rasto, už na prvý pohľad vidím, že úlohu ti napísal otec. Prečo?

— Lebo mamička už spala...

— Tomu, čo máš na hľave, vravíš čapica, Janka?

— Ty tiež tomu, čo máš pod čapicou, vravíš hlava, Jurko?

Martin vidí po prvý raz v zoologickej záhrade páva. Beží za mamičkou a volá:

— Mama, aha, sliepka kvitne!

Kedysi tu stál veterný mlyn, ale nič z neho už neostalo.

— Ba zostalo, prosím. Ten viektor je tu stále!

— Pod, Jarko, polejeme záhradku.

— Ved prší!

— Nič to za to, vezmeme si dáždnik.

— Nesadaj si na tú lavičku, chlapček, nevidíš, že je čerstvo natretá.

— Ved ja ju nezašpiním, ujo.

— Prečo si sa nenaucila básničku, Julka.

— Mamička mi zakázala brať knihu do rúk, kým si ich neu myjem, prosím.

— Bol si po škole, Danko?

— Bol, mamička.

— Pekne začínaš...

— Nezačínam, mamička, po škole som bol už niekoľkokrát!

VIKTOR HUJÍK

Prázdninová pesnička

Čas k prázdninám školský rok zas
dogúľal
ako včielka súdok medu
do úla...

Na návštevy, na výlety
chodíme,
všetky krásy našej vlasti
vidíme...

KRISTA BENDOVÁ

Chlieb

Chlebík je upečená rozprávka.
V kôrke, jak v batôžku nám rozvonila celá.
Keď zahryzneš — tá rozprávka ti v ústach
rozpráva,
že kdesi-kedysi bolo len zrniek veľa.

Cupeli zrná v zemi, lial sa dážď
a potom na ne slnko zažmurmalo.
Z každého zrnka vyďabal sa klas,
na svet sa pozrel, šumel: ha-hó, ha-hó...

Eudia čo zrnká zasadili,
sa zemi, slnku poklonili:
„Vitajte, zlaté klásy, úroda bohatá!
Vitaj nám, chlebík zo zlata!“

PAVEL ČERNÝ

Javorové housličky

V hlubokém lese pod vysokými horami žil uhlíř. Po celý rok, den co den, pálil v milířích ze dřeva uhlí. Byl to drobný človíček, ale kuráže měl dost a veselost mu také nikdy nechyběla. Od rána do večera si při práci prozíval a po práci zase hrál na housličky, které si vyrobil z javorového dřeva. Jednou v zimě pozvali uhlíře do vzdálené vesnice na svatbu. Uhlíř si oblékl ovčí kožíšek, pod něj schoval housličky a šel. Sněhu bylo po

pás, div se v něm malíčký uhlíř neutopil. Tu ho z výšky spatřil orel, jenž tam vyhližel kořist. Orel asi považoval uhlíře v kožichu za zatoulanou ovci protože sléti jako kámen k zemi, popadl uhlíře do spárů a unášel ho k horským štítům. Nebohý uhlíř myslil, že uhodila jeho poslední hodinka. Najeďanou ho napadlo, aby si alespoň naposled zahrál. Ale jak vytáhl housličky a začal hrát, orel se té muziky polekal a kořist upustil. Ted' bylo teprve zle. Uhlířovi však přálo štěstí. Zapadl až po krk do závěti, ani se moc neuholil. Jenže co si měl nyní počít, když vůbec nevěděl kde je. A tak si našel kryté místo pod převislou skálou a tam hrál a zpíval, podupával a běhal do kolečka, aby nezmrzl. Teprve za tři dny ho zachránili dřevorubci. Nebo spíš ta jeho muzika? Kdyby byl uhlíř neměl muziku rád, sotva by byl vydržel hrát celé tři dny a tři noci.

VLADIMÍR REISEL

Jahodárky

Teplý vietor
v lese píska,
letia vône
z rúbaniska.

Letia vône,
budú hody,
brať sa treba
na jahody.

Na jahody,
na maliny,
sladkosti zniesť
do doliny.

Preskakujú
pne a jarky
usilovné
jahodárky.

JOSEF BRUKNER

Ptačí svět

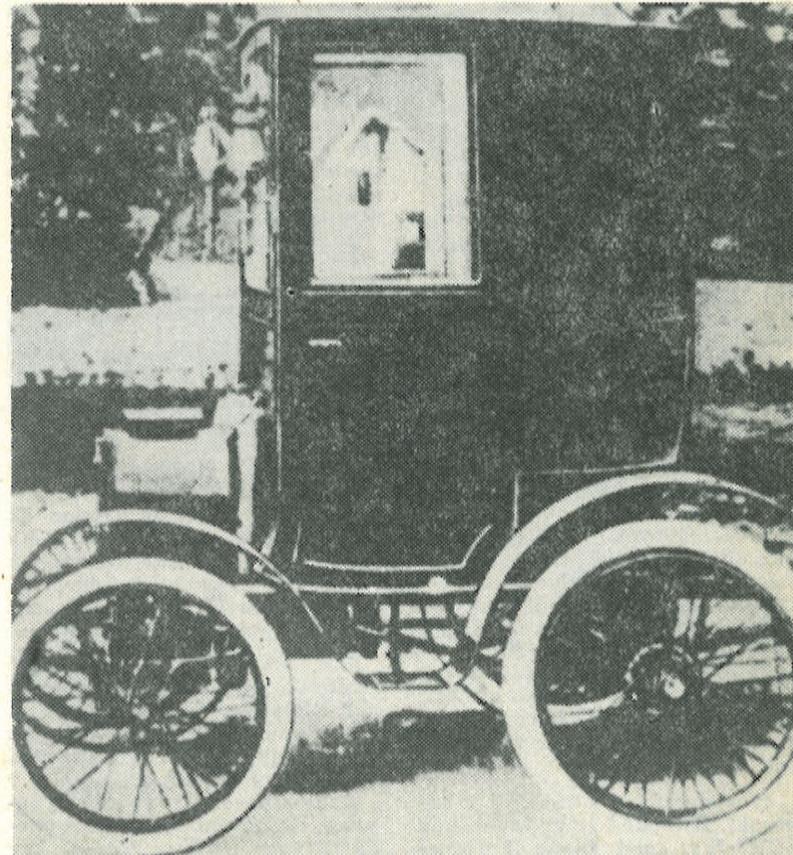
Každý ptáček, sotva svítá,
po světě už sem tam litá.
A ještě si k tomu stačí
zpívat samé písne ptačí

Proto také v době rani
svět je plný cvrlikání,
stromy samá ptačí hnizda
a v každém si ptáče hvízdá.

Ten ptačí svět nad hlavami
celý den pak letí s námi,
zpívá si a nás to těší,
i když jdeme jen cestou pěší.

Z DEJÍN AUTOMOBILovej DOPRAVY

Jeden z prvých automobilov z konca 19. storočia s uzavretou karosériou značky Renault vo Francúzsku.

KTO JE MLADÝ?

Gerontológovia čiže odborníci zaobrajúci sa vedou o starnutí ľudských organizmov, omladili značnú časť ľudského rodu, na dôvažok bez použitia akýchkoľvek farmakologických prostriedkov. Určili skrátka kritéria hodnotenia, koho treba považovať za mladého a koho za starého. Aby nevznikli pochybnosti — mladí sú ľudia do 45. roku života. Do stredného veku patria všetci od 46 do 59 rokov, zase ľudia v rozmedzí 60 — 75 rokov sú v pokročilom veku. Za starých sa považuje ľudí majúcich 76 a viac rokov.

TAKÝ JE ŽIVOT

● Štátnej rozhlasová a televízna stanica v Taliansku, nazývaná skrátene RAI oznamila, že sa akýsi „elektronický pirát“, podobne ako v americkom filme War Games (Vojnové hry), dostal do jej počítačového archívum a premiešal uschované filmové materiály. Zmenil mená ministrov a iných zahraničných osobností a vložil im do úst slová, ktoré sú čírem výmyslom. Napríklad japonská hosteska, ktorá vysvetľovala novinárom, v čom spočíva jej práca má v novej verzii dlhý prejav o sexuálnych službách, ktoré poskytuje na medzinárodných kongresoch. Archív RAI, kde sú uschované tisíce materiálov, sa doteraz považoval za vrcholný úspech talianskej informačnej služby a techniky, ktorú používala. Kdesi sa však stala chyba, ktorú využil pirát.

● V indickej dedine Rampur Tikri v štáte Mahárástra, v každom dome spolu s ľudmi býavajú tradične najjedovatejšie hady sveta — kobry, ako aj obrovské pytóny. Tieto strašné plazy sa stávajú krotké, poslušné magickej moci zaklínáčov, tak dospeľých, ako aj detí. Schopnosť zaklinať je prísnym tajomstvom a prechádza z pokolenia na pokolenie. Keď sa stane, že mladého poľovníka uštipne kobra, ľudová medicína má na to znamenité lieky, zhotovené z miestnych bylin. V obci Rampur Tikri býva každý rok osobitná obradná slávnosť venovaná plazom.

● Nevšednú prihodu zažil svojho času španielsky skladateľ a klavirista Isaac Albéniz. Po akejsi bijatike, do ktorej sa neopatrne zamiešal, sa rozšírila správa o jeho smrti. Kým stihol klebetu dementovať, v Albénizovom rodnom meste už stihli odhaliť tabuľu venovanú jeho pamiatke. Okrem toho na jeho počest vyplásali veľkú súťaž s cenami na najlepšie predvedenie Albénizových diel. Súťaže sa zúčastnil inkognito aj sám Albéniz a získal... druhú cenu. Keď sa konečne prezradil, nastal najprv veľký zmätk a potom radost.

● V decembri 1985 našli v severnej Rwande zmrzačené telo bádateľky gorí Diane Fossey-

vej. Predpokladalo sa, že sa stala obeťou rozzúrených gorí alebo pomsty afrických pytiakov. Po dlhom vyšetrovaní však polícia dospela k názoru, že bádateľku zavraždil pravdepodobne jej mladší kolega, americký zoológ Waine Richard McGuire, ktorý si chcel privlastniť výsledky jej výskumu. Tribunál Tuhenderi vydal na zoologa zatykač, platný vo všetkých krajinách sveta, lenže podozrivý zmizol za nejasných okolností.

● Americký herec Peter Falk (59 rokov), známy ako filmový poručík Colombo, nielen rád maľuje ženské akty, ale vôbec má rád ženy a svoju manželku klame kde len môže. Tieto záľuby ho však budú stáť asi veľmi draho. Jeho manželka podala žiadosť o rozvod a ako odškodné žiada 10 mil. dolárov.

● 14 hodin a 20 minut väšnivé libala karosériu automobilu Rebeka Archuletaová, ktorá predstihla 10 ďalších účastníkov maratónu v libání auta, ktorý se nedávno konal v Santa Fe, hlavním meste státu Nové Mexico v USA. Rebečiny polibky nebyly nikterak nezištné. Naopak. Hlavničnu cenou v této súťaži bol práve tolik libaný automobil, predstavujúci nikoliv nepatrnu hodnotu 53 490 doláru. „Citím se, že bych pred chvíľu porodila dieťa“ — pripomala víťazka.

● 12. kvetna slavila své patnácté narozeniny gdaňská paterčata. Jak ze dozvídame z gdaňského tisku, nechybely pri tom dárky ani tradiční dort. Slavnosti se zúčastnila prof. Marie Kamiňská z gdaňskej lekárskej akademie, ktorá od samého začiatku bdi nad zdravím a pravidelným vývojem paterčat.

● Veľké byly překvapení rabínů a hasidských osobností, shromáždených na hřbitově na Olivetské hoře v Jeruzalémě, když se během pohřbu židovského filantropa z Chicaga zjistilo, že je v rukou katolická jeptiška. Uzárazilo se, jak informovaly o tom izraelské noviny „Jediot achronot“, že si na letišti spletli dvě rakve, dopravené z USA s pozůstatky zemřelých, kteří si přáli být pochřbeni v Jeruzalémě. Rakve s tělesnou schránkou židovského lidumila se tak dostala do jednoho z ženských rádů v Jeruzalémě.

ZO ŠÍREHO SVETA

OSAMĚLÝ OSTROV. Nejdál od veškeré civilizace leží obydlenu souši je ostrov Tristan da Cunha v jižním Atlantiku. Toto od r. 1506 portugalské panství má plochu 98 čtverečních km. K nejbližší souvislé pevnině mají obyvatelé ostrova 2 735 km.

ŘÍM A OLOVO. Badateľ římských dějin začali spojovať pár Říma s tehdejší kuchyní. Podle nejnovějších výzkumů trpeli poslední římskí panovníci psychickými poruchami nikoliv v důsledku krvesmilství nebo nevázaných mrvav, nýbrž chronické otravy olovem. Tento kov

vstrebávali z potravy a vína. Z olova se dělaly vodovodní roury v patricijských sídlech, z olověných číši se pilo umberské víno a nejvytríbenější jídla se podávala na olověných mísach. Tímto způsobem požívali Římané mnohem viac olova, než to dovolují i ty nejméně písne zásady dnešní životosprávy.

1000 MARIEK ZA DIETU... Obyvateľia neveľkej obce Faulbach v Dolnej Frankonii (NSR) s údivom prečítali v miestnych novinách, že ich sused, 79 ročný Wilhelm Rademacher sa zaviazal, že vyplati 1000 mariiek každej rodine vo Faulbachu, v ktorej sa medzi 1. júlom 1985 a 31. decembrom 1986 narodí dieťa. Toto neobvyklé vyhlásenie spôsobilo, že sa prirodzený prírastok vo Faulbachu dvakrát zvýšil a starší pán Rademacher — bohatý človek, hoci nie milionár — vyplatiť rodičom novonarodených detí celých 46 tisíc mariiek!

Pána Rademachera, ako sa ukázalo vzrušili údaje, ktoré uverejnili pred dvomi rokmi štatistický úrad v NSR. Vyplývalo z nich, že keď sa prirodzený prírastok v tom štáte nezvýši, v roku 2030 bude mať NSR len 42 miliónov obyvateľov, čiže o 20 miliónov menej ako v súčasnosti. Sice v roku 1986 prišlo na svet v NSR o 35 tisíc detí viac ako v roku 1985 — ale príklad pána Rademachera z Faulbachu nenašiel nasledovníkov.

PROFESOR CHRISTIAN BARNARD, slávny 64-ročný chirurg, ktorý ako prvý transplantoval ľudské srdce, už dlhší čas neoperuje, zato udivuje svet rozmanitými nápadmi a stále mladšími priateľkami. Prednedávnom prof. Barnard súhlasiel stať sa hlavnou výhrou na lotérii, usporiadanej v Kapskom meste na dobročinné ciele. Osoba, ktorá vytiahla šťastný žreb, mala právo zamestnať Barnarda ako komorníka a čašnika na večierku, ktorý chcela usporiadať. Barnarda vyhrali manželia Berenice a Dennis Kayeovec. Slávny chirurg od šiestej večer až do odchodu posledného hosta vzorne plnil svoje povinnosti: prijímal a podával pláste, roznášal nápoje, servíroval večeru. „Som majiteľom dvoch reštaurácií, preto dobre viem, ako má vyzeráť dobrá obsluha“ — oznámil Barnard, ktorý ako vždy, si nezabudol urobiť reklamu.

VÍŠ, ŽE...?

DENNÉ ŘÁDÍ na zemčouli asi 400 000 bouří, smrští a dalsích ničivých vichriec a oblohu protína kolem 8 miliónu blesků. Nejnebezpečnejší jsou bouřky na mořích a oceánoch.

BIORYTMY. Sovietsky vedec z Vladivostoku L. Glybov zistil, že ľudský organizmus prežívá denné päť fyziologických období „vzpru-

hy“ o 5., 11., 16., 20. a 24. hod. a taký istý počet „úpadkov“ o 2., 9., 14., 18. a 22. hod. Teda keď idete spať napr. o 21. hod., ráhnie vstanete o 4.—5. hod. ako o 7.—8.—9. hod. V súvislosti s tým treba plánoval najťažšie a najzodpovednejšie práce na obdobie „vzpruh“. Pracovný deň mal by sa podľa Glybova začínať o 4.—5. hod. a končiť o 13.—14.

PROTÉZA NA MAGNET. Keď niečo hryzie, sila tlaku na zub dosahuje až 80 kg. Preto sa často stáva, že sa nám kazia tradične priepvenné zubné protézy. Zdá sa, že majitelia umelého chrupu prestanú mať s tým starosti. Totiž v Spojených štátach začali priepňovať takéto protézy pomocou magnetov.

PEŇAŽENKA A ÚSAD. Mohlo by sa zdáť, že peňaženka a úsad nemajú so sebou nič spoločné, a predsa... Americkí lekári, ktorí ošetrujú nemocných trpiacich na túto chorobu, žiadajú svojich pacientov, aby nenosili peňaženku v zadnom vrecku, keďže napr. počas jazdy automobilom peňaženka utláča sedaci nerv a môže spôsobiť silnú bolest. Čím je peňaženka hrubšia, tým väčšia môže byť bolest.

MYŠLIENKY

Všetko, čokoľvek sa hovorí o ženách, je pravdou. (Balzac)

Lahko sa zbadá hranicu dobrá, ale nikoho nezastavi dolná hranica zla, lebo vôbec neexistuje. (K.K. Chesterton)

Keď sa dobrom odplatiš za зло, čím sa odvŕdāčiš za dobro? (čínske)

Radosť musíme čerpáť nie z iných, ale zo seba. (Sokrates)

Nech do mlyna nechodi, kto sa nechce zamúčiť. (slovenské príslovie)

RADÍME

PRÍRODNÝ HODVÁB žehlime pri teplote asi 140° C. Hladime ho na rube, aby hodváb ostal na lici prirodzený lesk. Ak ťkaninu žehlime na lici, niektoré miesta sa neprirodzene lesknú. Odevy z prírodného hodvábu hned po vyplákaní jemne vysušíme uterákom a ešte polovlnké žehlime.

ZAMAT A MENČESTER žehlime opatrnne, na rube, cez vlhké plátno a veľmi zľahka. Teplota žehlenia je asi 150—180°C.

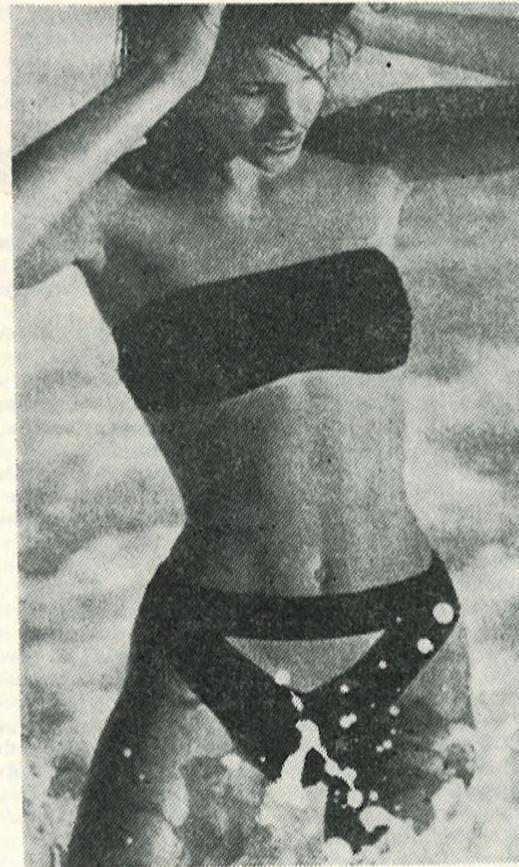
ZEHLIČKU ČISTÍME TAK, že ju natrieme olejom a potom vydrhneme soľ alebo jemným pieskom, prípadne práškom na smaltovaný riad. Opláchneme a dosucha utrieme.

Nemaly by ste, milé čitateľky, zabudnúť ani na blokúky, ktoré i toto leto skoro povinne nosia moderné ženy. Klobúky môžu byť rôznej farby a najpraktickejšie sú slamené. Na sviatočné chvíle ich ozdobíte kvetinkami, čo predstavuje náš obrázok.

Tieto slávostné šaty sa hodia najmä pre plnoštihle ženy. Šaty majú asymetrické plisovanie v spodnej časti a na výstrihu. Vhodným doplnkom sú perly.

Vzorovanie plaviek na letnú sezónu '87 sa delí na niekoľko tém. Športové druhy plaviek, určené na kondičné plávanie, sú zväčša ušité z jednofarebných alebo vzorovaných materiálov. Tvarové riešenie je funkčné, hlboke výstrihy na predných a zadných dieľoch, vysoko vykrojené nohavičky. V ďalšej skupine sú rafinované plavky, zdobené

volánmi, riasením a ovinovacími efektmi v partiach bokov. Oblubnené bikiny zostanú v móde s čo najmenšou podprsenkou v tvare bando, doplnené vysoko vykrojenými nohavičkami, v niektorých prípadoch zniženými v strede predného dielu. Predstavujeme vám dve ukážky.

V túto letnú sezónu kraľuje bielo-čierna móda. Naša snímka predstavuje anglický návrh letného kostýmčeka ušitého z bavlnenej bielej látky s malými čiernymi bodkami. Patria k nemu čierne doplnky: široký opasok a veľký slamený klobúk.

LEKARZ
WĘTERYNARII

CHOROBY PRZEMIANY MATERII U OWIEC

ZJADANIE WELNY — Schorzenie to występuje u owiec, jeżeli w okresie zimowym trzymane są stale w stajniach. Obecnie utarł się pogląd, że schorzenie to wywołane jest złą przemianą materii w następstwie niedoboru witamin. Należy jednak dodać, że zjadanie welny może być często nawykowe. Jagnięta w wieku 2–6 tygodni odgryzają welnę najpierw własnych matek a następnie i innych owiec. Wkrótce na ląd ten opanowują całe stada. Apetyt, poza tym, jest zachowany, cieplota ciała normalna, spójówki bladé, a wełna sucha. Niekiendy obserwuje się zaparcie. Jagnięta chudną, a wiele z nich pada wskutek zaczepowania wputu żołądka zbitymi masami welny. Zwierzęta zjadają welnę najczęściej w dzień, a charakterystyczne jest to, że nie zjadają welny własnej. Obserwowano przypadki, w których zjadaniu welny u starszych owiec towarzyszyły objawy rozmiękania kości. Zwierzęta ogolone z welny i zjadające welnę należy usunąć ze stajni. Podawanie w pokarmie soli kuchennej, trunu, soli gorzkiej, a przede wszystkim paszy zielonej wstrzymuje zjadanie welny.

WYPADANIE WEŁNY — Schorzenie to występuje u owiec małociek w okresie porodu i laktacji. Jest ono spowodowane niedo żywieniem skóry, przy czym wełna wypada pęczkami, całymi plastrami. Skóra zaś w miejscach golicych nie wykazuje widocznych zmian chorobowych. W tym okresie wełna nie osiąga normalnej wytrzymałości na rozrywanie, włos lekko wychodzi z torebek włosowych, a przy ocieraniu się zwierząt — łatwo wypada. Schorzenie to występuje przy zaburzeniach materii, przy anemii na tle chorób pasożytniczych i zaraźliwych. Może ono również wystąpić przy zjadaniu przez owce roślin trujących. W każdym wypadku trzeba wziąć pod uwagę świerzb. Przy zmianie karmy schorzenie cofa się. Można też zastosować wzmacniające wełniania, które pobudzają do silniejszego wzrostu wełny.

CHOROBA STAJENNA TRYKÓW — Jest to schorzenie przemiany materii występujące u tryków po okresie zimowym. Spowodowane jest brakiem podawania witamin, szczególnie w okresie krycia. Objawy tego schorzenia to osłabienie i niechęć do pokrywania, lizanie koryt, ścian, ogrodzeń, wyciek z nosa i bladość spojówek. Cieplota i pragnienie jest normalne, kąt niezmieniony. Pod koniec choroby stwierdzono nieznaczne obrzęki pod skórą. Choroba powstaje u tryków trzymanych stale w stajni w okresie krycia. W tym okresie podawanie owsa nie może zaspakiać paszy zadanej, bogatej w witaminy. Schorzenie nie obejmuje tych osobników, które korzystają z wypędu na pastwisko.

z paszy zielonej. Zastosowanie witamin, podawanie dobrego siana i soli mineralnych — zapobiega powstawaniu choroby i daje dobre rezultaty w jej zwalczaniu. Wypędzanie tryków na pastwisko przy zastosowaniu specjalnych ruchomych ogrodzeń zapobiega tej chorobie. Trzymanie tryków w stajniach i podawanie im zielonek nie chroni od powstania tej choroby, gdyż chodzi tu również o działanie światła słonecznego.

OGRYZANIE OGONÓW I RACIC U JAGNIĄT — Niekiedy owce — małociki ogryzają nowonarodzonemu jagniętemu własnym i obcym ogony i racice co jest następstwem zaburzeń w przemianie materii matek. Aby temu zapobiec, należy racice pędziować dzigiem, smarem, oraz zmienić karmę.

ACETONEMIA — czyli zakwaszenie organizmu. Schorzenie występuje u owiec ciężarnych w ostatnich miesiącach ciąży. Najczęściej zapadają, owce rodzące bliźnięta. Początek schorzenia objawia się charakterystycznym słodkawym zapachem z jamy ustnej, podobnym do zapachu jabłek i acetonów. Zwierzę staje się apatyczne, traci apetyt, chodząc zatacza się. Jednocześnie wzrasta pobudliwość nerwowa. W końcowym okresie choroby następują zaburzenia wzrokowe, zesztywnienie nóg w stawach, tak że zwierzęta nie mogą utrzymać się na nogach. Notowano również objawy porażenia. Jeżeli pośród wypadów na początek choroby — zwierzę najczęściej wraca do zdrowia. Zapobiegawczo należy owcom ciężarnym podawać w ostatnich sześciu tygodniach

ciążę dobrą i odpowiednio dobrany pokarm. Trzeba unikać nagłych zmian w żywieniu i utrzymywać dziennie dawki paszy na jednakowym poziomie.

NIEDOKRWISTOŚĆ ZAKAŻNA KONI

Jest jedną z najgroźniejszych zakaźnych chorób koni. Oprócz tego że jest zaraźliwa, to jeszcze nieuleczalna. Zdrowe zwierzęta zakażają się przez styczność z chorzymi, zakażonymi paszami i przedmiotami. Kłącze zakażają się także w czasie krycia chorzymi ogierami. Do roznoszenia choroby przyczyniają się również owady klujące — komary, muchy i bąki, które przenoszą z wyssaną krewią zarazki tej choroby. Rozróżnia się cztery postacie niedokrwistości.

POSTAĆ OSTRA — rozpoczyna się nagłym podwyższeniem cieploty ciała do 41–42°C, zmniejszeniem apetytu oraz obrzękami wymienia, moszny, podbrzusza i nóg. Zwierzęta szybko chudną i padają w ciągu tygodnia.

POSTAĆ PODOSTRA — zaczyna się wzrostem cieploty 40–41° która trwa 3 do 12 dni i spada do normalnej, a następnie ponownie wzrasta. Powstaje obrzęki stopniowo miękną. Po kilku tygodniach zwierzę pada.

POSTAĆ PRZEWLEKŁA — ciągnie się miesiącami, cieplota co pewien czas wzrasta i spada. Zwierzęta chudną i słabną.

POSTAĆ UTAJONA — może trwać miesiące a nawet lata, bez żadnych widocznych objawów.

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

SVIEČKOVÁ NA ŠAMPIŇO-NOCH. Rozpočet: 1000 g sviečkovej, 200 g oleja, 400 g šampiňonov, 8 vajec, soľ, čierne korenie, horčica, 200 g cibule.

Z mäsa nakrájame medailónky, osolime, okoreníme, potrete horčicou opečieme na tuku. Máso vyberieme, do tuku dáme pokrájanú cibuľu, pridáme nadrobno pokrájané šampiňóny a dusíme. Po chvíli pridáme mäso, zalejeme rozložanými, osolenými vajcami a zapečieme. Podávame s opráženými zemiakmi a zeleninovým šálatom.

FAZOLOVÁ POLEVKÁ S UZENÝM MASEM. Rozpočet: 150 g bílých nebo strakatých fazoli, 150 g uzené krkovičky, 2 dl mléka, 1 dl sметany, 40 g hladké mouky, 40 g tuku, 40 g cibule, červená paprika, česnek, ocet, bobkový list, cukr a sůl.

Přebrané a opláchnuté fazole den před vařením namočíme. V té samé vodě je spolu s krkovičkou uvaříme doměkkou. Poté mäso vybereme a nakrájíme na kousky. Fazole zahustíme cibulovou záprázkou, do které jsme přidali česnek a papriku, a zalijeme mlékem. Dodáme nakyslou smetanu, krátce pováříme, osolíme a dochutíme cukrem a octem. Na-

konec vložíme nakrájené uzené maso.

RYBÍ PAPRIKÁS. Rozpočet: 1 kg kapřího masa nebo rybího file, vrchovatá lžička mleté papriky, lžice octa, 2 lžice hladké mouky, 2 dl kysané smetany, 4 lžice rajčatového protlaku nebo kečupu, 2 šálky vody na zalití, sůl.

Na sádle zpěníme nadrobno nakrájenou cibuli, zasypeme ji paprikou, zakapeme octem, zamícháme a hned přidáme na kostičky nakrájené vykostěné rybi maso, osolíme a osmahneme. Zalijeme horkou vodou, přikryjeme a asi 20 minut zvolna dusíme. Když je rybí maso měkké, zahustíme pokrm smetanou rozmíchanou s moukou a dobře provážíme. Potom pokrm dochutíme rajčatovým protlakem nebo kečupem rozmíchaným s trohou octa. Podáváme s vařenými brambory.

SALÁT

UKRAJINSKÝ SALÁT. Rozpočet: 400 g brambor, 2 hlávky salátu, 2 svazky ředkvíček, 2 přírodní jogurty, 2 vejce, pôrek nebo nať z cibule, ocet nebo citronová šťáva, sůl.

Brambory uvaříme ve slupce, oloupeme a nakrájíme na plátky. Hlávkový salát roztrháme na ma-

lé kousky, ředkvíčky nastrouháme. Pôrek nebo nať z cibule jemně nasekáme. Přidáme jogurt, osolíme, okyselíme a dobře promícháme. Povrch ozdobíme plátky nebo čtvrtkami natvrdo vařených vajec.

OSLÁVENCOM

OVOCNÝ POHÁR VO VANILKOVOM KRÉME. Rozpočet: 1 pohár (7 dl) sterilizovaných broskýn alebo čučoriedok, 5 dl mlieka, 2 žltky, 40 g maizeny, 150 g cukru, 1 vanilkový cukor.

Broskyne alebo iné ovocie rozdelíme do ovocných pohárov a zalejeme krémom, ktorý pripravíme nasledovne: Odoberieme asi 1,5 dl mlieka, v ktorom dobre rozharbarkujeme žltky s maizennou. Zvyšné mlieko uvaríme s cukrom a vanilkovým cukrom a pridáme vymiešanú zmes žltkov s maizennou. Za stáleho miešania uvaríme a necháme odstáť. Keď je vanilkový krém polo vychladnutý, prilejeme ho na ovocie a po vychladnutí ho ozdobíme šľahačkou a po povrchu môžeme posypať nastrúhanou horkou čokoládou.

JAHODOVÉ KAKAOVÉ REZY. Rozpočet: 5 vajec, 150 g práškového cukru, 20 g kakaa, 150 g hrubej múky, jahody.

Bielkový sneh: 4 bielky, 80 g jemného kryštálového cukru, 1 balíček vanilkového cukru, 4 lyžice vody.

Celé vajcia s cukrom šľaháme metličkou, až kým masa nezhusne. Potom primešame preosiate kakao a múku. Plech vymastíme a vysypeme múku, rozotrieme naň cesto a vložíme do vyhriatej rúry. Nedopečené cesto z rúry vyberieme, posypeme očistenými jahodami, na ne rozotrieme bielkový sneh, vložíme späť do rúry a pomaly dopečieme. Upečené a vychladnuté pokrájame na rezy.

Bielkový sneh: Kryštálový a vanilkový cukor zalejeme vodou a uvaríme hustý sirup. Z bielkovu ušľaháme tuhý sneh, za stáleho šľahania pomaly prilievame horúci sirup a spolu добре vyšľaháme.

MLADÝM GAZDINÁM

ZELEROVÁ NÁTIERKA. Rozpočet: 250 g zeleru, 100 g mrkví, 150 g eidamu, 50 g majonézy, 1 dl smotany, soľ, horčica.

Očistenú zeleninu a syr nastrúham, trochu osolíme a ochutíme horčicou. Pridáme majonézu so smotanou a zláhka premiešame.

Mäso starých zvierat sa upeče rýchlejšie, ak k nemu pridáte lyžičku rumu.

Takie konie są groźnym źródłem zakażenia, tym niebezpieczniejszym, że trudnym do wykrycia.

Hodowca zauważyszy pierwsi objawy, ma obowiązek zawiadomić o tym w przeciągu 24 godzin zakład leczniczy. Jednocześnie aby uchronić inne zwierzęta należy konie chore i podejrzane odosobnić, nie wprowadzać do gospodarstwa obcych koni a chorych nie wprowadzać. Nie wolno także wynosić z gospodarstwa sprzętu stykającego się z chorym zwierzęciem, ani nawozu, gnojówki i ściołki. Za konie zabite na polecenie władz właściciel otrzymuje pełne odszkodowanie. Skóry koni ubitych można użytkować dopiero po zupełnym wysuszeniu i odkażeniu i to za zgodą lekarza. Osoby pielęgnujące chore konie, jak również podejrzane o chorobę muszą po każdorazowym opuszczeniu stajni odkażać ręce, odzież i obuwie roztworem kroliny lub kwasu karboowego (2 łyżki stołowe na 1 litr wody). We wsi, w której stwierdzono niedokrwistość zakaźną, nie należy wprowadzać koni na wspólne pastwiska i wodopoje. W zapobieganiu tej choroby duże znaczenie mają również odpowiednie warunki żywieniowe, utrzymania i pielęgnowania. Po zgłoszeniu choroby lekarzowi, ten wydaje szczegółowe zarządzenie pouczające, jak należy postępować z chorym zwierzęciem, oraz jak odkażać pomieszczenia. Zarządzeń tych należy ścisłe przestrzegać, bo pozwoli to na zahamowanie rozprzestrzeniania się tej groźnej choroby.

H. MACZKA

Chut presolenej polievky a omáčky zmiernite, ak do nej vložíte niekoľko kúskov surových olúpaných zemiakov, ktoré chvíli povaríte a potom vyberiete.

Biele pečivo neodkladajte spolu s chlebom, lebo rýchlo nasiakne vónou chleba a stráca na chutnosti.

ŠETŘÍME V KUCHYNI

RIZOTO S RYBÍ KONZERVOU. Rozpočet: konzerva makrely nebo jiné ryby v rajčatovém protlaku (asi 300–400 g), 20 g rýže, 3 lžice oleje, větší cibule, půl šálku konzervového hrášku, 60 g sýra, paštika.

Na oleji zpěnime nadrobno nakrájenou cibuli, přidáme vykostěné a na dílky nakrájené ryby z konzervy i s nálevem. Potom přidáme dušenou rýži a okapany hrášek, zlehka promicháme, aby se ryba neropadla, a necháme v troubě prohrát. Při podávání porce doplníme strohaným sýrem a posypeme nadrobno pokrájenou paštikou.

ODPOVED:

MUŽI A TIENE — č. 15 a 10; tvoria pári: 1–6, 3–18, 5–12, 7–2, 9–14, 11–16, 13–8, 17–4.

§ PRAWNIK

URLOPY WYCHOWAWCZE

Powszechnie chyba znana jest zasada, że urlopy wychowawcze i inne przerwy w pracy na opiekę nad dziećmi zaliczane są do stażu pracy, od którego zależą m.in. uprawnienia emerytalne. Dla wielu jednak kobiet przerwa w pracy trwa dłużej, gdyż rodzą się kolejne dzieci, a matka nie wraca już do pracy. Jak traktować taką przedłużającą się przerwę w zatrudnieniu?

Stanowisko Centrali ZUS jest następujące: „...z tytułu opieki nad jednym dzieckiem zaliczaniu podlega okres przerwy trwającej nie dłużej niż 3 lata i przypadającej w okresie przed ukończeniem przez dziecko 4 lat życia. Jeżeli przed urodzeniem kolejnych dzieci pracownica nie wróciła do pracy zawodowej — okres przedłużającej się przerwy w zatrudnieniu podlega wliczeniu tylko wówczas, jeżeli w myśl aktualnie obowiązujących przepisów pracownica ta spełniałaby warunki do kolejnego urlopu wychowawczego. Oznacza to, że dalsza przerwa podlega wliczeniu tylko wtedy, gdy kolejne dziecko urodziło się przed ukończeniem prawa do urlopu wychowawczego na pierwsze dziecko”.

Upredzając ewentualne pytania przypominamy podstawową regułę — urlopy wychowawcze przysługują pracownicom (zatrudnionym co najmniej 6 miesięcy). Przypominamy o tym, gdyż wiele kobiet pyta, czy okres opieki nad dzieckiem, urodzonym przed podjęciem pierwszej pracy, jest traktowany jak urlop wychowawczy i wliczany do stażu pracy. Inny wariant tego problemu: kobieta rezygnuje z pracy (z różnych powodów) i już jako osoba niepracująca zostaje matką.

Reguła, którą przypomnieliśmy wyjaśnia sprawę — nie może być to urlop wychowawczy, jeżeli kobieta w ogóle nie pracowała, lub jeżeli przerwała pracę z innych powodów, niż konieczność opieki nad małym dzieckiem. Wynika to wyraźnie z postanowień (par. 17 i 25) rozporządzenia Rady Ministrów z 17 lipca 1981 r. o urlopach wychowawczych.

W ustawie emerytalnej powiedziano też, że „za okresy równorzędne z okresem zatrudnienia uważa się okresy: (...) urlop wychowawczego, urlop bezpłatnego udzielonego na podstawie przepisów w sprawie bezpłatnych urlopów dla matek pracujących, opiekujących się małymi dziećmi oraz innych udzielonych w tym celu urlopów i trwania przerw w pracy spowodowanych opieką nad dzieckiem w wieku od lat 4 — łącznie nie dłużej jednak niż 6 lat”.

RENTA INWALIDZKA

Ma do niej prawo pracownik, który jest inwalidą (o czym orze-

ka komisja lekarska do spraw inwalidztwa i zatrudnienia), ma wymagany staż pracy, a inwalidztwo powstało w czasie zatrudnienia, lub w okresie równorzędny z okresem zatrudnienia — „nie później jednak niż w ciągu 18 miesięcy po ustaniu tych okresów” (art. 32 ustawy emerytalnej z 14 grudnia 1982 r.)

Do uzyskania prawa do renty wymagany jest rok pracy, jeżeli inwalidztwo powstało przed ukończeniem 20 lat, 2 lata — gdy powstało w wieku 20–22, 3 lata, jeśli pracownik miał 22–25 lat i 4 lata, jeżeli inwalidztwo powstało między 25 a 30 rokiem życia.

Jeśli inwalidztwo powstało później (powyżej 30 roku życia), wymagany jest 5-letni staż pracy, a nadto — ten 5-letni okres zatrudnienia musi przypadać w ostatnim dziesięcioleciu przed zgłoszeniem wniosku o rentę inwalidzką, bądź w ostatnim dziesięcioleciu przed powstaniem inwalidztwa, jeżeli w chwili składania wniosku zainteresowany nie pracuje.

W przypadku, gdy pracownik nie może wylegitymować się wymagany dla jego wieku stażem pracy, warunek posiadania tego stażu uważa się za spełniony, jeśli zatrudnienie było podjęte przed osiągnięciem 18 lat, lub w ciągu 6 miesięcy od ukończenia nauki w szkole ponadpodstawowej czy wyższej i trwało do dnia powstania inwalidztwa.

Natomiast osoby, które rozpoczęły pracę dopiero po ukończeniu 40 lat, muszą przepracować co najmniej 10 lat, z czego minimum 5 lat musi przypadać w ostatnim dziesięcioleciu przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub 10 lat, jeżeli pracę rozpoczęto dopiero po ukończeniu 40 lat.

Nie jest to wszystko w zasadzie tak skomplikowane, jak się na pozór wydaje. Zresztą jest to właściwie jedyna informacja, jaką powinna pracownica interesować. Tak bowiem, jak w przypadku emerytury, pracownik powinien mieć niewiele wspólnego z formalnościami. Ich załatwienie spoczywa na zakładzie pracy (mówimy tu o pracowników zakładów uspoleczonych).

Oto zakład przygotowuje i przekazuje organowi rentowemu wniosek o rentę nie później niż na dwa miesiące przed ustaniem prawa do zasiłku chorobowego (art. 96 ustawy). ZUS obowiązany jest wydać decyzję nie później niż w ciągu 60 dni od daty zgłoszenia wniosku, a w sytuacjach, gdy nie może ustalić wysokości świadczenia (np. z powodu braku dokumentów), przyznaje świadczenie zaliczkowe (paragrafy 33 i 38 rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. — Dz. U. nr 10). Z obu tych przepisów widać, że nie powinno być w tym postępowaniu żadnych luk, nie powinny się zdarzać sytuacje, gdy pracownik pozostaje bez środków do życia.

Jeżeli jednak zdarzy się tak, że zakład nie dopełni swych zobowiązań i rozwiąże umowę o

pracę zanim organ rentowy zdąży wydać decyzję lub podjąć wypłatę świadczenia zaliczkowego — zakład winien na wniosek pracownika — przedłużyć umowę o pracę na czas określony, do chwili wydania decyzji rentowej przez ZUS. W sytuacji zaś, gdy z winy zakładu pracy niezdolny do pracy pracownik pozostał bez środków do życia po wyczerpaniu okresu zasiłkowego — zakład pracy ma obowiązek wynagrodzić szkodę według zasad prawa cywilnego (art. 87 ustawy).

Wiele osób pyta nas o wysokość rent inwalidzkich. Renty dla I i II grupy inwalidów oblicza się tak samo: 100 proc. podstawy wymiaru do 3 tys. zł i 55 proc. nadwyżki ponad tą kwotę. Inwalidom I grupy przysługuje do tak obliczonej renty dodatek pielegnacyjny w wysokości 30 proc. najwyższej emerytury czyli 2100 zł. Renta III grupy wynosi: 85 proc. podstawy wymiaru do 3 tys. zł i 50 proc. nadwyżki ponad tą kwotę.

Renty zwiększa się o 1 proc. podstawy wymiaru za każdy pełny rok zatrudnienia w Polsce Ludowej ponad okres wynoszący 20 lat.

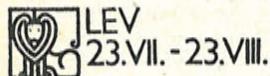
RENTY RODZINNE

Pani S. stara się o rentę rodzinę po zmarłym mężu który był inwalidą wojennym i dostawał tzw. świadczenie zbiegowe, czyli emeryturę i rentę. Prawo Czytelniczki do renty nie budzi wątpliwości, gdyż w chwili śmierci męża miała 64 lata. Wbrew temu jednak, czego spodziewała się pani S., rentą rodzinna nie będzie obliczana od obu świadczeń, które otrzymywał mąż. ZUS obliczy rentę od każdego z nich i będzie wypłacał Czytelniczce świadczenie wyższe lub wybrane przez nią.

Pani W. natomiast, która od wielu już lat utrzymuje się z renty rodzinnej po mężu, ma zamiar ponownie wyjść za mąż. Dzieci energicznie odradzają matce zamążpójście, sięgając m.in. po argumenty natury finansowej. Według ich opinii matka — w razie ponownego zamążpójścia — straci prawo do renty po pierwszym mężu. Możemy uspokoić panią W. — Przepisy nie przewidują takiej „kary”, jak pozbawienie prawa do renty rodzinnej za drugie małżeństwo.

Takiej samej odpowiedzi udzielamy innej Czytelniczce, pani A.N. Waha się ona przed ponownym związkiem, gdyż słyszała, że wychodząc za mąż pozbawi uczące się dzieci renty po nieżyjącym ojcu. Nic podobnego — dzieci nadal będą dostawały rentę rodzinną. Ustawa emerytalna nie przewiduje takich sankcji, jak zawieszenie świadczenia w związku z powtórnym małżeństwem matki. Dla porządku przypomnijmy, że jeżeli prawo do renty po zmarłym ma więcej niż jedna osoba z rodziny — wypłaca się jedna łączna rentę rodzinną (85 proc. podstawy wymiaru do 3 tys. zł oraz 50 proc. nadwyżki ponad tą kwotę) z tym, że na każdą następną uprawnioną osobę rentę zwiększa się o 5 proc. podstawy jej wymiaru.

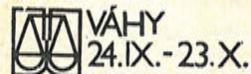
HVĚZDY O NÁS

Svoje nesnáze sis zavinil sám. Zbytečně ses zapletl. Pomysli, jaké může být východisko z ne příjemné situace. Co kdybys udělal něco naprostě neočekávaného, co by překvapilo všechny kolem tebe a přesvědčilo je, že máš mnoho iniciativy? Nepokoušej se však neustále všechny poučovat, to opravdu může každého rozčilit.

Tvůj úspěch bude plně zasloužený, věnoval jsi tomu mnoho práce, času a pozornosti. A především je to výsledek tvého smyslu pro povinnost. Teď můžeš očekávat mnoho lákavých návrhů na spolupráci, ale neuvzav se v rozhodování. Zůstaň tam, kde je tvoje místo, uvidíš, že ti to v závěrečném vyúčtování přinese prospěch.

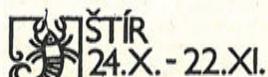

Ve vlastním zájmu se musíš držet dosavadního stanoviska. Můžeš se ocitnout v těžké situaci a začínat všechno od začátku, ale nic si z toho nedělej. Soustřeď si se plně na nejdůležitější úkoly, všechno ještě dobře dopadne, a dokonce můžeš počítat se značným finančním ziskem.

NÁŠ TEST

Akú máte pamäť?

- Odpovedzte na nasledujúce otázky „áno“ alebo „nie“. Na základe počtu získaných bodov nájdete svoj typ vo výsledkoch testu.
1. Čím sú údaje pre vás potrebnejšie, o to ľahšie si ich pamätáte? **áno 2 nie 0**
 2. Spomeniť si ľahšie na dávne udalosti, ako na nedávne? **áno 2 nie 0**
 3. Pokladáte za správne tvrdenie, že „dobrú pamäť má ten, kto dokáže relaxovať?“ **áno 2 nie 0**
 4. Myslite si, že vaša schopnosť pamätať si je na potrebnej výške? **áno 2 nie 0**
 5. Dokažete si v lehote jednej minúty spomenúť na názov posledného filmu, ktorý ste videli v televizii? **áno 1 nie 0**
 6. Pestujete nejakú formu stálej rekreácie na čerstvom vzduchu? **áno 2 nie 0**
 7. Znižuje fajčenie schopnosť pamäťania? **áno 0 nie 2**
 8. Spite každý deň aspoň sedem hodín (vrátane poobedňajšieho odychu)? **áno 2 nie 0**
 9. Je pravda, že človek si tým lepšie pamäta, čím viac odpočíva? **áno 1 nie 0**
 10. Bolo v teste medzi prvými šiestimi otázkami slovo „výška“? **áno 2 nie 0**
 11. Pamätať si, ktorý deň v týždni ste mali narodeniny? **áno 1 nie 0**
 12. Myslite si, že učenie sa rôznych údajov naspamäť je užitočné na rozvoj pamäti? **áno 1 nie 0**

Tvoje nejbližší okolí je vážně zneklidněno tvou nerohodností a výhavostí. Nikdo nikdy neví, co od tebe může očekávat. Souvisí to rovněž s materiálními otázkami. Nesmíš zapomínat na své závazky!

Měl bys také odepsat na několik dopisů. Zkrátka potřebuješ se zmobilizovat a dohonit to, co jsi zanedbal.

To, co není, může ještě být. Je to pro tebe určité potěšení ve tvé nesnadné situaci. Pravděpodobně se zanedluho ukáže, že máš víc štěsti než rozumu a ačkoliv děláš všechno, co ti může uškodit, vydej se z těžkosti celý a zdravý a dokonce s určitým prospěchem.

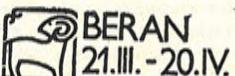
Start byl dobrý, ale dávej si pozor na své okolí. Mnozí z tvých spolupracovníků nejsou nadšeni tím, že mladý, nezkušený člověk má lepší výsledky než oni. Neprehlížej je, zeptej se i na jejich názor, poděkuj za rádu. Dobré vztahy mezi lidmi jsou zárukou poloviny úspěchu.

Před tebou jsou už nové problémy. Musíš si to uvědomit a nevracet se neustále k tomu, co už je dálno za tebou. V rozhovorech a diskusích nebud' lehkověrný, ale také nedávej všem na jevo svou podezíravost. Zlatá střední cesta ti pomůže získat sympatií a důvěru, a o to ti přece především jde.

Začátek bude příjemný, ale později se mohu objevit různé neočekávané potíže. Spolehlí se na vlastní intuici a nesnáze se potlačí rodicí se city. Snad se ti druhá strana zdá příliš chladná, ale není to tím, že se jí bojíš ukázat trochu srdečnosti a tepla? Jedno z vás se bude muset odhadlat k rozhodujícímu kroku.

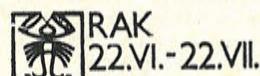
Bude to měsíc vnitřního uvolnění a oddechu. Začneš se růzově dívat na život a možnosti, které ti přináší. Snaž se jenom dodržovat hierarchii různých reálných potřeb. Na obzoru je možnost finančního zlepšení; budeš moci konečně uskutečnit některé dávno plánované domácí investice.

Přesvědčíš se, že přílišná a nelitostná upřímnost neprosívá vztahům mezi lidmi. Musíš si uvědomit, že každý člověk jinak cítí a má určité specifické charakterové vlastnosti, které ovlivňují jeho reakce. Především mezi nejbližšími může jedno neopatrné slovo zmařit vyhlídky na štěstí.

Mnoho jsi už dosáhl, ale ještě ti zůstala řada problémů, které musíš vyřešit. Budeš-li za každých okolností rozhodný a důsledný, podaří se ti překonat těžkosti. Dosáhneš úspěchu v tom, na čem ti nejvíce záleží. Také v rodinném životě se konečně můžete rozplynout.

Určitě to nebude měsíc odpočinku. V práci kromě každodenních povinností přibudou zvláštní úkoly s krátkými termíny realizace. Neboj se jich, už sis s nejednou takovou situací poradil a jistě i tentokrát z toho vyjdeš vítězně. Jen pro spoustu práce nezapomeň složit blahopřání blízké osobě.

VÝSLEDKY TESTU

Teraz si sčítajte body zvlášť za odpovědi na otázky: 1, 2, 4, 5, 10, 11 (skupina A) a zvlášť za odpovědi na otázky: 3, 6, 7, 8, 9, 12 (skupina B). Váš „typ“ je vyznačený římskou číslicou v poli, které zodpovídá miestu križovania vašich súčtov A i B.

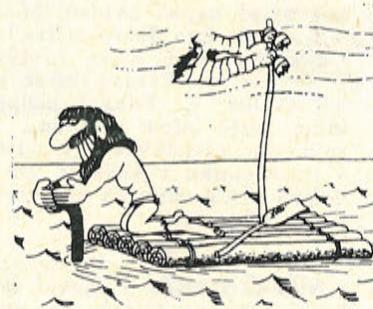
		Súčet A	
		0–6	7–10
		I	II
Súčet B		III	IV
	0–6		
	7–10		

Typ I. Pamäť zrejme nie je vašou silnou stránkou, čo je vážnejší problém — nemáte k dispozícii potrebné vedomosti na zlepšenie svojej pamäti. Všetky nádeje, prirodzené, nie sú stratené, no musíte venovať veľkú pozornosť všetkým faktorom, od ktorých závisí dobrá pamäť. Predbežne sa (eventuálne) poraďte s odborníkom.

Typ II. Vy ani z daleka nevyužívate všetky možnosti svojej pamäti. Nezabúdajte, že aj pamäť si vyžaduje cvik a pestovanie, rovnako ako každá iná schopnosť. V tomto smere by ste mohli dosiahnuť bez väčších ťažkostí značné zlepšenie.

Typ III. Pravdepodobne sa vám nestáva, aby vás vo väčšej mierke sklamala pamäť, ani sa vám nezdá, že by ste si ju mali osobitne zdokonaľovať. Mimochodom, keby ste väčnejšie pracovali na zlepšení svojej pamäti, narazili by ste na prekvapujúce problémy.

Typ IV. Máte dar pamäti, okrem toho ste racionálna osobnosť s trievym vzľahom voči sebe a okoliu. Je málo pravdepodobné, že by ste sa niekedy dostali do ťažkostí, ktorých príčinou je zábulivost. Pravda, až na hlbokú starobu.

— Vaše srdce je ľadové, drahá Elenka!
— Ale ľahko sa roztopí!
— Pri aknej teplote?
— Pri osemnásäkáratovej!

* * *

— Oci, sú na Mesiaci Alpy?
— Čo ti to, prosím fa ziskošo na um?
— No, pán Repka vravel, že ce-
stuje na mesiac do Álp...

* * *

Dieťa je s rodičmi na pre-
chádzke:

— Mamička, pozri sa, vlak! Ma-
mička, pozri sa, krava! Mamič-
ka, pozri sa, traktor! Otecko,
pozri sa, blondína!

* * *

— Moja žena je ako golier...
— Ako to myslíte?
— Až ked' som ju mal na krku,
zistil som, aké je číslo.

MUŽI A TIENE

Každému mužovi (neparné čísla)
patrí jeden tieň (parné čísla). Len
jeden muž a jeden tieň netvoria
pár. Vieš, ktorí sú to?

ZLOMKY

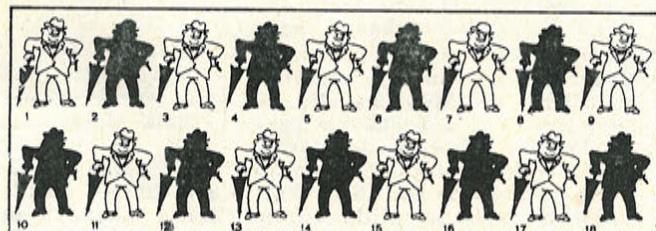
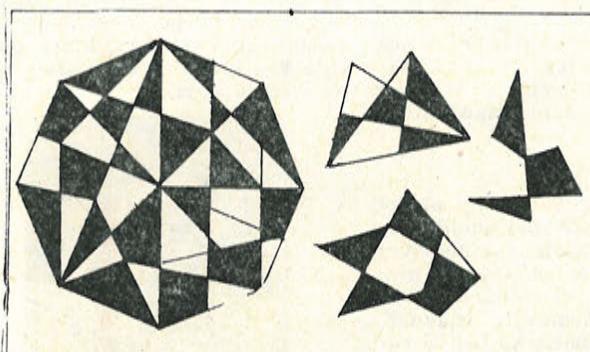
Ony tři zlomky
nakreslené
vpravo jsou
částmi osmiú-
helníku. Na
vás je, abyste
objevili, odkud
jsou vzaty. Kdo
je najde dřív?
(Odpověď na
str. 29)

MILAN LECHAN

VIETE, ŽE...

- ... príslove „Z každého rožka troška“ vymysleli dietári?
- ... stavbári, u ktorých dominujú komplexy menejcenosti, postavia nanajvýš domino?
- ... manželka filmového komika Friga bola frigidná?
- ... muž, ktorým ženy všetko vyhadzujú na oči, nakoniec prídu o zrak?
- ... zlatým klincom programu býva často klinec do rakvy?
- ... medzi čiernymi poslucháčmi rozhlasu je aj veľa belochov?

DOKÁŽEŠ TO?

SNÁŘ

Věříte snům? Ne? Ani my ne-
věříme, ale co to škodi podívat
se občas do snáře. Je to přece
jen zábava, a co když se vám
dobrý sen vyplní? Tedy, zdálo

se vám o:

Obloze jasné — tvé podnikání se zdaří; zamračené — musíš překonat překážky; v plamenech — velkou radost očekávej; poseté hvězdami — připadne ti velké dědictví; tmavé — hrozící nebezpečí. Obojkou na krku — pro chudé dobro, pro bohaté ztráta. Obuvníkovi — škodíš si svojí nepředložeností.

Obrazové galerii — příjemná budoucnost.

Obličeji vlastním — jsi před onemocněním; velmi bledém — těžká nemoc; ošklivém — starosti; krášleném — mužům podečkování a výsměch, ženám úpěch; velmi jemném — muži syn, ženě dcera se narodí; zakrytém — obdržíš špatné zprávy; zradícím se ve vodě — dlouhý život, čest.

Očích modrých — žhavá láska; černých — měj se na pozoru před falešnými přáteli; sklopených — tajná láska ještě se skrývají; slepých — příjemná zpráva; šilhajících — ponízení; velkých, pěkných — štěstí a bohatství; poškozených — ztrouštané naděje, ztráta milé osoby.

Okně zavřeném — odvahou dojdeš k cíli; oknem vyskakovati — pochybné podnikání; vyhlédati jím — zjistíš novinky; vypadnouti — nebezpečí; ležti jím dovnitř — hádky, nevole.

MENO VEŠTÍ

DANIELA. Najčastejšie blondína, vysoká a štíhlá, so šedými, zelenými, modrými a zavše aj hnědými očami a stále mladou tvárou. Má pokojnú, flegmatickú povahu. Od detstva sa vychováva v blahobytu. Dobre sa učí, má vlohy pre humanisticke veľky a umenie. Pochádza zo vzdelaneckej rodiny a máva často mladšiu sestru. Nemá veľa priateľiek a veľa času venuje učeniu hry na klavír a cudzich jazykov. Býva dobrou atlétou, ale nikdy nedosahuje rekordné výsledky pre nedostatok času na tréning. Učitelia ju dávajú za vzor pre nasledovanie. Svoju prvu veľku lásku prežíva v strednej škole. Je to veľmi ctižiadostivá, na vonok neprejavuje svoje city. Žije vo vlastnom svete, uzavretá medzi stenami rodného domu. Neveľmi si stará o svoj zovnajšok, zato po ukončení štúdia býva prehnane elegantná. Cenia ju ako dobrú pracovníčku, rýchle získava uznanie, slávu a pocty. Osud jej nikdy nedá poznáť, čo je to nedostatok. Rodičia jej pomáhajú, je schopná a rýchlo dosahuje to, na čo iní čakajú celé roky. Vydáva sa pomerne neskor za človeka, ktorý má úspechy u žien. Vychovaná v inom svete, často nedokáže nájsť spoločný jazyk s manželom. Najšťastnejšie obdobie jej života je medzi 10. a 30. rokom. Neskôr máva hodné starosti, ale vždy sa vie ovládať a prechádzať životom s pozdvihnutou hlavou. Stáva sa, že život jej uplyva v osamotení. Ludia si ju vázia, ale ju nemajú veľmi radi. Ako šelka je prísna, ako žena chladná, ako matka dobrá, ktorá sa prehnane stará o svoje dieťa.

TADMIR

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (red. nacz.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO
CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS
31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3—4, tel. 22-12-92.

ODZNACZONY: Złotym Medalem za Wstęga Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TKCIS.

REDAKCJA: Adam Chalupec (redaktor naczelny), Areta Fedak (opracowanie graficzne), Anna Krzysztofeková, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Ewa Rudnicka (tłumacz), Alibeta Stojowska (tłumacz), Dominik Surma, Ján Spernoga (sekretarz redakcji).

WYDAWCZA: Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-490 Warszawa, ul. Wiejska 12, tel. 28-24-11.

SPOŁECZNE KOLEGIUM REDAKCYJNE: Augustin Andrašák, Zofia Bogačíková, Jozef Congva, Ján Halač, František Harkabuk, Zofia Chalupková, Bronisław Knapčík, Eugen Kott, Eugen Mišinec, Lídia Málavová.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumerate na kraj przyjmują Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch”, oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach: do dnia 10 listopada na I kwartal, I półrocze oraz cały rok następny; do dnia 10 czerwca na II półrocze roku bieżącego.

Cena prenumeraty: kwartalnie 30 zł, rocznie 120 zł. Instytucje i zakłady pracy opłacają prenumeraty w miejscowościach Oddziałach RSW „Prasa-Książka-Ruch” lub — w miejscowościach, gdzie Oddziałów nie ma — w urzędach pocztowych. Czytelnicy indywidualni opłacają prenumeraty w urzędach pocztowych i (na wsi) u doręczycieli.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch” Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-11. Prenumerata z wysyłką za granicę jest droższa o 50% dla zleceniodawców indywidualnych i o 100% dla instytucji.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 344.

Nie zamówionych tekstu, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótów.

Numer oddano do składu 3.06.1987, podpisano do druku 20.07.1987.

PLACIDO DOMINGO, světoznámý španělský zpěvák, zvaný „král tenorů“, má už děti. Jeho mladšímu synovi, rovněž Placidovi, je dvacet let. Slavný tatínek na něho může být hrdý. Mladý Placido, jehož matka Marita Ormelasová je rovněž zpěvačkou, nechce soupeřit s otcem na operní scéně, ale udělal už první úspěšné kroky jako hudební skladatel. Tatínek je nadšený. „Písničky, které složil můj syn, jsou zajímavé, plné hlubokého citu,“ tvrdí Domingo senior. V Londýně vyšla první deska s nahrávkami písni mladého Placida. Budou mít určitě úspěch, tím spíše, že je zpívá „starý“ Placido.

V otcových stopách jde Francesco Quinn, třiaadvacetiletý syn slavného herce Anthony Quinn. Podobně jako otec debutoval ve věku 21 let. Ted' ho právě můžeme sledovat na televizní obrazovce v seriálu *Quo vadis*. Francesco má pohled, chůzi a způsob řeči podobný jako otec. Vystartoval úspěšně, ale udělá stejnou kariéru jako Anthony? Sám tvrdí, že za všechno vděčí otci, který před ním otevřel všechny dveře a naučil ho, jak vzbudit zájem o vlastní osobu.

ZENY A CIGARETY. Lékaři stále častěji varují před škodlivým vlivem kouření. V mnoha zemích už tato kampaň přinesla výsledky. U nás, bohužel, počet kouřících neklesá...

Kouření má dlouhou historii. V troskách svatyně Majů starých 2000 let byly objeveny malby znázorňující vdechování tabákového kouře. Tehdejší obyvatelé Ameriky to však považovali pouze za část náboženských obřadů. První zprávy o tom přivezly do Evropy Kolumbus. V 16. století se tento zvyk rozšířil mezi moroplavci, a pak mezi vojáky v třicetileté válce. Na začátku se tabák kouřil v dýmce, nebo používal ve formě žvýkacího nebo kýchacího tabáku. Na začátku 19. století se objevila cigára a v polovině století cigarety.

Zeny nekouřily. Teprve v 19. století se objevily dámy, které chtěly mít stejná práva jako muži a začaly veřejně kouřit. Kouřila George Sandová a Lola Montezová. Na přelomu 19. a 20. století demonstrativně kouřily první emancipantky. Až do 30. let na ulicích ženy nekouřily. Teprve potom kouřící ženy přestaly budit ohorzení, podobně jako ženy v kalhotách, jejichž vzorem se stala Marlena Dietrichová... Na snímku: „Ideál“ kouřící ženy z 30. let — Marlena Dietrichová.

TELLY SAVALAS, známý televizním divákům jako Kojak, tráví v poslední době více času v dětském pokoji než ve filmových ateliérech. 63-letý herec a jeho 29-letá žena Julie mají dvě

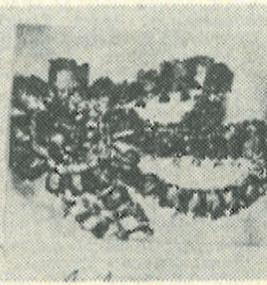

děti; Christianovi jsou dva roky a jeho sestřice Ariane teprve sedm měsíců. O Telly Savalasovi se tvrdí, že je nejpyšnějším otcem v Hollywoodu. A na co je nejhrdější? Na bujnou kštici malé Ariany. „To je přímo neuvěřitelné, že moje dcera má tolik vlasů na hlavě!“ prohlásil plešatý „Kojak.“ Na snímku: Telly Savalas s ženou a dětmi.

KNÍŽECÍ KLENOTY. V proslulé firmě Sotheby's se nedávno konala aukce klenotů, které jsou svědky nejslavnějšího milostného příběhu našeho století. V roce 1936 král Eduard VIII., vládce sjednoceného království Velké Británie a Irska, císař indický, se vzdal trůnu, aby se mohl oženit s bývalou tanečnicí, rozvedenou ženou burzovního makléra, Američankou Wallis Simpsonovou.

Sťastné manželství bývalého krále, potom vévodky Windsoru, s paní Simpsonovou trvalo 35 let. Milovaná Wallis od něho dostávala drahé klenoty zděděné po předečných nebo koupené v nejdražších firmách. Na aukci ve firmě Sotheby's bylo vystaveno 260 náhrdelníků, náramků a prstenů odhadnutých na 7,5 milionu dolarů. Brilianty, smaragdy, rubíny a především oblibené safiry paní Wallis (jeden z nich má rozměry $2,5 \times 5$ cm) jsou zasaženy v zlatu a platině a zároveň jsou to velení klenotnického umění. Wallis milovala šperky. V závěti zapsala peníze za jejich prodej pařížskému Pasteurovu institutu na vědecké výzkumy.

Pracovník firmy Sotheby's John Culme, který aukci připravoval, si zahrál na detektiva. Snažil se zjistit, kdy byly klenoty věnované Wallis vykonány nebo koupeny a k jaké příležitosti. Například na pouzdro brože zobra-

zující miniaturní mapu Evropy byl vyryt nápis: „Vídeň, 17.8.35. WE — všechno dobré je trojitě“. Culme vypátral, že se to týkalo tří cest po Evropě, které WE čili Wallis a Eduard podnikli tajně ještě před svatbou... Na snímek: vévodkyně z Windsoru v náhrdelníku v hodnotě 900 tis. dolarů a její oblíbená brož ze safíru a diamantu.

NOVÁ HVĚZDA, nebo spíše kandidátka na hvězdu, se objevila na hollywoodském nebi. Je to 21-letá Mariska Hargitayová, uznávaná za jednu z nejhezčích

dívek filmové metropole. Krásu zdělila po rodičích; její matkou byla prosulá „sexbomba“ padělých let Jayne Mansfieldová, otcem Mikkey Hargitay, mister Universum.

Mladá, krásná, šťastná a bohatá rodiče Mariske zahynuli v roce 1967 v autonehodě. Mariske byl necelý rok. Ujala se ji rodina matky. Finanční problémy neměla. Jayne sice utrácela obrovské částky, ale ještě zůstalo dost peněz, aby Mariska měla zajištěný bezstarostný život. Mariska nikdy nesnila o tom, že bude herečkou. Jedinou ve škole se však zúčastnila školního představení a zahrála tak dobře, že diváci byli nadšeni. Mariska došla k závěru, že divadlo je ji předurčeno.

Má už za sebou zdařilý debut a spoustu nabídek od filmových

režiséru. Je prý ještě hezčí než její nejžijící matka a daleko nadanější. Na snímek: Mariska Hargitayová a Jane Mansfieldová.

MISS CHANEL 5. Slavný pařížský domín módy Chanel udělil mladé herečce Carole Bouquetové titul Miss Chanel 5. Odteraz měno herečku a její fotografie budou určitým „firmovým znakem“ známeho a oblíbeného (už 65 roků) parfumu Chanel 5. Predtým tento čestný titul udeľovaný najkrajším Francúzskam, mala Catherine Deneuveová.

Carole Bouquetová je však známa nielen ako Miss Chanel 5. Je to talentovaná a neobvykle hezká herečka. Úspěšně debutovala až 19-ročná študentka herecké školy v Buňuelovom filme. V divadelné škole sa ocitla Carole

úplnou náhodou. Študovala v prvom ročníku na filozofickej fakulte a chlapec, s ktorým sa priatelia, chcel byť hercom. Nahovoril Carole, aby spolu s ním išla na skúšku. Keď čakala medzi kandidátmi na herecké štúdiá, zistila, že nič nevie o divadle, nepozná divadelné hry v pařížských divadlech, ani mená hercov — ak nehrali zároveň vo filmech. Totiž priam náruživo milovala filmy. Slečna Bouquetová sa rozhodla doplniť si vedomosti o divadle, ist na skúšku v ďalšom termíne a navždy sa rozložiť s filozofiou. Tak sa stala herečkou.

Po debute u Buňuela vystupovala v mnohých francúzskych a talianskych filmech, nie vždy najlepších, ale režiséri sa o ňu stále viacej zaujímali. Iba film Rive droit, rive gauche jej priniesol úspěch a uspokojil ju. Teraz hrá vo filme Giorgio Trevesa Le mal d'aimer staršiu dámu. Jej krásny tvár maskéri zmienil o niekoľko desiatok rokov. Ale úloha je zaujímavá a o to ide ctižiadostivej Carole teraz, keď už v ponukách môže preberať. Herečka nerada hovorí o svojom súkromnom živote. Vie sa iba to, že má päťročného synčeka Dimitriho a ako sama tvrdí, nemá ľahký charakter. Na snímke: Carole Bouquetová.

NAJMLADŠIA MATKA. Pred hlinenou chatrčou sa hrá malé dievča s 10-mesačným dieťaťom. Dievča sa nazýva Maria Eliane Mascarenhas, má desať a pol roka a dieťa je jej vlastným dieťaťom. Vec sa odohráva v nevelkom brazílskom mestečku (severozápadne od Rio de Janeiro), kde býva Maria — najmladšia matka na svete. Je polosirotu, ktorú prijala do svojej chudobnej chatrče Maria Canuto, matka ôsmich detí.

Maria Eliane nikdy nechodila do školy a ako iné deti z chudobných štvrtí, nevije čítat a písat. Nevedela tiež, že maznanie a objemanie so 17-ročným poľnohospodárskym robotníkom Cosmom Ferineom môže mať niečo spoločné s rodením detí. Keď sa jej tútorka dozvedela, že je dievča tehotné, zaviedla ho k lekárovi, ktorý sa oň začal staráť. Vlani na jar došlo k pôrodu cisárskeho rezom. Na svet prišlo zdravé dievčatko vážiaci 3400 gr. Zdravá bola aj nezletilá matka. Doktor Fernando Prata Goes nevie pochopiť, ako sa dieťa, ktoré porodiilo 9 a polročné dievčatko, môže zdravo vyvjať.

Malá Maria má veľmi rada svoju dcérku a veľmi sa o ňu stará. „Mám ju radšej, ako moju bábiku“ — uistuje. Na snímke: Maria Eliane s dcérkou.